

5

**NACIONALNA KONFERENCA
O VARNOSTI V LOKALNIH
SKUPNOSTIH**
●
KONFERENČNI ZBORNIK

**UVOD V RAZPRAVO O VARNOSTI V URBANIH IN
RURALNIH OKOLJIH**

**28. NOVEMBER 2019
NOVA GORICA**

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

5. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih

Uvod v razpravo o varnosti v urbanih in ruralnih okoljih

Konferenčni zbornik

Uredniki

Gorazd Meško

Rok Hacin

Katja Eman

November 2019

Naslov	5. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih
Podnaslov	Uvod v razpravo o varnosti v urbanih in ruralnih okoljih: Konferenčni zbornik
Title	5 th National Conference on Local Safety and Security
Subtitle	Introductory Discussion on Safety and Security in Urban and Rural Environments: Conference Proceedings
Uredniki <i>Editors</i>	Gorazd Meško (Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede) Rok Hacin (Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede) Katja Eman (Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede)
Recenzija <i>Review</i>	Darko Maver (Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede) Zoran Kanduč (Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta)
Jezikovni pregled <i>Language editing</i>	Barbara Erjavec
Tehnični urednik <i>Technical editor</i>	Jan Perša (Univerzitetna založba Univerze v Mariboru)
Oblikovanje ovitka <i>Cover designer</i>	Jan Perša (Univerzitetna založba Univerze v Mariboru)
Grafika na ovitku <i>Cover graphic</i>	Nova Gorica, foto © Danilo Kotnik
Grafične priloge <i>Graphic material</i>	Avtorji prispevkov
Konferenca <i>Conference</i>	5. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih
Datum in kraj konference <i>Date & location of the conference</i>	28. november 2019, Nova Gorica, Slovenija
Založnik/ <i>Published by</i> Univerzitetna založba Univerze v Mariboru Slomškov trg 15, 2000 Maribor, Slovenija http://press.um.si , zalozba@um.si	Izdajatelj/ <i>Co-published by</i> Univerza v Mariboru Fakulteta za varnostne vede Kotnikova ulica 8, 1000 Ljubljana, Slovenija https://www.fvv.um.si , fvv@fvv.uni-mb.si

Izdaja
Edition Prva izdaja

Vrsta publikacije
Type of publication E-knjiga

Dostopno na
Available at <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/449>

Izdano
Published at Maribor, november 2019

© Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba

Besedilo/ Text

© Avtorji in uredniki 2019

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna.
/ This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License.

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

351.78+352 (082) (0.034.2)

NACIONALNA konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih (5 ; 2019 ; Nova Gorica)

Uvod v razpravo o varnosti v urbanih in ruralnih okoljih [Elektronski vir] : konferenčni zbornik / 5. nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih, [28. november 2019, Nova Gorica, Slovenija] ; [uredniki Gorazd Meško, Rok Hacin, Katja Eman]. - 1. izd. - El. zbornik. - Maribor : Univerzitetna založba Univerze, 2019

Način dostopa (URL) :

<http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/449>

ISBN 978-961-286-318-0 (pdf)

doi: [10.18690/978-961-286-318-0](https://doi.org/10.18690/978-961-286-318-0)

1. Gl. stv. nasl. 2. Meško, Gorazd

COBISS.SI-ID 97584385

ARRS

JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE

ISBN 978-961-286-318-0 (pdf)

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-318-0>

Cena
Price Brezplačni izvod

Odgovorna oseba založnika prof. dr. Zdravko Kačič,
For publisher rektor Univerze v Mariboru

5. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih Uvod v razpravo o varnosti v urbanih in ruralnih okoljih

GORAZD MEŠKO, ROK HACIN IN KATJA EMAN

Povzetek Zbornik prispevkov predstavlja recenzirane prispevke, ki so bili predstavljeni na 5. Nacionalni konferenci o varnosti v lokalnih skupnostih v Novi Gorici v novembru 2019. Glavna tema konference ostaja varnost v lokalni skupnosti, v ospredje pa je bila tokrat postavljena dihonomija med urbano in ruralno varnostjo. Prispevki so rezultat raziskovanja v okviru programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih – primerjava ruralnih in urbanih okolij, ki se izvaja na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. Prispevki v zborniku se osredotočajo na različne vidike varnosti v urbanih in ruralnih lokalnih skupnostih v Sloveniji, in sicer na ureditve temeljne pravice do varnosti na lokalnem nivoju; sodelovanje policije in lokalne skupnosti pri reševanju varnostnih problemov v lokalnih skupnostih; primerjavo in razlike v kriminaliteti in zaznavi varnostnih problemov v lokalnih skupnostih; in različne perspektive varnosti v lokalnih okoljih (samovarovalni ukrepi prebivalcev, korupcija, varnost v kibernetnem prostoru).

Ključne besede: • lokalne skupnosti • varnost • urbano okolje • ruralno okolje • Slovenija •

NASLOVI UREDNIKOV: Gorazd Meško, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si. Rok Hacin, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: rok.hacin@fvv.uni-mb.si. Katja Eman, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: katja.eman@fvv.uni-mb.si.

5th National Conference on Local Safety and Security Introductory Discussion on Safety and Security in Urban and Rural Environments

GORAZD MEŠKO, ROK HACIN & KATJA EMAN

Abstract Conference proceedings comprise peer-reviewed papers presented at the 5th National conference on safety and security in local communities, which took place in Nova Gorica in November 2019. Safety and security in local communities remain the main topic of annual conferences, however, dichotomy between urban and rural safety and security was highlighted this year. Papers present the result of research within the framework of the research programme Safety and security in local communities – comparison of rural and urban environments, conducted at the Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor. Papers focus on various aspects of safety and security in urban and rural local communities in Slovenia, namely on the regulation of the fundamental right to safety at the local level; cooperation between the police and local community in solving security problems; differences and comparison of crime and perception of security problems in local communities; and different perspectives on safety and security in local communities (self-protective measures of residents, corruption, cybersecurity).

Keywords: • local communities • safety/security • urban environment
• rural environment • Slovenia •

CORRESPONDENCE ADDRESS: Gorazd Meško, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si. Rok Hacin, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: rok.hacin@fvv.uni-mb.si. Katja Eman, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: katja.eman@fvv.uni-mb.si.

Kazalo / Table of Contents

Predgovor <i>Foreword</i> Gorazd Meško, Katja Eman in Rok Hacin	1
Uvod v drugo obdobje programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih – primerjava ruralnih in urbanih okolij (2019–2024) <i>Introduction to the Programme Group Work on Local Safety and Security Work – A Comparison Between the Rural and Urban Environments (2019–2024)</i> Gorazd Meško	5
Policija in lokalna skupnost – sodelovanje Policijske uprave Nova Gorica in Mestne občine Nova Gorica <i>Police and Local Community – Collaboration Between Police Directorate Nova Gorica and Municipality of Nova Gorica</i> Evgen Govekar in Simon Rosič	15
Analiza ureditve temeljne pravice do varnosti na pravnosistemskem in lokalnem nivoju v Republiki Sloveniji <i>Analysis of Legal Regulation of the Fundamental Right to Security at Systemic and Local Levels in the Republic of Slovenia</i> Benjamin Flander in Bojan Tičar	35
Razlike v zaznavanju varnostnih pojavov med prebivalci urbanih in ruralnih okolij v Sloveniji <i>Differences in Perceptions of Security Phenomena Between Residents of Urban and Rural Areas in Slovenia</i> Bernarda Tominc in Andrej Sotlar	45
Primerjava kriminalitete v slovenskih občinah <i>Comparison of Crime in Slovenian Municipalities</i> Rok Hacin	57
Samovarovalni ukrepi prebivalcev Slovenije – primerjava med ruralnimi in urbanih območji bivanja <i>Self-protective Measures of the Inhabitants of Slovenia – Comparison Between Rural and Urban Areas of Residence</i> Kaja Prislan, Gorazd Meško in Branko Lobnikar	65

Dejavniki, povezani z občutkom (ne)varnosti v lokalnih skupnostih <i>Factors Associated with Perception of (un)Safety in Local Communities</i> Vanja Erčulj	77
Zaznava varnostnih problemov v lokalnih skupnostih – primerjava med regijami v Sloveniji <i>Perception of Security Issues in Local Communities – A Comparison Between Regions in Slovenia</i> Urška Pirnat in Gorazd Meško	87
Pojavne oblike kriminalitete in posebnosti policijskega dela v ruralnih predelih Pomurja <i>Forms of Crime and Particularities of Policing in Rural Areas of Pomurje</i> Katja Eman, Damir Ivančič in Dejan Bagari	97
Posebnosti korupcije v ruralnem okolju v Sloveniji <i>Specific Features of Corruption in Rural Areas in Slovenia</i> Bojan Dobovšek	109
Varnost uporabnikov kibernetskega prostora <i>Safety of Cyberspace Users</i> Gorazd Meško, Kaja Prislan in Rok Hacin	121
Je varnost uporabnika globalnega kibernetskega prostora pogojena z realnim okoljem? <i>Is the Security of User in the Global Cyberspace Dependent on the Real Environment?</i> Igor Bernik	129

Predgovor

GORAZD MEŠKO, KATJA EMAN IN ROK HACIN

Na Inštitutu za varstvoslovje Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru smo leta 2015 začeli z raziskavo o varnosti v lokalnih skupnostih v Sloveniji, ki smo jo zaključili 2018. Agencija za raziskovanje Republike Slovenije je leta 2019 podaljšala pogodbo programske skupine do leta 2024 (št. programa P5-0397, Varnost v lokalnih skupnostih – primerjava ruralnih in urbanih okolij). Po lanski četrti Nacionalni konferenci o varnosti v lokalnih skupnostih v Slovenski Bistrici letošnjo konferenco organiziramo skupaj z Policijsko upravo Nova Gorica in Mestno občino Nova Gorica. V letu 2019 smo izvajali preglede literature s področja urbane in ruralne varnosti, analizirali statistične podatke o kriminaliteti v urbanih in ruralnih okoljih v Sloveniji ter začeli s pripravo mednarodne bienalne konference Criminal Justice and Security 2020. Na osnovi baze zbranih podatkov iz prvega obdobja programske skupine smo napisali prispevke za tematsko številko Revije za kriminalistiko in kriminologijo v angleškem jeziku, ki bo predvidoma izšla konec 2019.

Poleg dejavnega raziskovalnega dela, ki ga je pri zbiranju podatkov v letu 2017 označevalo odlično sodelovanje prebivalcev Slovenije (1.266), policistov (519) in drugih sodelujočih v raziskovanju od začetka projekta ter soorganizatorjev konferenc (Mestna občina Ljubljana, Mestna občina Murska Sobota, Mestna občina Novo mesto, Občina Slovenska Bistrica, Generalna policijska uprava in vodstva

policijskih uprav), smo razprave in ugotovitve o varnosti v lokalnih skupnostih širili tudi preko meja Slovenije s prispevki na mednarodnih konferencah Evropskega kriminološkega združenja, Ameriškega kriminološkega združenja in konferencah v jugovzhodni Evropi ter Rusiji. Rezultate raziskovanja in širjenje spoznanja smo predstavili na Dnevih varstvoslovja s prispevki in organizacijo okroglih miz, leta 2019 pa smo organizirali okroglo mizo o policijski dejavnosti v ruralnih okoljih. Vsebine programske skupine smo vključili tudi v teme bienalne mednarodne konference Criminal Justice in Central and Eastern Europe, ki jo od leta 1996 dalje organizira Fakulteta za varnostne vede. Vodilna tema konference leta 2016 je bila varnost in družbeno nadzorstvo v lokalnih skupnostih, na konferenci leta 2018 pa smo se ukvarjali z dokazi (predvsem znanstvenimi) podprtim oblikovanjem varnostnih in kriminalitetnih politik. Leta 2020 načrtujemo mednarodno konferenco o varnosti v ruralnih okoljih, kjer se bomo srečali z vodilnimi svetovnimi, regionalnimi in nacionalnimi strokovnjaki s tega področja. Letošnja nacionalna konferenca v Novi Gorici bo namenjena obravnavi tem s področja varnosti v severni Primorski, predstavljene bodo tudi analize podatkov iz leta 2017, kjer sta v ospredju dihotomija med urbano in ruralno varnostjo. Nekaj prispevkov izvira tudi iz raziskovalnega dela v drugih projektih Fakultete za varnostne vede.

Za sodelovanje v času dosedanjega dela programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih se zahvaljujemo predstavnikom slovenskih občin, še posebej Mestni občini Ljubljana, Mestni občini Murska Sobota, Mestni občini Novo mesto, Občini Slovenska Bistrica in Mestni občini Nova Gorica za pomoč pri organizaciji nacionalnih konferenc, vodstvu slovenske policije in vodstvom policijskih uprav Ljubljana, Murska Sobota, Novo mesto, Maribor in Nova Gorica. Zahvaljujemo se vsem praktikom, ki so sodelovali z nami in predstavili prispevke na nacionalnih konferencah. Posebna zahvala gre recenzentoma preteklih in pričujočega zbornika, zasl. prof. dr. Darku Mavru in izr. prof. dr. Zoranu Kanduču. Zahvala gre tudi osebju Oddelka za raziskovalno in umetniško dejavnost Univerze v Mariboru in strokovnim sodelavcem Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije, ki so bili vedno na voljo za odgovore na vprašanja glede vodenja in administriranja programske skupine. Uredniki zbornika se na koncu zahvaljujemo tudi članicam in članom programske skupine in drugim avtorjem, ki so skupaj z nami iskali odgovore na kompleksna vprašanja o varnostnih problemih in zagotavljanju varnosti. Pričujoči zbornik vsebuje 12 prispevkov, ki jih je napisalo 17 avtorjev, ki obravnavajo teme s področij sodelovanja policije in lokalne skupnosti pri zagotavljanju varnosti, pravnih

temeljev zagotavljanja temeljne pravice do varnosti, zaznavanja varnostnih pojavov v urbanih in ruralnih lokalnih skupnostih, kriminalitete v slovenskih občinah, samovarovanja prebivalcev Slovenije, dejavnikov, povezanih z občutkom (ne)varnosti, primerjave med zaznavo varnosti med slovenskimi regijami, pojavnih oblik kriminalitete in posebnosti policijskega dela v ruralnih predelih Pomurja, korupcije v ruralnih okoljih, varnosti uporabnikov kibernetnega prostora in pogojenosti varnosti v kibernetnem prostoru z realnim okoljem.

Uvod v delo programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih – primerjava ruralnih in urbanih okolij (2019–2024)

GORAZD MEŠKO

Povzetek Prispevek predstavlja izhodišča dela programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih (2019–2024). Izhajajoč iz predhodnih študij in Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete v Republiki Sloveniji (2019–2023) so v prispevku izpostavljena področja raziskovanja, ki na eni strani predstavljajo nadaljevanje dela programske skupine (2015–2018), na drugi strani pa so komplementarna s poglavjem 6.1 v resoluciji, ki poudarja pomen varnosti v lokalnih skupnostih. Področja raziskovanja se nanašajo na preučevanje varnosti v urbanih, s poudarkom na ruralnih okoljih, ki so izpostavljena v okviru ruralne kriminologije. Ruralna kriminologija je nastala kot odziv na dejstvo, da ima večina kriminoloških teorij, ki so nastale predvsem v urbanih okoljih, omejeno pojasnjevalno moč v ruralnih okoljih.

Ključne besede: • varnost v lokalnih skupnostih • raziskovanje • Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete • Slovenija • programska skupina •

Introduction to the Programme Group Work on Local Safety and Security Work – A Comparison Between the Rural and Urban Environments (2019–2024)

GORAZD MEŠKO

Abstract This paper presents starting points for research in a project on Safety and security in local communities (2019–2024). Following previous studies and the Resolution on the National Crime Prevention and Crime Control Programme (2019–2023) the paper exposes research topics which, on the one hand, present the continuation of the work of the programme group (2015–2018), and on the other hand, are complementary with Chapter 6.1 of the Resolution emphasising the importance of safety and security in local communities. Research focuses on studying dimensions of safety and security in urban and especially in rural environments. Research goals are following the priorities of rural criminology. Rural criminology has developed due to a limited explanatory power of criminological theories originating from urban settings.

Keywords: • local safety/security • research • national crime prevention and crime control programme • Slovenia • programme group •

CORRESPONDENCE ADDRESS: Gorazd Meško, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-318-0.2>
Available at: <http://press.um.si>

ISBN 978-961-286-318-0

1 Uvod

Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023 (v nadaljevanju Resolucija)¹ opozarja na pomen razlikovanja glavnih značilnosti kriminalitete v lokalnih skupnostih, najsi bodo te urbane ali ruralne. Pavlovič (1998) ugotavlja, da je stopnja prijavljene kriminalitete v urbanih okoljih precej višja kot v ruralnih okoljih. To potrjujeta tudi resoluciji, ki navajata, da je v Sloveniji približno 75 % vseh kaznivih dejanj storjenih v urbanih oziroma na gostejše naseljenih območjih. Vzroki za višjo stopnjo kriminalitete v urbanih okoljih na splošno izhajajo iz specifičnih družbenih procesov, družbenih struktur in oslabiljenega družbenega nadzorstva. Rezultati našega predhodnega raziskovanja na področju varnosti v lokalnih skupnostih so bili uporabljeni v Resoluciji, ki poudarja zagotavljanje varnosti v lokalnih skupnostih, pri čemer si je policija v različnih obdobjih prizadevala vzpostavljati ustrezen stik z državljanji in lokalno skupnostjo pri vprašanih, povezanih z varnostjo. Pri tem je bila različno uspešna. Uspeh je bil odvisen tudi od družbene in zakonske ureditve ter pozornosti, ki jo je država namenjala temu področju. Vloga policije v skupnosti se je spremenila po osamosvojitvi Slovenije in ob uvedbi novega družbenega sistema, zaradi česar je bil potreben drugačen pristop policije pri delu v skupnosti. S spremembo družbenega sistema se je nekoliko spremenil tudi način dela policije. Policijsko delo je lahko učinkovito samo takrat, ko so policisti prisotni v skupnosti in skupaj z njo sodelujejo pri ugotavljanju težav in odpravljanju vzrokov za njihov nastanek. Raziskave kažejo (Meško, Sotlar in Lobnikar, 2018; Meško, Sotlar, Lobnikar, Jere in Tominc, 2012), da je policijsko delo v skupnosti v Sloveniji dobro opredeljeno predvsem v strateško usmerjevalnih in operativnih dokumentih Ministrstva za notranje zadeve in Policije, kar pa za implementacijo ni dovolj, saj manjkajo spremembe pri organizaciji dela in ocenjevanja njegove uspešnosti (Lobnikar, Modic in Sotlar, 2019).

V Resoluciji se poudarja policijsko delo v skupnosti, ki se najočitneje odraža v delovanju lokalne ravni uslužbencev policije in varnostnih svetov. Glavni izzivi za prihodnost so, kako pritegniti lokalno prebivalstvo k sodelovanju v prizadevanjih za večjo varnost, kako utrditi uvajanje in izvajanje filozofije policijskega dela v

¹ Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023 (ReNPPZK19–23), Uradni list RS, št. 43/2019.

skupnosti ter kako zagotoviti visoko stopnjo integritete na obeh straneh partnerskega sodelovanja (Meško in Lobnikar, 2005; Meško et al., 2012, 2018).

Prebivalci se na splošno počutijo varno v svojem okolju. Obstaja povezanost med pripravljenostjo za sodelovanje in sprejemanjem policijskega dela kot pravičnega in legitimnega. Posamezniki, ki menijo, da policija ravna pravično v postopkih, slednjo pogosteje obravnavajo kot legitimno in so se bolj pripravljeni vključiti v preprečevanje in zatiranje kriminalitete ter kršitev javnega reda. Kljub pripravljenosti za sodelovanje prebivalci na splošno glede zagotavljanja varnosti največ pričakujejo prav od policije (Meško in Tankebe, 2015; Meško et al., 2018; Reisig, Tankebe in Meško, 2014).

Pomembno vlogo pri zagotavljanju varnosti v lokalni skupnosti imajo tudi občine oziroma natančneje občinska redarstva. Vse občine so zavezane sprejeti občinski program varnosti, ki je usklajen s strateškimi dokumenti Ministrstva za notranje zadeve in Policije. S programom se na podlagi ocene varnostnih razmer podrobneje določijo vrsta in obseg nalog občinskega redarstva, prioritete dela in sodelovanje s policijo, občinski organi pa enkrat letno ocenijo izvajanje občinskega programa varnosti (Meško et al., 2018).

Pomena policijskega dela v skupnosti se morajo ob vsakem stiku z občani zavedati vsi uslužbenci policije, ne glede na to, kakšno je delo in na kateri ravni ga opravljajo. Zelo pomembno pa je, da se preventivni in represivni ukrepi izvajajo na visoki profesionalni ravni, kar pomeni, da je treba delo opravljati ne le strokovno, ampak tudi etično, humano in pravično.

Ugotavljamo, da je področje preučevanja kriminalitete in zagotavljanja varnosti v ruralnih okoljih manj podrobno preučevano kot v študijah in razpravah o kriminaliteti in varnosti v urbanih okoljih na sploh, kot to ugotavlja tudi Donnermeyer (2016), zato smo preučevanje varnosti v nadaljevanju dela programske skupine (2019–2024) usmerili v ruralna okolja.

2 Raziskovalno preusmerjanje na varnost v ruralnih okoljih in izzivi ruralne kriminologije

Glavne razlike med prebivalci urbanih in ruralnih skupnosti so vidne v: 1) medsebojnih stikih (pogostost in zaupanje), 2) deljenju skupnih interesov, 3) občutku pripadnosti in 4) poznavanju ostalih prebivalcev (Wirth, 1938). Hkrati so v urbanih okoljih izrazitejša težava brezposelnosti, stanovanjske problematike, kriminalitete in kulturnih trenj (Rebernik, 2008). Medtem ko večja mesta v zadnjih desetletjih zaznavajo upad nasilnih kaznivih dejanj, ta trend ne velja za ruralna okolja, kjer je število hujših nasilnih kaznivih dejanj stabilno in ne upada. Med najpogostejše oblike kriminalitete v nekaterih ruralnih okoljih sodijo medosebni spori, zloraba alkohola in prepovedanih drog ter nasilje v družini, vendar je med prebivalci toleranca do teh težav visoka (Ceccato, 2016).

Donnermeyer (2016) ugotavlja, da približno 50 % svetovnega prebivalstva živi v ruralnih okoljih, kljub temu pa se le peščica kriminoloških študij osredotoča na kriminaliteto v ruralnih okoljih. Primernost kriminoloških teorij za preučevanje kriminalitete v urbanih okoljih upada z nižanjem stopnje urbaniziranosti okolja. Posledično se je razvila nova veja kriminologije – *ruralna kriminologija*, ki se osredotoča na preučevanje kriminalitete v ruralnih okoljih in preverjanje primernosti prevladujočih kriminoloških teorij v teh okoljih (Donnermeyer in DeKeseredy, 2013). Primerjava urbanih in ruralnih okolij v Sloveniji je pokazala na statistično pomembne razlike v značilnostih kriminalitete, strahu pred kriminaliteto med ruralnimi in urbanih okolji (Meško, Šifrer in Vošnjak, 2012). Slovenija predstavlja specifično območje, saj je razlikovanje med ruralnimi in urbanih območji včasih oteženo, saj samo v dveh slovenskih mestih število prebivalstva presega 100.000, medtem ko so nekatera mesta mešanica urbanega, predmestnega in ruralnega okolja.

3 Občutek varnosti

Merjenje občutka varnosti in strahu pred kriminaliteto v Sloveniji se je začelo z implementacijo socialnosihološkega in sociodemografskega modela strahu pred kriminaliteto in vpeljavo samega koncepta strahu pred kriminaliteto (Meško in Pavlović, 1998). Uporaba obeh modelov za merjenje strahu pred kriminaliteto v slovenskem okolju je pokazala, da je strah pred kriminaliteto povezan z: 1) zaznavo nevarnih ljudi in območij, 2) spolom – ženske so izražale več strahu, 3) starostjo –

starejši so izražali večji strah, 4) ekonomskim položajem posameznika, 5) družbenimi mrežami in 6) predhodno viktimizacijo (Meško in Šifrer, 2008). Raziskana je bila tudi vloga policije v zmanjševanju strahu pred kriminaliteto. Ta ima možen vpliv na zmanjševanje strahu pred kriminaliteto pri najbolj ranljivih družbenih skupinah in tistih, ki izražajo največji strah in občutke zaskrbljenosti (Meško, Fallshore in Jevšek, 2007). Merjenje strahu pred kriminaliteto v različnih tipih okolja je pokazalo, da se najbolj ogrožene v smislu možnosti ogrožanja svojega premoženja počutijo ljudje iz predmestja, sledijo mestna naselja in vasi, prav tako si po takem vrstnem redu sledi splošno nezaupanje. V ruralnih okoljih se prebivalci počutijo varno in se dobro poznajo med seboj ter se lahko zanesejo na sosede, v mestu pa se ljudje počutijo varne zaradi navzočnosti drugih (Meško in Umek, 1999). V raziskavi, ki so jo izvedli Meško, Šifrer in Vošnjak (2012), anketiranci strah pred kriminaliteto in občutke ogroženosti povezujejo z znaki nereda, ki se kažejo predvsem s pijanimi osebami in brezdomci na ulici, prosjačenjem, skupinami postopajočih mladostnikov in vandalizmom. Nered v soseski na strah pred kriminaliteto vpliva le v urbanih okoljih, medtem ko v ruralnih predstavlja le manjšo težavo. Prebivalci ruralnih okolij z manjšo stopnjo verjetnosti ocenjujejo možnost viktimizacije v naslednjem letu. V študiji (Meško et al., 2012, 2018) je bilo ugotovljeno, da je občutek varnosti v Sloveniji na splošno visok, pri čemer pa je treba opozoriti, da občutek varnosti ni povezan samo z delovanjem policije na področju kriminalitete in odzivanja na kriminaliteto ter kršitve s področja javnega reda in miru ter prometa, temveč na občutke varnosti vplivajo tudi socialni in ekonomski dejavniki. Zaznavanje nevarnosti in virov ogrožanja ter občutenje ogroženosti pri prebivalstvu je primarno subjektivno in se razlikuje od uradnih podatkov o prevladujočih virih ogrožanja (Tominc in Sotlar, 2018).

4 Pluralizacija policijske dejavnosti

Policijska dejavnost ostaja eno glavnih dejavnosti za zagotavljanje varnosti in reda v skupnosti. V mnogih državah je na splošno sprejeto, da je danes, v luči spremenjenega varnostnega okolja, za policijsko dejavnost avtorizirana široka mreža organizacij, ki so jih ustanovile državne in lokalne oblasti, gospodarskih družb, prostovoljnih skupin oz. društev, posameznikov itd. V Sloveniji smo prerastli zavzetost za izključno odgovornost policije za varnost v lokalnih skupnostih in uvedli hibridni pristop obvladovanja sodobnih tveganj, izzivov in groženj, je pa vprašanje v kolikšni meri. Ostaja vprašanje, ali politike na državni in lokalni ravni to

zaznavajo in omogočajo pogoje za prilagajanje državnih in nedržavnih institucij na nove razmere, pri čemer je zelo pomembno partnersko sodelovanje. V Sloveniji je policijska dejavnost delno etatizirana (policija, Finančna uprava Republike Slovenije (FURS), pravosodna policija), delno v rokah lokalnih oblasti (občinska redarstva, inšpekcijski organi občin), delno pa privatizirana (zasebno varovanje, detektivska dejavnost). V tem smislu ni nepomembno, kako razvoj netradicionalnih policijskih organizacij (zasebnovarnostnih, redarskih, inšpekcijskih, pravosodnih, carinsko-davčnih itd.) vpliva na delo državne policije in v kakšnih medsebojnih razmerjih so te organizacije (kako se dojemajo). Meje med njimi (in njihovimi pristojnostmi) se namreč lahko brišejo ali pa ostrijo. Ker vse delujejo na relativno majhnem, a kompleksnem prostoru/področju, je pomembna stopnja njihovega sodelovanja in dopolnjevanja. Od tega je odvisno, ali bodo sposobni tvoriti mrežni ali integracijski model sodelovanja ali pa bodo ostali v klasičnem hierarhičnem odnosu, ki ga pooseblja upravljavski model, kjer državna policija ohranja svojo dominantno vlogo. Če je mrežni model policijskega (so)delovanja zaželeno kategorija tako v ruralnem kot v urbanem okolju, pa ob njem obstaja tudi nevarnost prekrivanja pristojnosti in odgovornosti različnih organizacij (Sotlar, 2015). Strukturne spremembe znotraj družine varnostnih in nadzorstvenih organizacij so neizogibna posledica dojetanja sodobne varnosti, ta pa še nikoli ni bila razumljena tako široko kot v sedanjem času. Še posebej v ruralnem okolju se zagotavljanje varnosti, enako pomembno kot s policijsko dejavnostjo, povezuje z delovanjem zaščite, reševanja in pomoči. Sistem zaščite, reševanja in pomoči je med vsemi nacionalnovarnostnimi podsistemi najmanj institucionalno profesionaliziran, kar poraja vprašanje samih institucionalnih zmogljivosti v različno velikih lokalnih skupnostih. Ob tem pa je pomembno tudi, kakšna je zainteresiranost in motiviranost za sodelovanje državnih in lokalnih uradnikov ter služb na eni strani in prostovoljcev ter nevladnih organizacij na drugi strani (Meško et al., 2012).

5 Socialne perspektive

Zagotavljanje varnosti mora temeljiti na analizi vseh dejavnikov, ki vplivajo na vire ogrožanja, kriminaliteto in občutke varnosti. Poudarjena legitimnost opravljanja policijske in drugih nadzorstvenih dejavnosti je ključnega pomena. V literaturi se zaradi slabih socialnih okoliščin (visoka stopnja revščine, brezposelnost, zapostavljenost na sistemskem nivoju) in drugih vplivnih dejavnikov (velika konservativnost, nizka fluktuacija prebivalstva, počasen razvoj) (Donnermeyer,

2016) vse pogosteje namesto predstave idilične podobe uporablja podoba prikrajšanega podeželja. Življenje v ruralnih skupnostih se opisuje kot od javnosti in aktualnih dogodkov izolirano in sistemsko zapostavljeno okolje, v katerem imajo ljudje malo priložnosti za razvoj. Zaradi takšne zapostavljenosti se med prebivalci pogosto pojavlja nezaupanje v javni sistem, občutek negotovosti, kar posledično vodi v večjo zaprtost skupnosti (Garland in Chakraborti, 2007). V povezavi s tem, na zaznavo kriminalitete v ruralnih skupnostih vpliva tudi t. i. kultura molčečnosti, ki je povezana z neprijavljanjem kršitev in težav. V primerjavi z urbaniimi je v ruralnih okoljih družbeni in neformalni nadzor veliko močnejši, kar vpliva na to, da so žrtve manj pripravljene prijavljati kazniva dejanja, pri čemer med največje težave, ki vplivajo na pripravljenost ljudi na sodelovanje s policijo, zagotovo sodi slaba organizacija pomoči žrtvam, ki prevladuje predvsem v urbanih okoljih (Mawby in Yarwood, 2016). Pomoč, ki je na voljo prebivalcem, je veliko slabše organizirana v ruralnih okoljih kot v mestih (instituti pomoči so navadno v oddaljenih krajih, žrtve pa so pogosto nemobilne ali odvisne od drugih). Na voljo je tudi manj preventivnih programov, policija pa zaradi tesnih povezav med prebivalci težje zavaruje anonimnost prijaviteljev in zaščiti žrtve pred maščevanjem. Med žrtvami se pogosto pojavlja tudi sram in prepričanje, da policiji določenih primerov ne bo uspelo dokazati ali pa jih ne bo obravnavala resno, kar je še posebej pogosto za žrtve, ki so v takih skupnostih stigmatizirane (Garland in Chakraborti, 2007). Težavi, s katerima se pri odzivih sooča policija, sta tudi geografska oddaljenost med kraji/osebami ter težja dostopnost območja, kar vpliva na pravočasnost obravnave prijavljenih dogodkov. Odziv policije in reševalnih služb je v ruralnih okoljih daljši, zato prebivalci poročajo o večji zaskrbljenosti zaradi neodzivnosti ne le policije, ampak tudi zdravstvene in drugih oblik pomoči (Mawby in Yarwood, 2016). Policija se sicer pri zagotavljanju varnosti v ruralnih skupnostih sooča še z drugimi težavami. Te so povezane predvsem s pomanjkanjem kvalificiranega kadra, pomanjkanjem finančnih virov in ustreznih, okolju prilagojenih preventivnih programov. Glavna razlika med subjekti zagotavljanja varnosti v urbanih in ruralnih okoljih je ta, da se slednji z varnostnimi izzivi soočajo z veliko manj resursov in institutov pomoči (Donnermeyer, 2016). Določene težave so opazne na področju pluralizirane policijske dejavnosti, ki se razvija tudi v ruralnih okoljih. Težave so podobne, vendar trdovratnejše kot v urbanih okoljih; partnerske povezave so slabo organizirane, prebivalci so nepripravljeni sodelovati s formalnimi institucijami družbenega nadzorstva, posledično pa je njihova vpetost v varnostne aktivnosti nizka. V ruralnih okoljih, sicer zaradi večjega nezaupanja v sistem, večjo vlogo kot v urbanih igrajo

prostovoljne skupine (npr. prostovoljni gasilci ali celo samoorganizirane samovarovalne skupine, ki so lahko dvorezen meč) in alternativne oblike pomoči (npr. nevladne organizacije) (Mawby in Yarwood, 2016). Zato je treba preučiti izvajanje različnih nadzorstvenih in preventivnih dejavnosti, pri čemer je pomembno, kako jih pojmujejo predstavniki formalnih družbenonadzorstvenih institucij, občin (predvsem varnostnih sosvetov) in prebivalci, saj študija, ki sta jo opravila Meško in Lobnikar (2005), kaže, da so za predstavnike varnostnih sosvetov poleg profesionalnega in odgovornega policijskega dela ravno tako pomembni ukrepi socialne prevencije kriminalitete, kot so organizirano delo s starši in mladostniki, večja ponudba prostočasnih aktivnosti in ukrepi za zmanjševanje brezposelnosti. Kot manj primerne ocenjujejo naslednje ukrepe: patroljiranje prebivalcev, uporaba zasebnih varnostnikov v šolah in uporaba zasebnovarnostne dejavnosti nasploh, kaznovalno naravnano policijsko delo ter preprečevanje kriminalitete z načrtovanjem okolja.

6 Migracije, kulturni konflikt in manjšine

Migranti, begunci, priseljenci in različne etnične manjšine ter druge marginalizirane skupine so prisotne tako v ruralnih kot urbanih skupnostih, bolj ali manj pomešane z večinskim/tradicionalnim prebivalstvom, zato mora biti policijska dejavnost pripravljena soočiti se s specifičnimi težavami in izzivi, ki lahko nastanejo kot posledica dinamike znotraj stratificirane družbe. Čeprav so z vidika izpostavljenosti kriminaliteti ruralne skupnosti slabše dokumentirane, je znano, da je v teh okoljih zaradi tradicionalne mentalitete, povezane s patriotizmom in konservatizmom (avtorji to poimenujejo kot nacionalna romanca ali podeželska radikalizacija), pogostejša viktimizacija zaradi diskriminacije in rasizma. Med prebivalci ruralnih skupnosti so na primer predsodki in stereotipi zelo močni, kar vodi v pogoste težave, povezane z nestrpnostjo, rasizmom, strahom pred tujci in stigmatizacijo. Te skupine so posledično pogosto žrtve nasilja, nadlegovanja in družbene izolacije. To policijo postavlja v težko situacijo, saj je od njihovega odzivanja odvisno zadovoljstvo skupnosti in prebivalcev ter s tem povezana stopnja legitimnosti policijskega dela; ob prilagajanju večinskemu delu prebivalstva pa se lahko določena skupina počuti nepravilno obravnavano in obratno. Ker se te skupine zaradi izolacije in viktimizacije pogosto ne ustalijo v okolju, policija z njimi težje vzpostavi pristne stike. Policijsko delo v večkulturnih in nekohezivnih lokalnih skupnostih je sicer aktualen izziv sodobnih policijskih organizacij, ki za ustrezno upravljanje zahteva

specializirane kompetence (Lobnikar, Prislan in Modic, 2016). Zmanjševanje kulturnega konflikta seveda presega delovanje izključno policije, ampak zahteva sistemski pristop. Pomembno je analizirati tudi povezavo in razmerje med migracijami, kriminaliteto, varnostjo in nadzorom v širšem kontekstu (Meško, Hacin, Pirnat in Eman, 2018).

7 Še nekaj besed o kibernetiski varnosti

Če je kateri prostor neodvisen od dihotomije ruralno – urbano, je to zagotovo kibernetiski prostor, ki s svojstvenimi značilnostmi, zakonitostmi ter varnostnimi izzivi in grožnjami lahko doseže vsakega pripadnika lokalne skupnosti. Najbolj so seveda izpostavljene kibernetiske zlorabe, ki postajajo vse bolj tehnološko napredne in agresivne. Določene oblike zlorab sodijo med najhitreje rastoče oblike kriminalitete. Kibernetiska kriminaliteta sodi med najpomembnejše varnostne izzive 21. stoletja in je zato prioriteta delovanja številnih mednarodnih organizacij (European Commission, 2015; UNODC, 2017; World Economic Forum, 2015).

8 Zaključek

V obdobju 2019–2024 bo programska skupina raziskovalne dejavnosti usmerjala na specifične značilnosti ruralnih okolij v Sloveniji. Zavedamo se, da čiste dihotomije med urbanim in ruralnim ni, saj veliko ljudi živi na vasi in se vozi v službo v mesta, nekateri ljudje med tednom živijo v mestih in konec tedna preživijo v vaseh. Nekateri ljudje, ki so prej živeli v vaseh in bivajo ter delajo v mestih, se vračajo v vasi, vse več pa je tudi prenosa urbane mentalitete s selitvijo mestnega prebivalstva v vaška okolja. Poleg tega pa tudi vplivi, ki naj bi bili značilni za urbana okolja, dosegajo s širjenjem povezav s svetovnim spletom tudi v vaških okoljih. Uporaba svetovnega spleta v vaških okoljih je značilna za vse starostne skupine (tam, kjer je vzpostavljena internetna infrastruktura), saj so v preteklosti potekala številna izobraževanja, tudi za starejše občane. Značilno je tudi, da kmetovalci uporabljajo spletne informacije o vremenu, kmetovanju in so redni uporabniki svetovnega spleta. Določene ruralne regije imajo spletne strani, ki informirajo prebivalce. Digitalizacija javne uprave in različnih drugih spletnih storitev (npr. e-bančništvo) je dosegla tudi ruralna okolja. Nekateri dejavnosti, tudi gospodarske, kot so na primer spletne trgovine, so vse bolj značilne za vaška okolja. Ključno pri kriminaliteti v ruralnih okoljih pa je to, da je treba preučiti glavne značilnosti ogrožanja osebne in premoženjske varnosti ljudi.

Ekološka kriminaliteta, gozdne tatvine, nevarno kmetovanje, poškodovanje delovnih strojev, organizirana kriminaliteta, nasilje idr. oblike kriminalitete v ruralnih okoljih bodo tudi del našega intenzivnega raziskovanja v naslednjih letih. Izhajajoč iz ugotovitev kriminologov, ki preučujejo ruralno kriminaliteto, je pomembno dejstvo tudi preverjanje veljavnosti in uporabnosti kriminoloških teorij, ki so se pokazale kot neučinkovite pri razlagi ruralne kriminalitete. Tudi predhodno predstavljeni rezultati nekaterih študij glede značilnosti ruralnih okolij predstavljajo izziv za preverjanje njihove veljavnosti.

V slovenskem kontekstu so ruralna območja, predvsem ob južni meji Slovenije, bolj obremenjena z ukrepi na področju migracij, saj je celotna schengenska meja dejansko na območju ruralnih lokalnih skupnosti od Madžarske do Jadranskega morja. Uvodno preverjanje opravljanja policijskega dela v skupnostih v obmejnih ruralnih lokalnih skupnostih, predvsem pa nadzorovanje območja državne meje je pokazalo, da policija dejavno sodeluje z vsemi možnimi akterji, ki bi lahko pomagali pri nadzorovanju državne meje, nezakonitih prehodov in pomikanja migrantov v notranjost Slovenije. Pri tem ugotavljamo, da so najpomembnejši sodelavci policije prebivalci na ruralnih območjih, poštarji, gozdarji, gasilci, lovci idr. Nekateri ljudje občutijo visoko stopnjo odgovornosti za delovanje in ne verjamejo v moč države, kar predstavlja ugodne razmere za razvoj vigilantizma, ki ima praviloma negativne učinke, predvsem pa radikalizacijo prebivalstva, ki je po definiciji bolj konservativno in represivno naravnano zoper druge ljudi, predvsem zoper tiste, ki po njihovem mnenju ne spadajo v njihovo okolje. O tem pričajo nedavne dejavnosti Štajerske varde in njihove dejavnosti na Kozjanskem (Meško, 2019). Problemi s sprejemanjem priseljencev (tudi notranjih migrantov) so bili omenjeni tudi na okrogli mizi na Dnevih varstvoslovja 2019, pri čemer v določenih regijah Slovenije kot moteče in nezaželene »tujce« zaznavajo in obravnavajo tudi Ljubljčanec (izjava enega izmed diskutantov), ki imajo vikende v ruralnih okoljih (Ogulin et al., 2019).

Izhajajoč iz Resolucije (2019–2023) mora biti sodelovanje s skupnostmi, občinskimi redarstvi in posamezniki prilagojeno nastalim oziroma pričakovanim varnostnim problemom. Biti mora pravočasno in izvedeno tako, da bo učinkovito in bo izboljšalo varnost na nekem območju. Skupnost bo z delom policije zadovoljna le, če se bo ta na varnostni problem odzvala čim prej. Sprememba miselnosti o vlogi policijskega dela v skupnosti v smislu, da to niso samo preventivne aktivnosti, temveč predvsem usmerjenost v ugotavljanje varnostnih problemov, ki so specifični

za posamezno lokalno okolje. V nadaljevanju sledi iskanje rešitev, metod in oblik dela, sodelovanje z vsemi deležniki, ki so potrebni za skupen nastop ter popis števila uspešno rešenih varnostnih problemov, ocenjevanje pravilnosti pristopov itd. Brez ustrezne odgovornosti za izvajanje policijskega dela v skupnosti ni mogoče pričakovati ustreznih rezultatov. Vsi uslužbenci policije se morajo zavedati te odgovornosti, vodstva enot pa morajo temu prilagoditi svoje aktivnosti. Strokovne službe na državni ravni so odgovorne za strateški razvoj tega področja, medtem ko je vodstvo regionalne in lokalne ravni odgovorno za uspešno in učinkovito izvajanje nalog policijskega dela v skupnosti. Policijsko delo v skupnosti naj bo usmerjeno k »uporabnikom« varnostnih storitev policije, temeljiti pa mora na partnerskem sodelovanju in medsebojnem zaupanju. Policija in javnost morata skupaj ugotavljati varnostne probleme in jih reševati za izboljšanje kakovosti življenja vseh prebivalcev *ne glede na urbana ali ruralna okolja* (dodal avtor tega prispevka). Prenos dobrih praks, ki so v skladu z vladavino prava, spoštovanja človekovih pravic in dostojanstva ljudi si zasluži posebno pozornost. Raziskovanje kompleksnega področja varnosti v lokalnih skupnostih najpogosteje pokaže tudi drugačne rezultate, kot je to prevladujoče javno mnenje, zato je pred raziskovalci programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih v naslednjih letih veliko izzivov prikazati ugotovitve na veljaven in zanesljiv način v okviru razvijajoče se ruralne kriminološke misli.

Literatura

- Ceccato, V. (2016). *Rural crime and community safety*. Milton Park: Routledge.
- Donnermeyer, F. J. (2016). *The Routledge international handbook of rural criminology*. Milton Park: Taylor and Francis.
- Donnermeyer, F. J. in DeKeresedy, W. (2013). *Rural criminology – New directions in critical criminology*. Boca Raton: CRC Press.
- European Commission. (2015). *Cyber security. Special Eurobarometer 423*. Pridobljeno na https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_423_en.pdf
- Garland, J. in Chakraborti, N. (2007). 'Protean times?' Exploring the relationships between policing, community and 'race' in rural England', *Criminology and Criminal Justice*, 7(4), 347–365.
- Lobnikar, B., Modic, M. in Sodlar, A. (2019). Policijska dejavnost v Sloveniji – analiza razvoja dejavnosti in njenega raziskovanja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(3), 141–161.
- Lobnikar, B., Prislán, K. in Modic, M. (2016). Merjenje uspešnosti implementacije policijskega dela v skupnosti v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 67(2), 98–110.
- Mawby, R. I. in Yarwood, R. (ur.). (2016). *Rural policing and policing the rural: A constable countryside?* London; New York: Routledge, Taylor & Francis.
- Meško, G. (2019). *Who is involved in (in)formal safety and security networks in rural communities?: The results from a focus group interview*. Prispevek predstavljen na Eurocrim 2019 ConverGENT – Convergent roads, bridges and new pathways in criminology, 19th Annual Conference of the European Society of Criminology, Ghent.

- Meško, G. in Lobnikar, B. (2005). The contribution of local safety councils to local responsibility in crime prevention and provision of safety. *Policing*, 28(2), 353–373.
- Meško, G. in Pavlovič, Z. (1998). Strah pred kriminalisteto – izzivi za raziskovanje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 49(4), 346–353.
- Meško, G. in Šifer, J. (2008). Strah pred kriminaliteto v mestnem okolju: Raziskava. *Varstvoslovje*, 10(4), 539–560.
- Meško, G. in Tankebe, J. (ur.) (2015). *Trust and legitimacy in criminal justice: European perspectives*. Cham: Springer.
- Meško, G. in Umek, P. (1999). Značilnosti socialnopsihološkega in demografskega modela strahu pred kriminaliteto. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 50(2), 131–137.
- Meško, G., Fallshore, M. in Jevšek, A. (2007). Policija in strah pred kriminaliteto. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 58(4), 340–351.
- Meško, G., Hacin, R., Pirnat, U. in Eman, K. (2018). Migration issues in Slovenia: Beyond the rhetoric of university-level criminology and crime prevention education for sustainable development. V H. Kury in S. Redo (ur.), *Refugees and migrants in law and policy: Challenges and opportunities for global civic education* (str. 495–527). Cham: Springer.
- Meško, G., Sotlar, A. in Lobnikar, B. (ur.) (2018). *4. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: Sklepne ugotovitve raziskovanja (2015–2018): Konferenčni zbornik*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Meško, G., Sotlar, A., Lobnikar, B., Jere, M. in Tominc, B. (2012). *Občutek ogroženosti in vloga policije pri zagotavljanju varnosti na lokalni ravni: Poročilo ciljnega raziskovalnega projekta*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Meško, G., Šifer, J. in Vošnjak, L. (2012). Strah pred kriminaliteto v mestnih in vaških okoljih v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 14(3), 259–276.
- Ogulin, J., Vučko, B., Čorič, M., Breznik, M., Jereb, V., Alič, B. in Meško, G. (2019). Okrogla miza »Policijsko delo v ruralnih skupnostih v Sloveniji – primeri dobre prakse«. V 20. Dnevi varstvoslovja, 11. in 12. junij 2019, Dolenjske Toplice (str. 5–6). Pridobljeno na <https://www.fvv.um.si/dv2019/DV2019-povzetki.pdf>
- Pavlovič, Z. (1998). Mednarodni anketi o kriminaliteti oz. viktimizaciji – Slovenija (Ljubljana) 1992–1997. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 49(3), 257–265.
- Rebernik, D. (2008). *Urbana geografija – Geografske značilnosti mest in urbanizacije v svetu*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Reisig, M., Tankebe, J. in Meško, G. (2014). Compliance with the law in Slovenia: The role of procedural justice and police legitimacy. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 20(2), 259–276.
- Sotlar, A. (2015). Reševanje varnostnih problemov – med nacionalno, lokalno in človekovo varnostjo. V G. Meško (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih: Zbornik prispevkov Prve nacionalne konference o varnosti v lokalnih skupnostih, Ljubljana, 27. november 2015* (str. 26–33). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Tominc, B. in Sotlar, A. (2018). Ni pomembno, kaj je res, ampak kar ljudje verjamejo, da je res – stabilnost javnega mnenja o virih ogrožanja. V G. Meško, A. Sotlar in B. Lobnikar, (ur.), *4. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: Sklepne ugotovitve raziskovanja (2015–2018): Konferenčni zbornik* (str. 73–104). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- UNODC. (2017) *Capacity building on cybercrime and e-evidence*. Pridobljeno na <https://www.unodc.org/documents/organized-crime/cybercrime/Cybercrime-April-2017/V1702143.pdf>
- Wirth, L. (1938). Urbanism as a way of life. *American Journal of Sociology*, 40, 1–24.
- World Economic Forum. (2015). *Why we need to improve global cyber governance*. Pridobljeno na <https://www.weforum.org/agenda/2015/05/why-we-need-to-improve-global-cyber-governance/>

Policija in lokalna skupnost – sodelovanje Policijske uprave Nova Gorica in Mestne občine Nova Gorica

EVGEN GOVEKAR IN SIMON ROSIČ

Povzetek Avtorja obravnavata teoretična izhodišča policijskega dela v skupnosti in reševanja varnostnih problemov v lokalni skupnosti Mestne občine Nova Gorica z vidika primarnih in sekundarnih pristopov preprečevanja kriminalitete. S policijskega vidika gre predvsem za odzivanje na operativne probleme v smislu policijskega operativnega dela, policijskega dela v skupnosti in medijskih aktivnosti. Z vidika lokalne skupnosti pa gre za preprečevanje kriminalitete z načrtovanjem in oblikovanjem okolja, preprečevanje kriminalitete v soseski in socialno prevencijo. Teoretična izhodišča so nadgrajena s predstavitvijo posameznih izstopajočih varnostnih problemov v letih 2001–2006, ki so zahtevali veliko operativnih aktivnosti policije in MO Nova Gorica. Pridobljene izkušnje so bile iztočnica in izziv za nadaljnje delo preprečevanja ponovnega stopnjevanja tovrstnih problemov v lokalni skupnosti.

Ključne besede: • lokalna skupnost • policijsko delo v skupnosti • mladostniško nasilje • mediji • preprečevanje kriminalitete •

NASLOVA AVTORJEV: Evgen Govekar, Policijska uprava Nova Gorica, Nova Gorica, Slovenija, e-pošta: evgen.govekar@policija.si. Simon Rosič, Mestna občina Nova Gorica, Nova Gorica, Slovenija, e-pošta: simon.rosic@nova-gorica.si.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-318-0.2>
Dostopno na: <http://press.um.si>

ISBN 978-961-286-318-0

Police And Local Community – Collaboration Between Police Directorate Nova Gorica And Municipality Of Nova Gorica

EVGEN GOVEKAR & SIMON ROSIČ

Abstract Authors discuss the theoretical starting points of community policing and the security problems solutions in the local community of Nova Gorica in terms of primary and secondary crime prevention approaches. From a police aspect, it is primarily about responding to operational problems in terms of police operational work, community policing and media activities. From the local community aspect, it is about crime prevention through environmental planning and design, crime prevention in the neighbourhood and social prevention. The theoretical starting points are further supplemented by the presentation of individual outstanding security problems in 2001–2006, which required a great deal of operational activity by the Police and the Municipality of Nova Gorica. The gained experiences were a source and a challenge for further work to prevent the recurrence of such problems in the local community.

Keywords: • local community • community policing • juvenile violence
• media • crime prevention •

CORRESPONDENCE ADDRESS: Evgen Govekar, Police Directorate Nova Gorica, Nova Gorica, Slovenia, e-mail: evgen.govekar@policija.si. Simon Rosič, Municipality of Nova Gorica, Nova Gorica, Slovenia, e-mail: simon.rosic@nova-gorica.si.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-318-0.2>
Available at: <http://press.um.si>

ISBN 978-961-286-318-0

1 Uvod

Občine in krajevne (vaške, četrtne) skupnosti kot lokalne skupnosti predstavljajo tisti nivo lokalne samouprave, ki z različnih vidikov najbolj vpliva na kvaliteto bivanja prebivalcev. Poleg splošnega življenjskega in materialnega standarda v določeni lokalni skupnosti, kamor sodijo nekatere osnovne dobrine, kot so urejenost kraja, cestna oz. ulična dostopnost, dostopnost šol, zdravstvenih storitev, storitev državne uprave, zaposlitvenih možnosti in s tem materialnega statusa prebivalcev, dostopnosti objektov za družbene in družabne dejavnosti (dvorane krajevne skupnosti (KS), športne dvorane, poligoni itd.), ima zelo pomembno vlogo tudi vidik varnosti. Varnost v skupnem družbenem življenjskem prostoru (ulice, trgi, nakupovalni centri, prostori javno storitvenih dejavnosti, lokali, športne dvorane itd.) in še posebej varnost v zasebnem prostoru, kjer smo ljudje na morebitna deviantna ravnanja še bolj občutljivi. Posebno odgovornost ima pri tem zagotovo policija, ki ji je država z danimi zakonskimi pristojnostmi in pooblastili podelila status strokovnega nosilca zagotavljanja varnosti, tako v represivnem oz. operativnem kakor tudi preprečevalnem smislu. Vendar pa vloga policije ni in ne more biti učinkovita brez sodelovanja oz. soodgovornosti lokalne skupnosti in drugih subjektov (drugi državni organi, zasebnovarnostni subjekti, civilna družba itd.), predvsem pa ne more biti učinkovita brez doprinosa posameznika v lokalni skupnosti, z zavedanjem odgovornosti do nujnosti samovarovanja, varovanja premoženja drugih prebivalcev soseske, posameznika z vsemi informacijami o dogajanju v soseski in nudenju le teh pristojnim organom v primeru konkretnih deviantnih ravnanj. Mediji so pomemben zunanji subjekt, ki s svojim vplivom na javno mnenje v lokalni skupnosti prispeva tako k zmanjševanju kot tudi širjenju strahu pred kriminaliteto. Policijsko delo v skupnosti oz. t. i. »community policing« kot filozofija sodobnega policijskega pristopa k zagotavljanju varnosti predstavlja temelj, na katerem je pomembno, da se v cilju zagotavljanja ustreznega nivoja varnosti stalno gradi in išče sinergija med zgoraj navedenimi subjekti in njihovimi aktivnostmi. V prispevku so obravnavani konkretni primeri iz policijske operativne prakse v Novi Gorici, ukrepi za obvladovanje situacije z represivnega vidika in nadaljnji operativni ter preventivni ukrepi zagotavljanja ustreznega nivoja varnosti v prihodnje.

2 Policijsko delo v skupnosti – sodobni pristop k izvajanju policijskih nalog

2.1 Policijsko delo v skupnosti

Mikulan (1992: 7) navaja, da lahko policijske odnose s skupnostjo definiramo kot »postopen proces, v katerem državljani in policija želijo ustvariti boljše medsebojno razumevanje, izkazujejo voljo za sodelovanje pri reševanju problemov v skupnosti in skušajo ustvariti okoliščine, v katerih se bo ta proces nepretrgoma razvijal«, pri čemer poudarja pomen »človeških dejavnikov: sposobnost selekcije, predvidevanja, diagnosticiranja posameznih primerov, občutljiv odnos do ljudi itd.«. Meško (2002: 235) izpostavlja »temelj na sodelovanju policije s skupnostjo pred nastankom problemov, kar pomeni širše pojmovanje vloge in nalog policije v družbi«. Povzema Wilkinsona in Rosenbauma (1994), ki menita »da v skupnost usmerjeno policijsko delo pomeni temeljno spremembo vloge policistov, upoštevajoč spremembe njihovih veščin, motivacije in priložnosti za udeleževanje pri reševanju problemov in razvijanje novega partnerstva s ključnimi elementi v skupnosti« ter Weisla in Ecka (1994), ki policijsko delo v skupnosti opredeljujeta kot »različne oblike prakse, ki so združene v ideji, da morata policija in javnost postati boljša sodelavca pri nadzorovanju kriminalitete, nereda in drugih problemov«.

2.1.1 Normativna ureditev policijskega dela v skupnosti v slovenski policiji

Slovenska policija ima policijsko delo v skupnosti normativno ustrezno urejeno v Zakonu o organizaciji in delu v policiji¹ (členi 34–36) in v Pravilih policije (Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, 2014: členi 63–67), kjer so opredeljeni obveščanje javnosti, partnersko sodelovanje z organi samoupravne lokalne skupnosti za zagotavljanje večje varnosti, spodbujanje varnostnega samoorganiziranja prebivalcev, možnost ustanavljanja svetov, sosvetov, komisij in druge dogovorjene oblike partnerskega sodelovanja. Partnersko sodelovanje se izvaja na nivoju policijskih uprav in območnih policijskih postaj, ki pisno oz. v neposrednih stikih redno obveščajo župane in občinske svete o varnostnih razmerah v določeni lokalni skupnosti. Območja le teh so deljena na policijske okoliše, ki ga vodi policist – vodja policijskega okoliša, v okolišu pa operativne naloge izvajajo vsi

¹ Zakon o organiziranosti in delu v policiji (ZODPol), Uradni list RS, št. 15/2013.

policisti. Policijska uprava (PU) Nova Gorica deluje na območju 13 občin, s katerimi so ustanovljeni varnostni sosveti, v njih delujejo tudi drugi posvetovalni organi, najbolj aktivni so občinski sveti za preventivo in vzgojo v cestnem prometu. Policisti sodelujejo tudi v regijski koordinaciji inšpekcijskih služb, z (med)občinskimi redarstvi in z različnimi subjekti civilne družbe.

2.1.2 Vloga lokalne skupnosti pri zagotavljanju varnosti

Kongres lokalnih in regionalnih skupnosti Evrope je leta 1992 sprejel Evropsko listino o urbanih okoljih (European Urban Charter, 1992), ki je poudarila pravico državljanov do varnosti, čistega in zdravega okolja, enake možnosti zaposlovanja, bivanja, mobilnosti, zdravja, preživljanja prostega časa, športnega in kulturnega udejstvovanja, multikulturene integracije, visoke kakovosti gradnje, usklajevanja dejavnosti, ekonomskega in trajnega razvoja, dostopnosti do storitev in dobrin, ohranjanja narave in virov, osebnega uresničevanja, medmestnega sodelovanja, učinkovitih finančnih mehanizmov in struktur (Meško, 2004). Za zagotavljanje varnosti in preprečevanje kriminalitete v urbanih okoljih so priporočena naslednja načela (Meško in Milenkovič, 2003):

- Politika zagotavljanja varnosti in preprečevanja kriminalitete mora temeljiti na preprečevanju kriminalitete, izvrševanju zakonov in medsebojni usklajenosti.
- Lokalna politika na področju zagotavljanja varnosti in preprečevanja kriminalitete mora temeljiti na analizi statističnih podatkov in drugih kazalnikov varnosti in kriminalitete.
- Preprečevanje kriminalitete temelji na sodelovanju vseh članov skupnosti.
- Učinkovita varnostna politika v urbanih okoljih je odvisna od sodelovanja med policijo in lokalno skupnostjo.
- Opredeliti in izvajati je treba lokalno politiko na področju drog.
- Razvijati je treba programe za preprečevanje kriminalnega povratništva in razvoj alternativ zaporni kazni.
- Pomoč žrtvam kriminalitete je ključna v politiki na področju lokalne varnosti.
- Preprečevanje kriminalitete mora biti prednostna dejavnost in zato je treba povečati finančne vire (Meško, 2004).

3 Preprečevanje kriminalitete v lokalni skupnosti

Meško (2002: 62) opredeli tri glavne pristope k preprečevanju kriminalitete, ki so razdeljeni na različna področja obravnave problematike (tabela 1).

Tabela 1: Pristopi k preprečevanju kriminalitete

1. PRIMARNO PREPREČEVANJE KRIMINALITETE
<ul style="list-style-type: none"> – Preprečevanje kriminalitete z načrtovanjem in oblikovanjem okolja – Preprečevanje kriminalitete v soseski – Socialna prevencija – Splošno zastraševanje – generalna prevencija – Medijsko prikazovanje kriminalitete
2. SEKUNDARNO PREPREČEVANJE KRIMINALITETE
<ul style="list-style-type: none"> – Napovedovanje prestopništva – Šola in preprečevanje prestopništva – Domneve o drogah, kriminaliteti in preprečevanju kriminalitete – Policijsko delo v skupnosti – Situacijsko preprečevanje kriminalitete – Učinki situacijskega preprečevanja kriminalitete
3. TERCIARNO PREPREČEVANJE KRIMINALITETE
<ul style="list-style-type: none"> – Specialna prevencija – Onemogočanje storilcev kaznivih dejanj – Elektronski nadzor in prestajanje zaporne kazni na domu – Rehabilitacija

vir: Meško, 2002.

V nadaljevanju prispevka so na podlagi konkretnih operativnih primerov poudarjeni pristopi k sekundarnemu preprečevanju kriminalitete, znotraj tega policijsko operativno delo in preventivno skupnostno delo in pristop primarnega preprečevanja, v smislu preprečevanja kriminalitete v soseski, socialne prevencije, preprečevanja kriminalitete z načrtovanjem in oblikovanjem okolja, ter medijsko prikazovanje kriminalitete.

4 Primeri operativne problematike in načini skupnostnega reševanja

4.1 Problematika mladostniškega nasilja, vandalizma, požigov gostinskih lokalov in ukrepi za obvladovanje situacije

V Novi Gorici se je v letih 2001–2003 stopnjevalo mladostniško nasilje. Skupine mladostnikov, katerih posamezniki so bili v obdobju enega leta obravnavani tudi za 9 hujših kršitev javnega reda, so izvedle več premoženjskih in nasilnih kaznivih dejanj. Pri eni izmed kršitev je sodelovala celo skupina 11 oseb. Kršitve in kazniva dejanja so izvrševali na nogometnih tekmah, v policijskih postopkih, uničevali so komunalno infrastrukturo, skupinske kršitve in vandalizem v raznih klubskih prostorih, v gostinskih lokalih, grozili in napadali obiskovalce ter osebje. Po številu deviantnih ravnanj so izstopali lokali Diskoteka Cream v mestnem središču (14 primerov), Markus klub v Rožni Dolini (8), Joy pub v mestnem središču (4) in lokal Žogica v Solkanu (15). Hkrati so neznani storilci požgali lokal »Splendid bar« in diskoteko »Rainbow«. Nasilje istih skupin je bilo tudi v Klubu goriških študentov, napad na goste ter uničevanje inventarja v pivnici »Pri pošti«. Negativni odzivi javnosti so bili pričakovani. Za ilustracijo takratnih razmer navajamo nekaj naslovov člankov različnih medijev (Delo, 2001–2003; Dnevnik, 2001–2006; Oko, 2001–2003; Primorske novice, 2001–2006; Slovenske novice, 2001–2006):

- Slovenski Las Vegas že mesto vandalov?;
- Grozili so in tudi zmerjali;
- Eden od kršiteljev ugriznil natakario v obraz;
- Mladci s sekiro nad mize;
- Mladi nasilneži strašijo občane;
- Lokalni banditki sesuvajo lokale;
- V Novi Gorici, mestu vrtnic, cvete mladoletni vandalizem v gostinskih lokalih;
- Ko ti »varnostnik« uniči lokal;
- Je strah tudi policiste?;
- Združeni pretepači;
- Mladoletniki sejali teror po Cyberiji;
- Razbijali in uničevali;
- Ogenj opustošil klub;

- Bo pomagal sam notranji minister?

Novinarji so v člankih razčlenjevali potek dogodkov, analizirali vzroke za takšno početje vandalskih skupin, poročali o odzivih lokalnih skupnosti in županov, povzemali izjave predstavnikov policije, hkrati pa so pričakovano veliko prostora namenili tudi negativnemu poročanju o delu in učinkovitosti policije, ob tem pa izrazito poudarjali stopnjevanje nevarnosti v mestu. Odziv širše javnosti in različnih skupin je bil temu primeren, saj je bila večina negativnih mnenj namenjena (ne)učinkovitosti policije. Prenehanje obratovanja nekaterih lokalov, katerih vzroki so bili drugje, so enostavno pripisali posledicam vandalizma. Zmeraj več je bilo tudi medijskih indicev, da gre za organizirano kriminaliteto. Problematika je zahtevala tudi angažiranje lokalnih skupnosti. Javnost je pritiskala na župana obeh občin (Mestna občina Nova Gorica in Občina Šempeter - Vrtojba) in zahtevala njuno ukrepanje, v občinskih svetih so o tej problematiki potekale razprave svetnikov. Zadeva je začela dobivati tudi politični prizvok, poudarjen s stopnjevanjem aktivnosti Kluba goriških študentov, ki je spodbujal javnost in stopnjeval pritisk s propagandnimi akcijami (plakati v Novi Gorici na temo nasilništva in vandalizma). Pripravili so tudi okroglo mizo v povezavi s to problematiko. Dodaten pritisk so izvedli tudi z Državnim zborom Republike Slovenije, saj je poslanec ministru za notranje zadeve na to temo podal poslansko vprašanje. Zadevo je stopnjevala napoved županov občin, da bosta z organizacijo skupnega sestanka v reševanje problematike pritegnila tudi ministra za notranje zadeve. Občino Šempeter - Vrtojba sta marca 2003 obiskala takratni minister za notranje zadeve in generalni direktor policije. Obisk in s tem vključitev predstavnikov najvišjega državnega nivoja v problematiko je ponovno povzročil veliko zanimanje javnosti in medijev. V nasprotju s pričakovanji nekaterih medijev sta minister in generalni direktor policije podprla prizadevanja policije in poudarila pomembnost skupnega oziroma partnerskega reševanja problematike med policijo in lokalnimi skupnostmi (PU Nova Gorica, 2001–2006).

4.1.1 Ukrepi policije in lokalne skupnosti s ciljem učinkovitega obvladovanja problematike

Glede na odzive javnosti in ugotovitve, da je večina medijskih člankov in negativnih mnenj namenjenih delu policije, je bilo treba poiskati ustrezne načine za stike z javnostjo in policijsko delo v skupnosti. Ugotovili smo, da je bila policija v določenih situacijah nekoliko preveč pasivna, poleg tega so bila nekatera negativna mnenja o učinkovitosti policije tudi posledica nezadostnega poznavanja pooblastil in zakonskih pristojnosti policije in ne nazadnje tudi razmejitve pristojnosti med policijo in pravosodnimi organi. Policija je analizirala primere, upoštevajoč ugotovitve, ustrezno ukrepala in prilagodila način operativnega dela v smeri večje učinkovitosti. Hkrati je bilo z Mestno občino Nova Gorica in Občino Šempeter - Vrtojba izvedenih več skupnih aktivnosti. Večkrat sta se sestala varnostna sosveta, v okviru KS Nova Gorica - Center se je oblikoval poseben Sosvet za preprečevanje povečane problematike javnega reda (žal ustanovljen samo formalno, v praksi ni imel vidne vloge). Policija je prevzela organizacijsko iniciativo pri izvedbi določenih ukrepov, saj je lokalni skupnosti v tem pogledu primanjkovalo nekaj izkušenj. Tako so organizirali in izvedli (Govekar, 2006):

- v sodelovanju z županom Mestne občine Nova Gorica (v nadaljevanju MO NG), vodjo Tržnega inšpektorata in Obrtno zbornico Nova Gorica javno tribuno z lastniki gostinskih lokalov, jih seznanili s problemi in ukrepanjem policije, opozorili na njihove obveznosti in se z njimi kot oškodovanci dogovorili za dnevno stopnjevanje stikov;
- v sodelovanju z županom MO NG javno tribuno s člani Kluba goriških študentov;
- skupaj z MO NG posebno preventivno kampanjo proti vandalizmu, v tistem obdobju so bile v mestu vzpostavljene tudi t. i. »Varne točke«;
- MO Nova Gorica je ustanovila Mladinski center, ki je v naslednjih letih izvedel posamezne preventivne aktivnosti, kot npr. izvedba preventivnih likovnih in literarnih natečajev na temo nasilja v družbi, z zaključno okroglo mizo in podelitvijo nagrad najboljšim izdelkom;
- medijske dejavnosti, kot so intervjuji za lokalne medije TV Primorka, TV Vitel, Radio Robin, Primorske novice;

- glede na stalne negativne prisposode o Novi Gorici kot »nevarnem mestu« povabilo novinarki Primorskih novic, da si je s patruljo PP Nova Gorica ogledala nočno življenje in varnostno situacijo v Novi Gorici;
- z MO Nova Gorica regijski strokovni posvet za vse lokalne skupnosti in druge institucije z naslovom: »Policija in lokalna skupnost – skupaj za varnost«, katerega cilj je bil poudarek na soodgovornosti za varnost vseh subjektov v lokalni skupnosti.

4.2 Problematika drugih časovno vzporednih nasilnih kaznivih dejanj in dogodkov v Novi Gorici

Vzporedno s predhodno opisano problematiko oz. takoj za tem se je v Novi Gorici v obdobju 2003–2005 zgodilo večje število nasilnih kaznivih dejanj, ki je prav tako vznemirilo javnost in dodatno sprožilo polemike o razraščanju organizirane kriminalitete in obračunavanja kriminalnih združb v mestu, povezanih z igralništvom v mestu, prostitucijo in preprodajo drog. Izstopajoči dogodki so bili (PU Nova Gorica, 2003–2006):

- eksplozija neznanega eksplozivnega sredstva pod vozilom pred takratno diskoteko Cream v središču mesta;
- streljanje pred diskoteko Cream v središču mesta v nočnih urah;
- nočno streljanje med domačinom in storilci kaznivih dejanj iz Ljubljane v Rožni Dolini pri Novi Gorici (v streljanju poškodovana tudi fasada in okna sosednje hiše);
- smrt dveh udeleženk prireditve »Rave Party« v HIT Šport centru v Šempetru pri Novi Gorici, eno izmed njih so zjutraj našli mrtvo v Borovem gozdičku v središču Nove Gorice;
- nočna eksplozija pod vozilom na ulici Gradnikove brigade v središču mesta Nova Gorica;
- fizični napad na mlajšega udeleženca prireditve v koncertni hali na Mostovni (nekdanja industrijska hala), ki je utrpel posebno hude telesne poškodbe;
- streljanje na križišču ulic v Novi Gorici med dvema osumljencema, eden od nabojev je poškodoval mimo vozečega voznika;
- eksplozija podstavljenega močnejšega eksplozivnega sredstva v kletnih prostorih stavbe Okrožnega sodišča v Novi Gorici.

Prav eksplozija v prostorih Okrožnega sodišča v Novi Gorici je povzročila ponovne polemike o varnosti v Novi Gorici, z zahtevami za sklic izredne seje mestnega sveta. V medije je bila posredovana pobuda enega izmed svetnikov o ustanovitvi mestne policije. Ponovno je bilo predlagano povabilo ministra za notranje zadeve in generalnega direktorja policije na sejo sveta, vendar pa do sklica izredne seje ni prišlo. V nadaljevanju povzemamo takratne naslove člankov različnih medijev, ki so vplivali na javno mnenje (Delo, 2005; Dnevnik, 2006; Primorske novice, 2005–2006; Slovenske novice, 2006):

- Novogoriškim mladcem zavrela kri: Ponoči so na ulicah Nove Gorice pele pesti in pokale pištole;
- Strelski obračun v nočnem lokalu Faraon;
- (Ne)varno mesto ob meji: Mirko Brulc, župan MO Nova Gorica: »Policisti se stalno sklicujejo na zakonodajo«;
- Trikrat ustrelil v tekmeča;
- Strelska budnica v novogoriškem jutru;
- Mestu načeta spokojnost: »Politiki kažejo na državo in omenjajo občinsko policijo«;
- Ni še razloga za vznemirjenje: »Meščani o streljanju pred Faraonom – je kriminal pod nadzorom ali si odgovorni zatiskajo oči?«;
- Ministra, na pomoč!

Preventivne aktivnosti zaradi specifične operativne problematike v teh primerih niso prišle do izraza. Rešitev je bila usmerjena v operativno policijsko delo, nadaljevanje s povečano prisotnostjo policistov v mestu, intenzivno preiskovanje takrat aktualnih kaznivih dejanj in dogodkov, preiskovanje kaznivih dejanj organizirane kriminalitete tako na območju Nove Gorice kakor tudi širše tudi v prihodnje.

4.3 Problematika prepovedanih drog v mestnem središču

Poleg že opisanih dveh sklopov problematike, tj. raznih kršitev, nasilništva po gostinskih lokalih in nekaterih odmevnejših obravnavanih primerov, se je začela v Novi Gorici v obdobju od leta 2000 dalje, z vrhuncem v letih 2004 in 2005, stopnjevati tudi problematika prepovedanih drog. V okviru dejavnosti Zdravstvenega doma (ZD) Nova Gorica je pred leti začela delovati Ambulanta za

zdravljenje odvisnosti, v sklopu katere se je izvajal tudi t. i. »metadonski program« za odvisnike od prepovedanih drog. Ambulanta je svojo dejavnost izvajala v strogem središču mesta Nova Gorica, v kletnih prostorih ZD Nova Gorica, ki so s podhodi povezani tudi z bližnjim stanovanjsko-poslovnim naseljem na Ulici Gradnikovih brigad in drugih ulic v bližini. Ob tem je treba poudariti tudi bližino srednješolskih centrov in osnovnih šol. Ambulanta je oskrbovala odvisnike iz celotne regije. Le-ti so dnevno prihajali v Novo Gorico, postajali tarča uličnih preprodajalcev drog, ne nazadnje pa so bili tudi sami obiskovalci ambulante (torej odvisniki) pogosto preprodajalci. Glede na navedeno je policija začela zaznavati stopnjevanje problematike prepovedanih drog v bližnji okolici »metadonske ambulante«, tako v smislu prekrškov, kaznivih dejanj kakor tudi drugih spremljajočih okoliščin, kot so bile sanitarne razmere. Glede kriminalitete je izstopala predvsem preprodaja drog in premoženjska kriminaliteta, kot so vlomi v vozila, tatvine po javnih institucijah, čakalnicah, občasno tudi drzne tatvine na ulicah. Pogosto so se v središču Nove Gorice oskrbovali ali preprodajali tudi državljani Italije. Nova Gorica in Gorica v Italiji sta namreč mesti, ki sta neposredno povezani z uličnim sistemom. Odvisniki so se preselili tudi v bližnje odprte garažne hiše na Ulici Gradnikove brigade in si v vogalih objekta uredili zasilna bivališča, jogije, kartone ipd. Preprodaja in uživanje droge se je selila v neposredno bližino pred stanovanjske bloke. Vedno več je bilo najdenih odvrženih igel v zgradbi, okolici blokov ali bližnjega vrtca (PU Nova Gorica, 2001–2006).

Stanovalci središča Nove Gorice oz. stanovanjske soseske Gradnikove brigade so v letih 2003 in 2004 resneje opozorili na problematiko v okolici »metadonske ambulante«. V sredini leta 2005 so stopnjevali svojo dejavnost in od policije zahtevali, da začne uživance in preprodajalce drog bolj intenzivno preganjati in tako zagotovi varno sosesko. Zahtevali so, da policija odvisnike izseli iz garažnih hiš in bolj učinkovito ukrepa. Del zahtev je bil usmerjen tudi v lokalno skupnost. Posamezni stanovalci, sicer tudi člani KS Nova Gorica - Center, so pritisk na policijo stopnjevali z Mestno občino Nova Gorica, saj so od župana zahtevali zagotovitev varnosti v mestu z zaostritvijo kriterijev do policije. Pritisk do policije so zaostriili tudi s pomočjo medijev. Problematiko so posredovali na Ministrstvo za notranje zadeve RS in Generalno policijsko upravo ter zahtevali odločnejše ukrepanje policije. Problematika je na dnevnem redu sej mestnega sveta večkrat širše zaposlovala tudi občinsko politiko (PU Nova Gorica, 2001–2006). Da je bilo stanje resno in strasti

zelo »razvnete«, pričajo tudi navedbe takratnih časopisnih člankov (Dnevnik, 2005; Primorske novice, 2005–2006):

- Mi, »otroci« s postaje G: Garažna hiša postaja zadnji izhod v sili odvisnikov – Med stanovalci niso priljubljeni, a pravijo, da nimajo kam;
- Vsi vedo, da je treba ukrepati, nihče pa ne ve, kako: Sosvet ni dal odgovora, kaj storiti z odvisniki v garažni hiši – Stanovalci so jezni na policijo, ta pa zavrača očitke;
- Preprodajalci gospodarji garaž;
- Preprodajalci mamili ogrožajo stanovalce: Župan Brulc: »Stvar nam je ušla iz rok in čez mejo«;
- Na naslednjo postajo: Garažna hiša spet »čista« – Kje so odvisniki?;
- Storjen je le korak: Po odselitvi odvisnikov iz parkirne hiše konkretne naloge;
- Preselili so se v mestno podzemlje: Brezdomci ne bodo kar tako izginili;
- Grešni kozli pa ne: Policisti sprejemajo kritike, a zavračajo nekorektne opazke;
- Prišli do roba, kmalu tudi alarm;
- Nič več spanja v garažah: Policisti nadzirajo dogajanje na Ulici Gradnikove brigade;
- Naše mesto – mali Amsterdam?: Problemi z odvisnostjo niso odpravljeni, a stvari se premikajo na bolje;
- Policaji niso zakon.

Zaključek izrazitih medijskih člankov na to temo je bil intervju takratnega župana Mirka Brulca v mesečniku Goriška z naslovom »Varnost v mestu: naša strategija je v preventivi« (Primorske novice, 2006), v katerem je župan v kontekstu boja proti kriminaliteti in organizirani kriminaliteti poudaril nujnost uporabe vseh pooblastil policije, pristojnosti sodišč, izpostavil varnostni sosvet in nujnost sodelovanja vseh pristojnih.

4.3.1 Pristopi k reševanju in nadaljnemu obvladovanju problematike prepovedanih drog v mestu

Policija in MO Nova Gorica oz. nekatere službe v okviru lokalne skupnosti (komunalna služba, zdravstveni dom) v začetku problematike niso bili usklajeni, ne v medsebojni pisni oz. neposredni komunikaciji, enako je veljalo tudi za komunikacijo v medijih. Pa vendarle je kmalu prevladalo mnenje, da medsebojno obtoževanje in nekonstruktivno kritiziranje ne prispeva k uspešnemu obvladovanju razmer. Izveden je bil cel niz dogovorjenih aktivnosti (Govekar, 2006):

- Policija je v središču mesta poostrila nadzor nad preprodajalci in uživalci prepovedanih drog, kar seveda ni prineslo takojšnje rešitve problema, temveč v začetni fazi razpršitev problematike iz mestnega središča na druge točke, obrobne cone, v zapuščene stavbe (simptomi znane teorije »razbitih oken«). Na vse tovrstne zaznave sta morali imeti policija in MO Nova Gorica odgovore in ukrepati, preden je to pomenilo stopnjevanje problematike.
- Povečala se je prisotnost uniformiranih policistov v soseskah, seveda manj v smeri ugotavljanja prekrškov, bolj v smeri zagotavljanja občutka varnosti stanovalcev in zmanjševanja strahu pred kriminaliteto.
- Predlogi različnih deležnikov v problematiki so se obravnavali na varnostnem sosvetu MO Nova Gorica, kasneje so bili nekateri predlogi podani tudi na mestnem svetu.
- Upoštevani so bili nekateri predlogi policije glede selitve t. i. »metadonske ambulante« iz središča mesta na primernejšo lokacijo, začeli so se postopki za izgradnjo dnevnega centra za odvisnike in brezdomce na lokaciji izven središča mesta. Predlagana je bila regijska decentralizacija metadonskih ambulant tudi v Tolmin in Ajdovščino.
- Izvedli so se predlagani ukrepi za »izselitev« odvisnikov iz garažnih hiš, sledilo je temeljito čiščenje, osvetlitev objekta in pozivi lastnikom vozil, da začnejo garažno hišo ponovno uporabljati.

Policija je skupaj z MO Nova Gorica okrepila medijske aktivnosti, izvedenih je bilo več sestankov s KS Nova Gorica – Center in javne tribune s stanovalci prizadetih ulic, kjer so jim večkrat predstavili vse okoliščine in ukrepe za izboljšanje stanja. Izhodišča javnih oz. medijskih nastopov so bila naslednja (PU Nova Gorica, 2005):

- da imajo stanovalci pravico do varne soseske, predvsem pa so upravičeni biti kritični in takšne zahteve tudi poudariti;
- pristojne institucije so dolžne zagotoviti varno sosesko, vsak v okviru svoje pristojnosti;
- poudarjena je bila nujnost partnerstva policije in lokalne skupnosti glede zagotavljanja varnosti;
- predstavljena so bila nekatera pooblastila in pristojnosti policije;
- krajanji so bili pozvani k nudenju podatkov o dogodkih v okolju in sodelovanju s policijo, s tem pa tudi prispevanju k urejenosti soseske;
- krajanji so bili pozvani k ustreznemu zavarovanju objektov v soseski, kot so kletni prostori, kurilnice in drugi prostori, kjer je bila možnost naselitve odvisnikov in očem skritega uživanja drog;
- krajanji so bili pozvani k ponovni uporabi garažne hiše glede na probleme parkiranja v mestnem središču, kajti le z uporabo objekta se lahko pokaže, da v objektu obstaja življenje.

V naslednjih letih sta PU Nova Gorica in MO Nova Gorica stopnjevali aktivnosti preventivne narave (Policijska uprava Nova Gorica, 2006):

- Izvedba posebnega preventivnega projekta in strokovnega posveta »Za mladost brez drog«, kjer je poleg policije, MO NG, Ambulante za zdravljenje odvisnosti, sodelovala tudi skupnost Srečanje, kjer so se zdravili odvisniki.
- MO NG je v tem času sprejela poseben občinski odlok (o tem v nadaljevanju) in ustanovila Mladinski center, Lokalno akcijsko skupino, ki se je z vseh vidikov posvečala problematiki prepovedanih drog in pripravila različne programe.
- Kriminalisti PU Nova Gorica in zaposleni v Ambulanti za zdravljenje odvisnosti so izvajali predavanja za starše po osnovnih in srednjih šolah.
- V letu 2008 je bil zasnovan preventivni program »Ne-odvisen.si«, ki je predstavljal zasebno podjetno pobudo podjetja IMC d. o. o. iz Nove Gorice, program so financirale različne občine (program se je kasneje uveljavil tudi širše

v slovenskem prostoru, v določenem delu tudi čezmejno na slovenskih šolah v Italiji), v njem so sodelovali policija, Ambulanta za zdravljenje odvisnosti, psihologi in drugi strokovnjaki.

Policija je tudi po obvladanju najbolj problematičnih situacij v naslednjih letih nadaljevala oz. še vedno izvaja povečan nadzor v mestu Nova Gorica, s ciljem učinkovitega preprečevanja kršitev in kaznivih dejanj glede prepovedanih drog. Problematika se namreč v bolj ali manj intenzivni obliki še vedno pojavlja, poseben poudarek je v nadzoru in ukrepanju zoper preprodajalce in uživalce v okolici srednjih šol. Tudi kasneje, v letih 2009 (štirikratni poskusi umorov – napadi z nožem na brezdomce v parku) in 2014 (umor z nožem na ulici), je policija obravnavala in preiskala več nasilnih kaznivih dejanj v mestu, kot posledico obračunov med brezdomci, uživalci prepovedanih drog oz. preprodajalci le teh. Občasno pa policija od stanovalcev prejme tudi zaznave o preprodaji oz. uživanju drog v kateri od mikro lokacij v mestu in jih nato ustrezno operativno obravnava.

5 Mestna občina Nova Gorica – aktivnosti v smeri primarnega preprečevanja kriminalitete

MO Nova Gorica je po zaključku problematičnega obdobja v mestu začela z intenzivnimi preventivnimi aktivnostmi glede prepovedanih drog. V letu 2009 je bil sprejet poseben »Odlok o sofinanciranju programov in ostalih aktivnosti s področja zasvojenosti«. ² Občina tako preko razpisov letno sofinancira 25.000 evrov. Preventiva glede različnih oblik zasvojenosti (ne samo glede prepovedanih drog!) je razdeljena v naslednje sklope (M. Saksida, intervju, 13. 9. 2019):

A (primarna preventiva) – Usmerjena k abstinenci in časovnemu odlaganju prvega stika otrok in mladostnikov z drogami in drugimi zasvojenostmi – izvajalec Mladinski center Nova Gorica.

² Odlok o sofinanciranju programov s področja zasvojenosti v Mestni občini Nova Gorica, Uradni list RS, št. 78/2009.

B (sekundarna preventiva) – Podpora in svetovanje mladim s težavami v odraščanju s poudarkom na vseh oblikah zasvojenosti. Uporabniki pogosto prihajajo iz neurejenih družin, v katerih je prisoten tudi alkoholizem ali druge oblike zasvojenosti, imajo čustvene, vedenjske, učne težave in je zato tveganje za razvoj različnih oblik odvisnosti toliko večje. Nudijo jim brezplačno pomoč pri opravljanju šolskih obveznosti, ustvarjalno preživljanje prostega časa, individualno obravnavo, ustrezno strokovno pomoč, z namenom povečati socialno vključenost ter zagotoviti socialno varnost – izvajalec Dnevni center Žarek, pod okriljem Centra za socialno delo Nova Gorica.

C (terciarna preventiva) – Preprečevanje nastanka socialne škode zaradi uporabe drog in zmanjševanje ter preprečevanje prenosa nalezljivih bolezni in s tem nadaljnje slabšanje zdravstvenega in socialnega stanja oseb, ki uporabljajo droge. Program dnevnega centra zajema podporo pri vključevanju uporabnikov v vsakdanje življenje, prevzemanje obveznosti, podporo pri urejanju družbenoekonomskega statusa, skrb do lastnega zdravja kot tudi terensko delo z uporabniki, ki se odvija neposredno v okolju, kjer se uporabniki zbirajo, združujejo in spijo. Obenem poteka zbiranje uporabljenih in odvrženih igel ter oskrba z zbirnimi zabojniki za infekcijske odpadke, ki jih nato prepeljejo na varno uničenje. Izvajalec je Slovensko združenje za duševno zdravje – ŠENT, enota Dnevni center za uporabnike prepovedanih drog Nova Gorica.

D (kvartarna preventiva):

– Usmerjena k doseganju popolne abstinence s t. i. šolo za življenje, kjer se poleg urejanja odvisniške preteklosti posamezniki učijo in usposablajo za življenje brez droge. Program izvaja Skupnost Srečanje – Zavod Pelikan-Karitas.

– Program reintegracije s programom nujenja psihosocialne pomoči občanom, ki imajo težave z zasvojenostjo, in njihovim svojcem, ki se srečujejo z eksistenčnimi in duševnimi stiskami ter stigmatizacijo. Program izvaja Društvo Projekt Človek.

V okviru MO Nova Gorica je bila s sklepom župana 9. 10. 2003 kot posvetovalno telo župana ustanovljena Lokalna akcijska skupina za preprečevanje zasvojenosti Nova Gorica (v nadaljevanju: LAS) s ciljem usmerjanja in usklajevanja aktivnosti, vezanih na problematiko drog. LAS aktivno deluje vsa leta, od leta 2014 dalje pa aktivnosti LAS koordinira Mladinski center Nova Gorica. O uspešnosti programa

priča tudi dejstvo, da se na Mladinski center Nova Gorica in LAS obračajo predstavniki drugih občin, ki želijo po vzoru usmerjeno delovati na področju preprečevanja zasvojenosti v svojih okoljih (Hiša mladih Ajdovščina, Center za mlade Domžale, ZTKMŠ Brda) (M. Saksida, intervju, 13. 9. 2019).

V Novi Gorici je v okviru ZD zelo aktivna tudi Ambulanta za zdravljenje odvisnosti, ki se tudi sicer intenzivno vključuje v preprečevanje in zdravljenje različnih oblik zasvojenosti.

V sklopu projekta »Nova Gorica – otrokom prijazno Unicefovo mesto« je tudi promocija projekta »Varnih točk« med otroki. Gre za različne javne prostore, kot so npr. mladinski centri, občinski prostori, trgovine, zavarovalnice, lekarne, cvetličarne in podobno, v katerih je zaposlene za pomoč usposobil Unicef. Ti otrokom nudijo trenutno zaščito, pomoč ali zgolj nasvet v stiski. Nova Gorica je prvo mesto v Sloveniji, ki je dobilo naziv Otrokom prijazno Unicefovo mesto. S ciljem dostopnosti projekta najmlajšim uporabnikom in kot promocijo »Varnih točk« v Novi Gorici otrokom vsako leto ob prvem šolskem dnevu razdelijo posebno zloženko s pobarvankami, s seznamom in zemljevidom varnih točk. Promocijo »Varnih točk« izvajajo tudi v okviru preventivne delavnice v dialogu za 4. razrede osnovnih šol (M. Saksida, intervju, 13. 9. 2019).

V MO Nova Gorica deluje tudi Javni zavod za šport, ki s številnimi športnimi društvi ponuja športne programe, ki otroke in mlade spodbujajo k zdravemu načinu življenja in na ta način zmanjšujejo tveganja mladih.

V letu 2016 je začel delovati program »Zavetišča za brezdomce«, ki ga izvaja Slovensko združenje za duševno zdravje – ŠENT. Brezdomci so se zadrževali na ulicah, po garažah, prisotna sta bila nadlegovanje mimoidočih in nekatera deviantna ravnanja. Brezdomne osebe v programu pridobijo osnovni pogoj za zmanjševanje tveganj revščine, za začetek urejanja svoje družbenoekonomske problematike, pridobijo možnost varnega prenočevanja, osebno higieno, prehrano in prostor za druženje ter pogovor, spodbudo za aktivno vključitev v reševanje življenjske problematike, da v največji možni meri poskrbijo zase in svoje zdravstveno ter ekonomsko stanje. S tem uporabniki uporabljajo manj konfliktna in destruktivna vedenja do lokalne skupnosti oz. drugih občanov (M. Saksida, intervju, 13. 9. 2019).

MO Nova Gorica se zaveda tudi pomena ničelne tolerance do nasilja. Vsako leto ob mednarodnem dnevu boja proti nasilju nad ženskami skupaj z različnimi institucijami in nevladnimi organizacijami izvedejo aktivnosti, namenjene širši javnosti z namenom ozaveščanja, prepoznavanja in ukrepanja v primeru nasilja. Spodbuja in sofinancira programe medkulturnega dialoga in sodelovanja. Stopnjuje pa tudi stike s sosednjo Gorico v Italiji, s katero želi vzpostaviti somestje.

V preteklih letih je bil v mestu narejen napredek tudi glede načrtovanja in oblikovanja okolja. Tako je bilo obnovljeno območje Borov gozdiček, kjer je bilo postavljeno novo otroško igrišče in sodoben športni »skate park«. Garažne hiše so po ureditvi lastništev urejene in v stalni uporabi stanovalcev. Posodobili so javno razsvetlavo v mestu. Vzpostavili so sistem videonadzora v okolici osnovnih šol, pripravljene so načrti rekonstrukcije območij med objekti OŠ. Sprotno so v teh letih urejali probleme opuščениh objektov, kjer so bila zaznana deviantna dejanja, zadrževanje odvisnikov oz. uporaba prepovedanih drog (urejanje z lastniki objektov, kot primer porušitev zapuščene Štrukljeve vile). Sanirali so nekatera nekdanja industrijska območja, kjer so bili zgrajeni sodobni trgovski centri, stanovanjske soseske. Izziv ostaja območje nekdanjega podjetja Ideal, ki z zapuščenimi objekti in zadrževanjem oseb v njih predstavlja degradacijo območja, gre za problem lastništva parcel po stečajnih postopkih in hkrati problem sosednjih stanovanjskih sosesk in s tem za večkratne policijske intervencije.

6 Razprava in zaključek

Obravnavani operativni primeri so zahtevali učinkovito sinergijo policije in lokalne skupnosti. Po obvladovanju razmer je bilo treba zastaviti tudi aktivnosti za v prihodnje, da se takšna intenziteta problematike ne bi več ponovila. Aktualni odzivi javnosti in medijev iz nekaterih drugih okolij kažejo na to, da tovrstni primeri niso osamljeni, saj so nasilna kazniva dejanja, vandalizem, prepovedane droge, premoženjska kriminaliteta problemi, s katerimi se soočajo tudi v drugih lokalnih skupnostih, različne pa so seveda pojavne oblike in intenziteta. Izzivov problematike kriminalitete, prepovedanih drog pa tudi drugih varnostnih problemov tudi danes, dobro desetletje po obvladovanju izstopajočih varnostnih razmer, v mestu Nova Gorica ne manjka. Vstop v »Schengen«, ko je bila odpravljena mejna kontrola na državni meji med mesti, je predstavljal enega večjih izzivov zadnjih let. Nova Gorica in Gorica v Italiji sta dve mesti, ki sta neposredno povezani z uličnim sistemom. Te

okolščine je bilo treba upoštevati v smeri učinkovitega zagotavljanja varnosti v mestu in sodelovanja med mestnima upravama. Pravi ocenjevalci tega, kako varno je mesto danes, so stanovalci. Ob tem ne smemo zanemariti dejstva, da je neodvisna komisija Inštituta za korporativne varnostne študije, v sodelovanju s Slovenskim združenjem korporativne varnosti za dobitnico nagrade »Slovenian Grand Security Award 2018« za najbolj varno mesto v letu 2017 v kategoriji mestnih občin izbrala Novo Gorico. Pri odločitvi za podelitev nagrade je komisija upoštevala statistične podatke mestne občine o številu kaznivih dejanj, o gospodarski kriminaliteti, prometni varnosti, aktivnosti na področju preventive in inovativnih pristopov pri skrbi za varnost občanov. Kot je poudaril takratni župan g. Matej Arčon, varno okolje bistveno pripomore h kvaliteti življenja v občini, pri čemer je zelo pomembno sodelovanje različnih deležnikov. Na konferenci je bila poudarjena ugotovitev komisije, da so občine, ki dobro sodelujejo s policijo, društvi in ostalimi organizacijami s področja zagotavljanja varnosti, bolj uspešne pri obvladovanju varnostnih tveganj.

Literatura

- Delo. (2001–2003). *Arhiv*. Ljubljana: Delo Časopisno založniško podjetje, d. o. o.
- Dnevnik. (2001–2006). *Arhiv*. Ljubljana: Družba medijskih vsebin, d. d.
- European Urban Charter*. (1992). Pridobljeno na <https://rm.coe.int/168071923d>
- Govekar, E. (2006). *Vloga policije pri preprečevanju kriminalitete – študija primera mesto Nova Gorica* (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Meško, G. (2002). *Osnove preprečevanja kriminalitete*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Meško, G. (2004). Partnersko zagotavljanje varnosti v lokalni skupnosti – želje, ideali in ovire. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 55(3), 258–265.
- Meško, G. in Milenkovič, M. (2003). *Preprečevanje kriminalitete v urbanih okoljih – priročnik za lokalno samoupravo*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve in IDC Sveta Evrope.
- Mikulan, M. (1992). Policija in njeni odnosi s skupnostjo. *Varnost – strokovni bilten*, 3, 226–232.
- Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija. (2014). *Pravila policije*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija.
- Oko. (2001–2003). *Arhiv*. Nova Gorica: Oko.
- Primorske novice. (2001–2006). *Arhiv*. Koper: Primorske novice.
- PU Nova Gorica. (2001–2006). *Arhiv Policijske uprave Nova Gorica 2001–2006*. Nova Gorica: PU Nova Gorica.
- Slovenske novice. (2001–2006). *Arhiv*. Ljubljana: Delo Časopisno založniško podjetje, d. o. o.
- Weisl, D. L. in Eck, J. E. (1994). Toward a practical approach to organizational structure on community policing: community policing initiatives in six cities. V D. P. Rosenbaum (ur.), *The challenge of community policing: Testing the promises* (str. 53–72). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Wilkinson, D. L. in Rosenbaum, D. P. (1994). The effects of organizational structure on community policing: A comparison of two cities. V D. P. Rosenbaum (ur.), *The challenge of community policing: Testing the promises* (str. 110–126). Thousand Oaks: Sage Publications.

Analiza ureditve temeljne pravice do varnosti na pravnosistemskem in lokalnem nivoju v Republiki Sloveniji

BENJAMIN FLANDER IN BOJAN TIČAR

Povzetek V prispevku temeljno pravico do varnosti obravnavamo skozi prizmo njene ureditve v mednarodnem in notranjem pravu Republike Slovenije na državni in lokalni ravni. Pravica do varnosti je kot temeljna pravica posameznika do osebne varnosti izrecno zapisana v Ustavi Republike Slovenije in mednarodnih konvencijah s področja človekovih pravic, posredno pa je zavarovana tudi z nekaterimi drugimi temeljnimi pravicami ustavnega in mednarodnega prava človekovih pravic. Slovenski pravni red je z zakoni in drugimi predpisi vzpostavil tudi kazensko, prekrškovno, civilno in upravno pravno varstvo pravice do osebne varnosti. V tem segmentu pravnega reda se varnost, med drugim, zagotavlja z izvrševanjem nalog, pristojnosti in pooblastil državnih organov, drugih nosilcev javnih pooblastil in samoupravnih lokalnih skupnosti. V jedru prispevka analiziramo pravodajne in izvršilne pristojnosti občin, ki so potrebne za delovanje lokalnega pravnega reda na področju varnosti. Posebej smo se osredotočili na predpisovanje in sankcioniranje občinskih prekrškov, ki spada v pristojnost občinskih svetov in občinskih redarstev ter inšpektoratov.

Ključne besede: • varnost • pravica do varnosti • ustava • lokalne skupnosti • prekrški •

NASLOVA AVTORJEV: Benjamin Flander, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: benjamin.flander@fvv.uni-mb.si. Bojan Tičar, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: bojan.ticar@fvv.uni-mb.si.

Analysis of Legal Regulation of the Fundamental Right to Security at Systemic and Local Levels in the Republic of Slovenia

BENJAMIN FLANDER & BOJAN TIČAR

Abstract The paper deals with the fundamental right to security through the prism of its regulation in the international law and internal law of the Republic of Slovenia at the state and local level. As an individual's fundamental right to personal security, this right is explicitly enshrined in the Constitution of the Republic of Slovenia and international human rights conventions. The right to personal security is, indirectly, protected also by some other fundamental rights stipulated in the Constitution and international human rights law. The Slovenian legal order has also established, through laws and regulations, criminal, civil and administrative legal protection of the right to personal security. In this segment of the *acquis*, security is ensured, *inter alia*, by the exercise of functions, tasks and powers of state bodies, other holders of public authority and self-governing local communities. At the core of the paper, we analyse the normative and executive competencies of municipalities required for the operation of the local legal order in the area of security. Particularly, we focus on prescribing and sanctioning municipal minor offences, which falls within the competence of municipal councils, municipal warden services and inspectorates.

Keywords: • security • right to security • constitution • local communities • minor offences •

CORRESPONDENCE ADDRESS: Benjamin Flander, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: benjamin.flander@fvv.uni-mb.si. Bojan Tičar, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: bojan.ticar@fvv.uni-mb.si.

1 Uvod

Kot temeljna človekova in družbena dobrina in vrednota je bila varnost predmet premišljevanja že od začetkov obstoja človeške družbe. Njeno razumevanje – tradicionalno je bilo osredotočeno zlasti na državo in na zagotavljanje nacionalne ter državne varnosti – se je v luči političnih, ekonomskih in kulturnih družbenih dejavnikov v drugi polovici prejšnjega stoletja spremenilo. Poleg tradicionalnega koncepta varnosti nacionalnih držav in njegove novejši različice – mednarodne varnosti – se je postopoma izoblikoval koncept človekove osebne varnosti (ang. *human security, personal security*). Ta naj bi zajemala tako ohranitev obstoja posameznika kot fizičnega, duhovnega, duševnega, kulturnega in družbenega bitja kot tudi zagotovitev kakovosti njegovega bivanja v naravnem in družbenem okolju (Grizold in Bučar, 2011). V luči modernega razumevanja varnosti je osebna varnost posameznika – vsaj na deklarativni ravni – postala cilj in končni smisel vseh varnostnih prizadevanj: druge oblike varnosti (denimo državna, nacionalna, mednarodna, vojaška, korporacijska ipd.) so v luči tega koncepta varnosti lahko le sredstva za končni cilj, ki ga predstavlja človekova osebna varnost (Vogrin, Prezelj in Bučar, 2008).

Pravica do osebne varnosti posameznika je bila v drugi polovici 20. stoletja prepoznana in priznana tudi kot človekova pravica. V tem prispevku to temeljno pravico obravnavamo skozi prizmo njene ureditve v mednarodnem pravu in notranjem pravu Republike Slovenije na državni in lokalni ravni. Posebna pozornost bo namenjena normativni ureditvi in zagotavljanju pravice do varnosti na lokalni ravni (v lokalnih skupnostih), tj. pravodajnim in izvršilnim pristojnostim občin, ki so potrebne za delovanje lokalnega pravnega reda na področju varnosti.

2 Pravica do varnosti v mednarodnem pravu

Pravica do osebne varnosti je urejena v 3. členu Splošne deklaracije človekovih pravic, ki jo je Generalna skupščina Združenih narodov razglasila leta 1948.¹ Besedilo omenjene določbe, v kateri je pravica do varnosti urejena skupaj s pravico do življenja in svobode kot enakovrednima pravicama, se glasi: »*Vsakdo ima pravico do življenja, svobode in osebne varnosti [Everyone has the right to life, liberty and security of*

¹ Generalna skupščina Združenih narodov, Splošna deklaracija človekovih pravic, A/RES/217A (III).

person]».« Podobno jo kasneje uredijo tudi drugi mednarodni dokumenti, npr. Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (MPDPP)² in Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (LEUTP).³ Med mednarodnimi mehanizmi varstva človekovih pravic kot najrazvitejša in najpomembnejša izstopa predvsem Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (v nadaljevanju: Evropska konvencija o človekovih pravicah [EKČP]), ki je med drugim ustanovila Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP).⁴

ESČP odloča o pritožbah zaradi kršitev EKČP, s protokolom št. 16 pa je bila njegova jurisdikcija razširjena tudi na dajanje posvetovalnih mnenj nacionalnim sodiščem. Iz sodne prakse in posvetovalnih mnenj ESČP je razviden pomen konvencijskih določb in s tem dejanska vsebina konvencijskih pravic. Čeprav pravica do varnosti v tem pogledu ni izvzeta, je v primerjavi z drugimi pravicami v marsičem posebna. Sodišče pravico do varnosti navezuje na ostale določbe EKČP. To po mnenju Turnerja (2016) nakazuje, da ESČP kršitev pravice do varnosti razume tudi kot arbitrarno poseganje v druge temeljne pravice. Velja tudi nasprotno: v nedopustnih posegih v druge konvencijske pravice je ESČP prepoznalo tudi kršitve pravice do varnosti.

3 Pravica do osebne varnosti v notranjem pravu Republike Slovenije

Ustava Republike Slovenije⁵ v 34. členu določa, da ima vsakdo pravico do osebne dostojanstva in varnosti. Za ustavno ureditev v Sloveniji velja podobno kot za ureditev v Evropski konvenciji o človekovih pravicah: pravica posameznika do osebne varnosti je – čeprav ne izrecno – zavarovana tudi z drugimi ustavnimi določbami in temeljnimi pravicami. Na primer z ustavnimi načeli pravne države, zakonitosti, enakosti pred zakonom, prepovedi diskriminacije in enakega varstva pravic v pravnih postopkih (2., 14., 22. in 28. člen), s 5. členom, ki na splošno določa, da Republika Slovenija na svojem ozemlju varuje človekove pravice in temeljne svoboščine, z nedotakljivostjo človekovega življenja (17. člen), s prepovedjo mučenja, nečloveškega ali ponižujočega kaznovanja ali ravnanja, ki vključuje tudi

² Generalna skupščina Združenih narodov, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, Resolucija št. 2200 A (XXI).

³ Listina Evropske unije o temeljnih pravicah, Uradni list EU, št. 210/C 83/02.

⁴ Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Uradni list RS, št. 33/1994.

⁵ Ustava Republike Slovenije (URS), Uradni list RS, št. 33/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 69/2004, 69/2004, 68/2006, 47/2013, 75/2016.

prepoved medicinskih ali drugih znanstvenih poskusov brez posameznikove privolitve (18. člen), z 19. členom, ki določa, da se nikomur ne sme vzeti prostosti, razen v primerih in po postopku, ki ga določa zakon, z 20. členom, ki določa pogoje za odreditev in omejuje trajanje pripora, z 21. členom, ki zagotavlja spoštovanje človekove osebnosti in dostojanstva v kazenskem in v vseh drugih pravnih postopkih, in prav tako med odvzemom prostosti in izvrševanjem kazni, z ustavnimi določbami, ki zagotavljajo nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic (npr. nedotakljivost stanovanja, tajnost dopisovanja in varstvo osebnih podatkov) ter, ne nazadnje, s 47. členom, ki prepovedujeta izročitev ali predajo državljana Slovenije, in 48. členom, ki pod določenimi pogoji v mejah zakona priznava pravico do pribežališča tujim državljanom in osebam brez državljanstva. V primerih, v katerih je bilo v njegovo osebno varnost in integriteto protipravno poseženo in je posameznik, posledično, utrpel materialno ali nematerialno škodo, so pomembne tudi določbe 15., 24. in 30. člena Ustave. Po teh določbah je vsakomur zagotovljeno sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravica do odprave posledic njihove kršitve.

Ustava⁶ osebno varnost posameznika primarno varuje v razmerju do (državne) oblasti, v skladu z načelom pozitivne obveznosti države in doktrino »*drittwirkung*« pa tudi v razmerju do drugih posameznikov, pravnih oseb in na splošno kogarkoli. V skladu s to doktrino je zakonodajalec dolžan zagotoviti učinkovito kazensko, prekrškovno, civilno in upravno pravno varstvo posameznikove pravice do osebne varnosti (in drugih temeljnih pravic) na t. i. horizontalni ravni, to je v razmerjih med posamezniki in posamezniki ter pravnimi osebami.

Kazenskopravno varstvo pravice do osebne varnosti vključuje inkriminacijo dejanj, ki tako ali drugače ogrožajo človekovo osebno varnost v ožjem in širšem pomenu. Takšna kazniva dejanja zasledimo v skorajda vsakem od poglavij, v katerih so v Sloveniji s Kazenskim zakonikom urejena kazniva dejanja, še posebej pa v poglavjih, ki urejajo kazniva dejanja zoper človečnost, življenje in telo, zdravje, spolno nedotakljivost, čast in dobro ime, splošno varnost ljudi in premoženja, varnost javnega prometa, okolje, prostor in naravne dobrine, zakonsko zvezo, družino in otroke, delovno razmerje in socialno varnost, premoženje, gospodarstvo, pravni

⁶ Ustava Republike Slovenije (URS), Uradni list RS, št. 33/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 69/2004, 69/2004, 68/2006, 47/2013, 75/2016.

promet in ne nazadnje tudi zoper suverenost Republike Slovenije in demokratičnost njene ustavne ureditve ter obrambno moč države. Kazenskopravno varstvo pravice do osebne varnosti se udejanja tudi z določbami kazenskega procesnega prava (npr. z določbami o pridržanju in priporu in drugih ukrepih za zagotovitev obdolženčeve navzočnosti) in kazenskega izvršilnega prava (npr. z določbami o načinu izvrševanja kazni zapora, zaporskem režimu, dolžnostih in pravicah zaprtih oseb ipd.).

Podobno kot za kazensko pravo velja tudi za *prekrškovno pravo* – varstvo pravice do osebne varnosti se primarno implementira skozi pravno regulacijo in sankcioniranje prekrškov, ki z ogrožanjem javnega reda predstavljajo grožnjo osebni varnosti ljudi in njihovih dobrin (prekrški v cestnem prometu, prekrški zoper javni red in mir ipd.).

V slovenskem pravnem redu je, kot rečeno, zagotovljeno tudi *civilnopravno* varstvo pravice do osebne varnosti. To varstvo se na temeljni ravni zagotavlja z ustavnimi določbami, ki smo jih zgoraj poudarili, na zakonski ravni pa, med drugim, s temeljnimi in drugimi določbami ter načeli obligacijskega prava.

Republika Slovenija notranjo varnost zagotavlja tudi *upravnopravno* z delovanjem in medsebojnim sodelovanjem institucij javne varnosti, policije, državnega tožilstva, inšpekcijskih in nadzornih organov, obveščevalno-varnostnih služb, drugih državnih organov in organizacij z javnimi pooblastili, organov lokalne samouprave (občinskih in medobčinskih redarstev) ter varnostnih služb in drugih organizacij zasebnega prava s področja zagotavljanja varnosti. Posamezni akterji sistema nacionalne varnosti so v okviru zakonsko določenih nalog, pristojnosti in pooblastil dolžni zagotavljati tudi posameznikovo osebno varnost, kar še posebej velja za policijo in ostale nosilce javnih pooblastil s področja zagotavljanja notranje varnosti. Zakon o nalogah in pooblastilih policije,⁷ na primer, kot temeljno dolžnost policije določa prav zagotavljanje varnosti posameznikom in skupnosti, skupaj s spoštovanjem človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter krepitvi pravne države. V tem segmentu pravnega reda se varnost kot človekova temeljna pravica in dobrina, med drugim, zagotavlja z izvrševanjem nalog, pristojnosti in pooblastil državnih organov, drugih nosilcev javnih pooblastil in samoupravnih lokalnih skupnosti.

⁷ Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol), Uradni list RS, št. 15/2013.

4 Pravica do osebne varnosti na lokalni ravni

Tudi na lokalni ravni je varnost inkluzivna javna dobrina in človekova pravica, ki mora biti dostopna vsem prebivalcem lokalnih skupnosti. Za zagotavljanje varnosti v lokalnih skupnostih sta v okviru svojih nalog, pristojnosti in pooblastil zadolženi *policija in občina*.

Policijska dejavnost se na lokalni ravni izvaja v okviru območnih policijskih postaj, policijskih okolišev in policijskih pisarn. Območja policijskih postaj morajo biti usklajena z mejami občin tako, da ena policijska postaja izvaja naloge policije na celotnem območju ene ali več občin, ali pa tako, da na območju ene mestne občine izvaja naloge policije več policijskih postaj (Zakon o organiziranosti in delu v policiji⁸). Območje ene ali več občin predstavlja policijski okoliš, na katerega čelu je vodja policijskega okoliša. Posebna oblika policijskega dela so tudi policijske pisarne.

Poleg policije so za zagotavljanje varnosti v lokalnih skupnostih zadolžene in odgovorne tudi občine. Izvirno normativno urejanje zadev lokalnega pomena na področju zagotavljanja varnosti je v rokah občinskih in mestnih svetov, izvršilno-varnostne naloge pa spadajo v pristojnost županov in občinskih uprav, ki med drugim vključujejo tudi *občinska (ali medobčinska) redarstva in občinske inšpekcije*.

Področje dela, naloge in pooblastila občinskih in mestnih redarstev ter odgovornost občine in župana za zagotavljanje varnosti podrobneje urejata Zakon o občinskem redarstvu⁹ in Zakon o lokalni samoupravi.¹⁰ Slednji je v 21. členu opredelil lokalne zadeve javnega pomena (izvirne naloge občine), ki se lahko določijo s splošnimi akti občine (občinskimi odloki). Splošne lokalne varnosti se tičejo predvsem naslednje izvirne naloge občin:

- skrb za *varstvo* zraka, tal, vodnih virov, za varstvo pred hrupom, za zbiranje in odlaganje odpadkov ter opravljanje drugih dejavnosti varstva okolja;
- skrb za osnovno *varstvo* otroka in družine, za socialno ogrožene, invalide in ostarele;

⁸ Zakon o organiziranosti in delu v policiji (ZODPol), Uradni list RS, št. 15/2013.

⁹ Zakon o občinskem redarstvu (ZORed), Uradni list RS, št. 139/2006, 9/2017.

¹⁰ Zakon o lokalni samoupravi. (ZLS-UPB2), Uradni list RS, št. 76/2008, 79/2009, 51/2010, 40/2012, 14/2015, 76/2016.

- skrb za *varno* gradnjo, *varno* vzdrževanje, *varno* urejanje lokalnih javnih cest, javnih poti, rekreacijskih in drugih javnih površin;
- v skladu z zakonom ureja promet v občini;
- opravljanje nalog občinskega redarstva, organiziranje komunalno-redarstvene službe in skrb za *varnost in red* v občini;
- opravljanje *varnostnega* nadzorstva nad krajevnimi prireditvami;
- skrb za požarno *varnost* in organiziranje reševalne pomoči;
- skrb za *varno* organizacijo pomoči in reševanja za primere elementarnih in drugih nesreč.

Na področjih izvirnih varnostnih pristojnosti mora občina izvirno določiti tudi prekrške in globe za prekrške, s katerimi se kršijo varnostni (in drugi) predpisi občine. Če ni z zakonom posebej in drugače določeno, mora občina opravljati tudi inšpekcijsko nadzorstvo nad izvajanjem občinskih predpisov in drugih aktov, s katerimi ureja zadeve iz svoje pristojnosti.

Tudi pravo o prekrških, ki je del upravno-kaznovalnega pravnega sistema Republike Slovenije, daje občinam na področjih njihovih izvirnih nalog pooblastilo, da z odloki predpisujejo in sankcionirajo prekrške. Po 140. členu Ustave Republike Slovenije¹¹ spadajo v pristojnost občine tiste zadeve lokalnega pomena, ki jih občina lahko ureja samostojno in ki zadevajo samo prebivalce občine.

Na podlagi Zakona o prekrških lahko občina z odlokom predpiše tudi prekršek in globo zanj. Pri tem zakon določa tri omejitve (Selinšek, 2003): 1) z odlokom lahko občina določi le prekrške za kršitve predpisov, ki jih sama izda v okviru svojih pristojnosti; 2) če zakon ali uredba že sankcionirata ravnanje, ki predstavlja tudi kršitev občinskega odloka, občina takega ravnanja ne more ponovno opredeliti kot prekršek; in 3) občina sme kot sankcijo za kršitev svojih predpisov predpisati le globo v določenem znesku.

Prva omejitev temelji na lokalni (teritorialni) omejenosti veljave občinskih odlokov. Ta izhaja iz že omenjenih določb Ustave RS in Zakona o lokalni samoupravi¹² ter

¹¹ Ustava Republike Slovenije (URS), Uradni list RS, št. 33/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 69/2004, 69/2004, 68/2006, 47/2013, 75/2016.

¹² Zakon o lokalni samoupravi (ZLS-UPB2), Uradni list RS, št. 76/2008, 79/2009, 51/2010, 40/2012, 14/2015, 76/2016.

tudi iz določb Zakona o prekrških,¹³ po katerih z odloki predpisani prekrški in sankcije zanje veljajo le na območju samoupravne lokalne skupnosti, ki jih je izdala. Nadalje je nedopustno v občinskem odloku kot prekršek opredeliti ravnanje, ki je sankcionirano že z uredbo vlade ali z zakonom. Uredba in zakon sta pravna akta s širšo (teritorialno) veljavo od občinskega odloka. Končno se z odlokom samoupravne lokalne skupnosti lahko predpiše samo globa v razponu v določenem znesku za: posameznika od 40 do 1.250 evrov. Lahko se predpiše tudi globa v fiksnem znesku v skladu z zakonom.

5 Izvajanje sankcioniranja prekrškov na lokalni ravni

V postopkih o prekrških poleg upravnih in drugih državnih organov, ki so nosilci javnih pooblastil, odločajo tudi organi lokalnih skupnosti, ki so s posebnimi predpisi pooblašteni za odločanje o prekrških. Občinski organi lahko kaznujejo kršitelje v občinah za občinske prekrške po občinskih odlokih in za prekrške, ki so predpisani z zakoni. Občinska organa, ki sta pristojna, da sankcionirata prekrške, sta: *občinski inšpektorat in občinsko ali medobčinsko redarstvo*.

Inšpekcijski nadzor je ena izmed izvirnih nalog lokalnih skupnosti, v okviru katere nadzirajo izvajanje in spoštovanje lokalnih odlokov in državnih predpisov, ko so za to zakonsko pooblašteni. Inšpekcijski nadzor se izvede po inšpekcijskem postopku, ki je upravni postopek, v katerem se ugotavlja, ali so bili predpisi kršeni in ali se v primeru ugotovljenih kršitev izdajajo odločbe in drugi akti, s katerimi se odreja odprava napak (Tičar, Doljak in Rakar, 2016). Pooblastila, pravice in dolžnosti občinskih inšpektorjev pri opravljanju inšpekcijskega nadzora ureja Zakon o inšpekcijskem nadzoru,¹⁴ ki v petem poglavju določa pooblastila inšpektorja.

Na področju zagotavljanja varnosti v lokalnih skupnostih je poleg občinske inšpekcije enako pomemben občinski organ tudi občinsko redarstvo. Varnostna pooblastila in naloge občinskih redarstev so določeni v Zakonu o občinskem redarstvu¹⁵ in v občinskih odlokih o ustanovitvi občinskega redarstva na podlagi zakona (2. člen). Več občin lahko ustanovi medobčinsko redarstvo kot organ skupne

¹³ Zakon o prekrških (ZP-1-UPB8), Uradni list RS, št. 21/2013, 111/2013, 74/2014, 92/2014, 32/2016, 15/2017.

¹⁴ Zakon o inšpekcijskem nadzoru (ZIN-UPB1), Uradni list RS, št. 43/2007, 40/2014.

¹⁵ Zakon o občinskem redarstvu (ZORed), Uradni list RS, št. 139/2006, 9/2017.

občinske uprave (za ustanovitev z odlokom občinskih svetov sta potrebni najmanj dve občini).

Če občina ne ustanovi občinskega redarstva ali tega ne stori v sodelovanju z drugimi občinami, mora kljub vsemu sama določiti prekrškovni organ, ki je pooblaščen za odločanje o prekrških s področja pooblastil občinskega redarstva (4. člen ZORed). Občinski redarji in vodje občinskih redarstev so skladno z Zakonom o občinskem redarstvu,¹⁶ v kazenskopravnem pomenu po tudi po Kazenskem zakoniku¹⁷ pooblaščenе uradne osebe, občinsko redarstvo pa je občinski prekrškovni organ.

Literatura

- Grizold, A. in Bučar, B. (2011). Izzivi sodobne varnosti: od nacionalne in mednarodne do človekove varnosti. *Teorija in praksa*, 48(4), 827–851.
- Selinšek, L. (2003). Predpisovanje prekrškov v odlokih samoupravnih lokalnih skupnosti skladno z ZP-1. *Lex localis*, 1(3), 103–119.
- Tičar, B., Doljak, E. in Rakar, I. (2016). Inšpekcijski nadzor na centralni in lokalni ravni ter njegov prispevek k varnosti v občinah. V B. Flander, I. Areh in T. Pavšič Mrevlje (ur.), *Zbornik povzetkov: 17. Slovenski dnevi varstvoslovja* (str. 31). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Turner, I. (2016). A positive, communitarian right to security in the age of super-terrorism. *Democracy and Security*, 13(1), 46–70.
- Vogrin, A., Prezelj, I. in Bučar, B. (2008). *Človekova varnost v mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

¹⁶ Zakon o občinskem redarstvu (ZORed), Uradni list RS, št. 139/2006, 9/2017.

¹⁷ Kazenski zakonik (KZ-1), Uradni list RS, št. 50/2012, 6/2016, 54/2015, 38/2016, 27/2017.

Razlike v zaznavanju varnostnih pojavov med prebivalci urbanih in ruralnih okolij v Sloveniji

BERNARDA TOMINC IN ANDREJ SOTLAR

Povzetek Ljudje se vsakodnevno srečujejo z različnimi (varnostnimi) pojavi in jih tudi različno zaznavajo. Medtem ko nekaterim ne pripisujejo večjega pomena, druge ocenjujejo kot resen varnostni problem. Članek predstavlja mnenje prebivalcev o varnostnih pojavih v urbanih in ruralnih okoljih v Sloveniji v letu 2017. Rezultati raziskave kažejo, da prebivalci na splošno kot ključne probleme zaznavajo pojave, kot so brezposelnost, točenje alkohola pijanim osebam, divjanje z avtomobili, revščina, točenje alkohola mladostnim osebam, pijančevanje na javnih mestih, alkoholizem, nepravilno parkiranje, šele zatem pa kazniva dejanja. Rezultati pa tudi kažejo, da bivanje v različno urbaniziranih lokalnih skupnostih vpliva na zaznavanje varnostnih pojavov pri prebivalcih. Tako prebivalci velikih (mestnih) občin varnostne pojave ocenjujejo kot večji problem, kot to velja za prebivalce srednje velikih in malih občin, ki se počutijo bistveno manj ogrožene. Statistično pomembne razlike se pojavljajo tudi znotraj velikih občin. Kateri dejavniki v urbanih in ruralnih okoljih vplivajo na takšno zaznavo, bi veljalo dodatno raziskati.

Ključne besede: • varnostni pojavi • prebivalci • javno mnenje • urbano okolje • ruralno okolje •

NASLOVA AVTORJEV: Bernarda Tominc, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: bernarda.tominc@fvv.uni-mb.si. Andrej Sotlar, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: andrej.sotlar@fvv.uni-mb.si.

Differences in Perceptions of Security Phenomena Between Residents of Urban and Rural Areas in Slovenia

BERNARDA TOMINC & ANDREJ SOTLAR

Abstract People encounter various (security) phenomena on a daily basis and perceive them differently. While they do not attach much importance to some, they evaluate others as serious security problems. The article presents the opinion of the residents on the safety phenomena in urban and rural areas in Slovenia in 2017. The results of the study show that in general residents perceive phenomena such as unemployment, provision of alcoholic beverages to drunk people, rampage with cars, poverty, providing alcohol to juveniles, drinking alcohol in public, alcoholism, and improper parking as key problems and only then criminal offences come. The results also show that living in differently urbanized local communities affects the residents' perception of security phenomena. Thus, residents of large (urban) municipalities view the phenomena as a bigger problem than this is the case with residents of medium size and small municipalities, who feel significantly less threatened. However, statistically significant differences may also be found within large municipalities. What factors in urban and rural areas influence such perceptions should be further investigated.

Keywords: • security phenomena • residents • public opinion • urban area • rural area •

CORRESPONDENCE ADDRESS: Bernarda Tominc, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: bernarda.tominc@fvv.uni-mb.si. Andrej Sotlar, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: andrej.sotlar@fvv.uni-mb.si.

1 Uvod

Zagotavljanje sodobne varnosti pomeni naslavljanje različnih humanitarnih, gospodarskih in socialnih vprašanj, katerih razreševanje prispeva k zmanjševanju trpljenja in prizadetosti ljudi. Samo posameznik ve in čuti, kaj ga v danem trenutku in situaciji moti, skrbi ali celo ogroža, to pa je v neposredni korelaciji tudi z njegovimi potrebami, vrednotami in pričakovanji. Ko gre za občutenje varnosti, nam rezultati Slovenskega javnega mnenja že dolgo pripovedujejo, da se prebivalci na splošno počutijo zelo varne. Med letoma 2001 in 2015 se je varno počutilo med 68 in 81,9 % prebivalcev, ogroženo pa med 9,4 in 22,3 %. Najnižja stopnja varnosti oziroma najvišja stopnja ogroženosti sta bili izmerjeni v letu 2012, ko je gospodarska, finančna in socialna kriza v Sloveniji dosegla vrhunec (Hafner Fink in Malešič, 2016; Hafner-Fink, Štebe, Malnar, Uhan, Kurdija in Malešič, 2013; Jelušič in Malnar, 2009; Malešič, 2010; Malešič et al., 2010; Toš, 2002; Toš in Malešič, 2003). To potrjuje tezo, da ljudje kot varnostne probleme zaznavajo tudi takšne pojave, ki na prvi pogled morda nimajo neposredne varnostne konotacije, toda če se ne razrešujejo, lahko pripeljejo tudi do varnostnih posledic.

V tem pogledu ni zanemarljivo vprašanje, v kakšnih razmerah ljudje prebivajo, kakšne so gospodarske razmere, kako učinkovito delujejo organi in službe lokalne skupnosti, in ne nazadnje, kakšne so socialne vezi v lokalnem okolju. Prispevek prinaša rezultate raziskave iz leta 2017, ko smo prebivalce osmih velikih (mestnih) občin, osmih srednje velikih in osmih malih občin z območja osmih policijskih uprav spraševali, kateri varnostni pojavi se jim zdijo v njihovem okolju najbolj problematični (Tominc in Sotlar, 2017, 2018). V tem smislu bo zanimivo primerjati podobnosti in razlike v zaznavah prebivalcev iz bolj urbanih in bolj ruralnih okolij.

2 Zaznavanje varnostnih pojavov v lokalnih skupnostih v Sloveniji

2.1 Opis metode in vzorca

Podatke smo pridobili z anketiranjem v raziskavi v okviru programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih (2017). Anketiranci so bili polnoletni prebivalci Republike Slovenije. V kvantitativno analizo je bilo vključenih 1.266 popolno izpolnjenih anketnih vprašalnikov. Vzorec je stratificiran, sistematičen in slučajen. Stratumi so definirani z območjem policijskih uprav (PU – 8 enot) in s tipom občine

znotraj PU (ena mala, ena srednja in ena velika glede na število prebivalcev). V vzorec so tako vključeni prebivalci 24 slovenskih občin z območja osmih policijskih uprav. V vsakem stratumu smo vzorčili neodvisno. Sodelovanje anketirancev je bilo prostovoljno, z zagotovljeno zaupnostjo podatkov. Za analizo smo uporabili deskriptivno statistiko, t-test za neodvisne spremenljivke ($p < 0,05$ in $0,01$) ter test ANOVA ($p < 0,05$; $0,01$).

2.2 Rezultati

V raziskavi smo anketirance prosili, da ocenijo 38 varnostnih pojavov, s katerimi se lahko srečajo v lokalni skupnosti. Anketirani so na petstopenjski lestvici ocenjevali, kako velik (varnostni) problem zanje predstavlja določen pojav, pri čemer je ocena 1 pomenila, da pojav sploh ni problem, ocena 5 pa, da pojav predstavlja zelo velik problem.

Pojavi, ki za prebivalce predstavljajo problem, kar pomeni, da povprečna srednja vrednost presega 3, se nanašajo na družbenoekonomske dejavnike, opojne substance, promet, kriminaliteto in nered v okolju (tabela 1). V nadaljevanju smo želeli ugotoviti, ali med skupinami prebivalcev iz malih, srednje velikih in velikih (mestnih) občin prihaja do statistično značilnih razlik glede zaznave varnostnih pojavov. Upoštevali smo samo pojave, katerih skupna srednja vrednost presega povprečno vrednost 3. Rezultat analize ANOVA je pokazal, da v vseh primerih obstajajo razlike tako pri 95-odstotnem kot pri 99-odstotnem intervalu zaupanja (p je povsod manjši od $0,05/0,01$). V nadaljevanju je predstavljena podrobna analiza, ki kaže, katere skupine se med seboj dejansko razlikujejo.

Tabela 1: Primerjava zaznave pojavov, ki so jih v povprečju vsi anketirani zaznali kot varnostni problem ($M > 3$)

varnostni pojav	opisna statistika		velikost občine	opisna statistika		primerjava	
	M _(skupni)	SD _(skupni)		M	SD	velika (mestna)	srednje velika
brezposelnost	3,48	1,225	velika (mestna)	3,70	1,167		
			srednje velika	2,94	1,243	0,000**	
			mala	3,07	1,158	0,000**	0,507
točenje alkohola pijanim osebam	3,47	1,212	velika (mestna)	3,56	1,202		
			srednje velika	3,39	1,181	0,145	
			mala	3,15	1,255	0,000**	0,134
divjanje z avtomobili	3,33	1,242	velika (mestna)	3,45	1,228		
			srednje velika	3,12	1,236	0,001**	
			mala	2,93	1,206	0,000**	0,265
revščina	3,28	1,225	velika (mestna)	3,52	1,188		
			srednje velika	2,67	1,121	0,000**	
			mala	2,82	1,138	0,000**	0,416
točenje alkohola mladostnim osebam	3,22	1,256	velika (mestna)	3,33	1,249		
			srednje velika	3,16	1,209	0,149	
			mala	2,74	1,246	0,000**	0,003**
pijančevanje na javnih mestih	3,18	1,243	velika (mestna)	3,34	1,221		
			srednje velika	2,95	1,240	0,000**	
			mala	2,66	1,174	0,000**	0,055
alkoholizem	3,17	1,155	velika (mestna)	3,23	1,161		
			srednje velika	3,16	1,111	0,733	
			mala	2,85	1,140	0,000**	0,022*
nepravilno parkiranje	3,16	1,268	velika (mestna)	3,38	1,218		
			srednje velika	2,80	1,312	0,000**	
			mala	2,55	1,153	0,000**	0,127
tatvine	3,10	1,188	velika (mestna)	3,30	1,150		
			srednje velika	2,65	1,215	0,000**	
			mala	2,68	1,073	0,000**	0,963

korupcija	3,10	1,424	velika (mestna)	3,37	1,389		
			srednje velika	2,59	1,349	0,000**	
			mala	2,37	1,252	0,000**	0,252
gospodarsko nazadovanje	3,06	1,332	velika (mestna)	3,23	1,308		
			srednje velika	2,58	1,239	0,000**	
			mala	2,79	1,382	0,000**	0,278
kopičenje smeti na javnih mestih	3,01	1,282	velika (mestna)	3,21	1,224		
			srednje velika	2,68	1,247	0,000**	
			mala	2,43	1,363	0,000**	0,126
vlomi	3,01	1,221	velika (mestna)	3,20	1,187		
			srednje velika	2,57	1,216	0,000**	
			mala	2,60	1,149	0,000**	0,946

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$; Lestvica: 1 – sploh ni problem; 5 – zelo velik problem.

Zaznavanje prebivalcev velikih (mestnih) občin se statistično značilno ($p < 0,01$) razlikuje v primerjavi s prebivalci srednje velikih občin pri 35 od 38 pojavov. Stališča obeh skupin prebivalcev so podobna le pri problemih, povezanih z alkoholom. Še večje pa so razlike v zaznavanju med prebivalci velikih (mestnih) in malih občin, saj so njihova stališča podobna le, ko gre za dojetanje turistov, ki pa po mnenju obojih ne predstavljajo problema. Med prebivalci srednje velikih in malih občin ni velikih razlik v zaznavanju pojavov, statistično značilne razlike se pojavljajo le v šestih primerih, ki se nanašajo na zlorabo opojnih substanc (alkohol, droge) in kršitve javnega reda.

Iz navedenega lahko sklepamo, da je možno anketirance razdeliti v dve skupini. Prvo tvorijo prebivalci, ki varnostne pojave ocenjujejo kot bolj problematične in ti prihajajo iz velikih (mestnih) občin, drugo skupino pa tvorijo prebivalci srednje velikih in malih občin.

Primerjali smo tudi, ali prihaja do statistično značilnih razlik znotraj skupine velikih (mestnih) občin. Tudi pri tej analizi smo upoštevali samo pojave, katerih povprečna vrednost presega 3. Med prebivalci velikih (mestnih) občin ni razlik pri dveh (od 19) obravnavanih pojavov, in sicer pri odnosu do divjanja z avtomobili ($M_{(skupaj)} = 3,45$) in do kajenja marihuane na javnih mestih ($M_{(skupaj)} = 3,10$).

V tabeli 2 sta predstavljeni spremenljivki, pri katerih je mogoče opaziti, da se največ razlik med velikimi občinami pojavlja pri brezposelnosti in revščini. Kot najbolj pereč problem predstavlja brezposelnost na severovzhodu države ($M_{(MB)} = 4,14$, $M_{(MS)} = 4,09$), pri čemer se stališča prebivalcev Maribora statistično značilno ne razlikujejo samo od prebivalcev Celja in Murske Sobote. Brezposelnost predstavlja najmanjši problem za prebivalce na zahodnem delu države ($M_{(NG)} = 2,64$), pri čemer je treba poudariti, da se stališča statistično značilno razlikujejo do prebivalcev šestih mestnih občin, največjo podobnost stališč prebivalcev Nove Gorice pa je opaziti do prebivalcev Novega mesta.

Prebivalci Nove Gorice ocenjujejo kot najmanj perečo v primerjavi do prebivalcev ostalih obravnavanih občin tudi revščino, pri čemer so razlike statistično značilne. Ocene prebivalcev Maribora glede revščine kot problema so statistično značilno višje od prebivalcev Kranja, Ljubljane, Novega mesta in Nove Gorice.

Tabela 2: Primerjava zaznave pojavov med prebivalci velikih (mestnih) občin

varnostni pojav	občina	<i>M</i>	<i>SD</i>	Maribor	Nova Gorica	Ljubljana	Celje	Novo mesto	Koper	Murska Sobota
brezposelnost	Kranj	3,49	1,173	0,000*	0,001*	1,000	0,373	0,750	0,931	0,010*
	Maribor	4,14	1,108		0,000*	0,000*	0,456	0,000*	0,030*	1,000
	Nova Gorica	2,64	0,883			0,000*	0,000*	0,228	0,000*	0,000*
	Ljubljana	3,50	1,179				0,198	0,591	0,870	0,001*
	Celje	3,85	1,112					0,013*	0,981	0,879
	Novo mesto	3,19	1,167						0,148	0,000*
	Koper	3,69	0,981							0,293
	Murska Sobota	4,09	0,963							
revščina	Kranj	3,32	1,198	0,000*	0,000*	1,000	0,076	1,000	0,826	0,174
	Maribor	3,95	1,162		0,000*	0,000*	0,984	0,001*	0,144	0,904
	Nova Gorica	2,31	1,062			0,000*	0,000*	0,001*	0,000*	0,000*
	Ljubljana	3,26	1,137				0,003*	1,000	0,371	0,015*
	Celje	3,82	1,156					0,075	0,852	1,000
	Novo mesto	3,25	0,939						0,714	0,156
	Koper	3,57	1,033							0,959
	Murska Sobota	3,76	1,070							

* $p < 0,05$; Lestvica: 1 – sploh ni problem; 5 – zelo velik problem.

Pri ocenah onesnaženosti naravnega okolja prihaja do razlik med velikimi občinami v devetih kombinacijah. Izstopajo prebivalci Nove Gorice, ki statistično značilno obravnavajo ta pojav kot manjši varnostni problem kot prebivalci ostalih sedmih obravnavanih mestnih občin. Ostala dva primera se vežeta na prebivalce Celja, ki statistično značilno ocenjujejo ta pojav kot večji problem kot prebivalci Kranja in Ljubljane.

Pri oceni alkoholizma kot problema izstopajo prebivalci Kranja, ki statistično različno obravnavajo ta pojav kot manjši problem kot prebivalci ostalih sedmih mestnih občin. V tej kategoriji prihaja tudi do razlike med Mursko Soboto in Ljubljano.

Pri točenju alkohola mladoletnim osebam izstopata Kranj in Ljubljana, kjer prebivalci pojav ocenjujejo kot manjši problem kot v drugih občinah.

Pri kopičenju smeti na javnih mestih izstopata Maribor in Nova Gorica. Prebivalci prve statistično značilno ocenjujejo ta pojav kot večji problem kot prebivalci Ljubljane, Kranja in Nove Gorice. Prebivalce Nove Gorice pa ta pojav manj moti kot prebivalce Maribora, Ljubljane, Celja, Novega mesta in Kopra.

Pri analizi ocen pojavov kot varnostnih problemov v srednje velikih in malih občinah ugotavljamo, da so samo trije pojavi, kjer povprečna vrednost presega 3, in sicer pri alkoholizmu, točenju alkohola pijanim osebam ter divjanju z avtomobili, pri čemer ugotavljamo, da pri divjanju z avtomobili ($M = 3,04$, $SD = 1,226$) med obravnavanimi šestnajstimi občinami ni statistično značilnih razlik. Pri ostalih dveh pojavih prihaja skupno do statistično značilnih razlik v 4 kombinacijah, kar je predstavljeno v tabeli 3.

Tabela 3: Primerjava zaznave pojavov ($M > 3$) med prebivalci srednje velikih in malih občin

varnostni pojav	opisna statistika		občina 1	opisna statistika		občina 2	opisna statistika		primerjava
	<i>M</i>	<i>SD</i>		<i>M</i>	<i>SD</i>		<i>M</i>	<i>SD</i>	
alkoholizem	3,04	1,132	Žirovnica	2,27	1,185	Vipava	3,31	0,900	0,025*
			Žirovnica	2,27	1,185	Moravče	3,48	1,388	0,010*
			Žirovnica	2,27	1,185	Radlje ob Dravi	3,24	1,065	0,050*
točenje alkohola pijanim osebam	3,29	1,216	Žirovnica	2,58	1,391	Moravče	3,92	1,288	0,007*

* $p < 0,05$; Lestvica: 1 – sploh ni problem; 5 – zelo velik problem.

3 Razprava in sklep

Kljub temu, da se Slovenci počutimo varne in da se javno mnenje glede virov ogrožanja bistveno ne spreminja, obstaja nekaj pojavov, ki so zaznani z določeno mero resnosti, saj zmanjšujejo kvaliteto življenja posameznika. To so predvsem družbenoekonomski dejavniki, kriminaliteta, vpliv na naravno okolje ter nered v okolju. Toda, ko primerjamo rezultate po skupinah občin, ugotovimo, da prebivalci velikih (mestnih) občin pojave zaznavajo drugače in jim v primerjavi s prebivalci srednje velikih in malih občin pripisujejo tudi večjo resnost, kar kaže na to, da dejansko obstaja razlika med urbanim in ruralnim okoljem, ko gre za dojemanje varnosti.

Naredili smo analizo stališč prebivalcev znotraj skupin občin, z namenom preverjanja homogenosti posamezne skupine občin. Male in srednje velike občine so glede ocene pojavov kot varnostnih problemov zelo homogene, do več razlik prihaja pri prebivalcih velikih (mestnih) občin.

V nadaljevanju raziskovanja programske skupine bi bilo koristno proučiti, kateri so tisti dejavniki, ki vplivajo na razliko v zaznavi varnostnih pojavov pri prebivalcih urbanih in ruralnih območij ter znotraj njih. Je to lastna izkušnja (npr. viktimizacija); so to karakteristike okolice (gostota poseljenosti, stopnja urbaniziranosti prostora (šole, trgovine, industrija), dejavniki socialne (ne)povezanosti, ali gre pretežno za karakteristike posameznika (socialni kapital, vrednost lastnine, stil življenja), ali morda le za vrednote sodobnega materializiranega sveta in potrošniške družbe, ko se medsebojno primerjamo (npr. dejanska vs. relativna revščina).

Literatura

- Hafner Fink, M. in Malešič, M. (2016). *Slovensko javno mnenje 2015: Mednarodna raziskava Stališča o delu (ISSP 2015), Mednarodna raziskava Stališča o vlogi države (ISSP 2016), Ogledalo javnega mnenja in raziskava Stališča o varnosti [Podatkovna datoteka]*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov. Pridobljeno na https://doi.org/10.17898/ADP_SJM15_V1
- Hafner-Fink, M., Štebe, J., Malnar, B., Uhan, S., Kurdija, S. in Malešič, M. (2013). *Slovensko javno mnenje 2012/1: Raziskava o nacionalni in mednarodni varnosti, Mednarodna raziskava o družini in spreminjanju spolnih vlog IV. Primerjalna raziskava volilnih sistemov CSES V. in Longitudinalni program SJM 2012 [Podatkovna datoteka]*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov. Pridobljeno na https://doi.org/10.17898/ADP_SJM121_V1
- Jelušič, L. in Malnar, B. (2009). *Slovensko javno mnenje 2005/2 Nacionalna in mednarodna varnost (CRP Znanje za varnost in mir) in Mednarodna dovolilna raziskava [Podatkovna datoteka]*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov. Pridobljeno na https://doi.org/10.17898/ADP_SJM052_V1
- Malešič, M. (2010). *Slovensko javno mnenje 2007: Raziskava o nacionalni in mednarodni varnosti; vojaški poklici [Podatkovna datoteka]*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov. Pridobljeno na https://doi.org/10.17898/ADP_SJM07_V1
- Malešič, M., Malnar, B., Jelušič, L., Grizold, A., Vegič, V., Hafner Fink, M., ... Kurdija, S. (2010). *Slovensko javno mnenje 2009/2: Raziskava o nacionalni in mednarodni varnosti [Podatkovna datoteka]*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov. Pridobljeno na https://doi.org/10.17898/ADP_SJM092_V1
- Tominc, B. in Sotlar, A. (2017). Trendi percepcije javnosti do virov ogrožanja v lokalni skupnosti. V G. Meško, K. Eman in U. Pirnat (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – izsledki raziskovanja zaznav varnosti v Sloveniji [Elektronski vir]: Konferenčni zbornik* (str. 17–25). Maribor: Univerzitetna založba Univerze. Pridobljeno na <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/300>
- Tominc, B. in Sotlar, A. (2018). Ni pomembno, kaj je res, ampak kar ljudje verjamejo, da je res – stabilnost javnega mnenja o virih ogrožanja. V G. Meško, A. Sotlar in B. Lobnikar (ur.), *4. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: Sklepne ugotovitve raziskovanja (2015–2018): Konferenčni zbornik* (str. 73–104). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Toš, N. (2002). *Slovensko javno mnenje 2001/3: Raziskava o zdravju in zdravstvu IV. in Raziskava o obrambi in varnosti [Podatkovna datoteka]*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov. Pridobljeno na https://doi.org/10.17898/ADP_SJM013_V1
- Toš, N. in Malešič, M. (2003). *Slovensko javno mnenje 2003/3: Nacionalna in mednarodna varnost; vojaški poklici [Podatkovna datoteka]*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov. Pridobljeno na https://doi.org/10.17898/ADP_SJM033_V1

Primerjava kriminalitete v slovenskih občinah

ROK HACIN

Povzetek V prispevku se osredotočamo na primerjavo kriminalitete v mestnih in vaških okoljih v Sloveniji. V študiji smo analizirali statistične podatke o zaznani kriminaliteti v slovenskih občinah v obdobju 2010–2018. Ugotovitve so pokazale, da v Sloveniji prevladuje premoženjska kriminaliteta, ki ji sledijo kazniva dejanja zoper gospodarstvo, zakonsko zvezo, družino in otroke, človekove pravice in svoboščine ter človekovo zdravje. Nadalje je primerjava mestnih in vaških občin pokazala, da so v mestnih občinah bolj pogosta kazniva dejanja zoper: 1) človečnost, 2) človekovo zdravje in 3) premoženje, v vaških občinah pa kazniva dejanja zoper: 1) življenje in telo, 2) spolno nedotakljivost, 3) zakonsko zvezo, družino in otroke, 4) varnost javnega prometa in 5) okolje, prostor in naravne dobrine.

Ključne besede: • kriminaliteta • občina • urbano okolje • ruralno okolje • Slovenija •

Comparison of Crime in Slovenian Municipalities

ROK HACIN

Abstract The paper focuses on the comparison of crime in urban and rural areas in Slovenia. In the study, statistical data on detected crime in Slovenian municipalities in the period 2010–2018 were analysed. Results showed that property crime is the prevailing form of crime in Slovenia, followed by crime against the economy, marriage, family and children, human rights and freedoms and human health. Furthermore, a comparison of urban and rural municipalities showed that in urban municipalities, crimes against: 1) humanity, 2) human health, and 3) property are more frequent, while in rural municipalities, crimes against: 1) life and body, 2) sexual integrity, 3) marriage, family and children, 4) safety of public traffic, and 5) the environment and natural resources are more frequent.

Keywords: • crime • municipality • urban area • rural area • Slovenia •

1 Uvod

Tradicionalno območja človekove poselitve delimo na urbana – mestna (velemesta in mesta) in ruralna – vaška (vasi, zaselki, trgi itd.) (Golin, Jedwab in Vollrath, 2015). Študije (Glaeser in Sacerdote, 1999; Pavlović, 1998) so pokazale, da je kriminaliteta skoncentrirana v urbanih okoljih, za katera je značilna velika poselitev ljudi. Hkrati pa se značilnosti (oblike) kriminalitete v urbanih in ruralnih okoljih razlikujejo (Japelj, 2018). Med najbolj značilne oblike kriminalitete v ruralnih okoljih prištevamo medosebne spore z elementi nasilja, zlorabo drog in alkohola, družinsko nasilje in kazniva dejanja (v nadaljevanju KD), povezana s poljedelstvom in živinorejo ter okoljem (kraja pridelkov, živine, ilegalno odlaganje odpadkov itd.) (Barclay, 2015; Harkness, 2017).

V Sloveniji prevladujejo manjša mesta in vasi (samo v dveh mestih število prebivalcev presega 100.000). Posledično je meja med urbanim in vaškim okoljem nemalokrat zabrisana. Študije o značilnostih kriminalitete in strahu pred kriminaliteto v Sloveniji so izpostavile razlike med urbanim in vaškim okoljem (Meško, Sotlar, Lobnikar, Jere in Tominc, 2012; Meško, Šifrer in Vošnjak, 2012). V prispevku smo analizirali statistične podatke o zaznani kriminaliteti v mestnih in vaških okoljih v Sloveniji, v obdobju 2010–2018, z namenom: 1) identificirati splošen trend kriminalitete in 2) izpostaviti značilnosti kriminalitete v posameznem okolju (mestnem in vaškem).

2 Primerjava kriminalitete v mestnih in vaških okoljih

Območje Slovenije je razdeljeno na 212 občin, izmed katerih jih ima deset status mestne občine. Statistični podatki o kriminaliteti kažejo, da je približno polovica vseh KD na letni ravni zaznana na območju mestnih občin (Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, 2019). Študija o primerjavi kriminalitete v mestnih in vaških okoljih v Sloveniji temelji na analizi policijske statistike o obravnavanih KD¹ v mestnih in vaških² občinah v obdobju 2010–2018. Posamezne oblike kriminalitete so predstavljene po sklopih, kot so klasificirane v Kazenskem zakoniku.³

¹ Podatki o kriminaliteti zajemajo število kaznivih dejanj, ki jih je zaznala Policija v obdobju 2010–2018 in se razlikuje od števila preiskanih kaznivih dejanj (Generalna policijska uprava, 2019).

² V Sloveniji poimenovanje nemestnih občin uradno ne obstaja (uporablja se izraz občina). Za lažje razlikovanje med različnimi vrstami občin bomo v prispevku uporabljali izraz vaška občina.

³ Kazenski zakonik (KZ-1), Uradni list RS, št. 50/2012.

V tabeli 1 so predstavljene značilnosti kriminalitete v mestnih in vaških občinah v obdobju 2010–2018. Gledano celostno je število obravnavanih KD upadlo z 90.004 v letu 2010 na 56.561 v letu 2018 (število KD je upadlo za 37,2 %). V preučevanem obdobju se je povečalo število KD zoper: 1) človečnost, 2) volilno pravico in volitve, 3) delovno razmerje in socialno varnost, 4) splošno varnost ljudi in premoženja, 5) varnost javnega prometa in 6) suverenost Republike Slovenije in njeno demokratično ustavno ureditev. Nadalje je število KD zoper vojaško dolžnost in obrambo države ostalo enako, hkrati pa je število ostalih oblik kriminalitete upadlo.

Število KD v mestnih občinah je upadlo s 50.748 v letu 2010 na 30.209 v letu 2018 (število KD je upadlo za 40,5 %). V preučevanem obdobju je število KD zoper človečnost, delovno razmerje in socialno varnost ter okolje, prostor in naravne dobrine narastlo. Nadalje je število KD zoper: 1) volilno pravico in volitve, 2) vojaško dolžnost, 3) splošno varnost ljudi in premoženja, 4) suverenost Republike Slovenije in njeno demokratično ustavno ureditev in 5) obrambo države ostalo enako, hkrati pa je število ostalih oblik kriminalitete upadlo.

Število KD v vaških občinah je upadlo z 39.256 v letu 2010 na 26.352 v letu 2018 (število KD je upadlo za 32,9 %). V preučevanem obdobju je število KD zoper: 1) človečnost, 2) volilno pravico in volitve, 3) delovno razmerje in socialno varnost, 4) splošno varnost ljudi in premoženja, 5) varnost javnega prometa in 6) suverenost Republike Slovenije in njeno demokratično ustavno ureditev narastlo. Nadalje je število KD zoper vojaško dolžnost, obrambo države in mednarodno pravo ostalo enako, hkrati pa je število ostalih oblik upadlo.

V obeh tipih občin je prevladovala premoženjska kriminaliteta, ki so ji sledila KD zoper gospodarstvo, zakonsko zvezo, družino in otroke, človekove pravice in svoboščine ter človekovo zdravje. Primerjava kriminalitete v mestnih in vaških občinah v obdobju 2010–2018 je pokazala, da so KD zoper: 1) človečnost, 2) človekovo zdravje in 3) premoženje bolj značilna za mestne občine. Hkrati pa so KD zoper 1) življenje in telo, 2) spolno nedotakljivost, 3) zakonsko zvezo, družino in otroke, 4) varnost javnega prometa in 5) okolje, prostor in naravne dobrine pogostejša v vaških občinah.

Tabela 1: Primerjava kriminalitete v mestnih in vaških okoljih v Sloveniji

Vrsta KD	Občina	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
KD zoper človečnost ¹	Mestna	3	3	3	2	4	47	31	34	60
	Vaška	1	4	3	37	0	4	1	33	13
KD zoper življenje in telo	Mestna	1.120	958	938	863	811	731	608	620	669
	Vaška	1.276	1.249	1.283	1.139	998	942	985	888	967
KD zoper človekove pravice in svoboščine ²	Mestna	1.620	1.554	1.791	483	768	566	651	710	841
	Vaška	2.469	2.384	1.108	577	457	463	1.248	1.243	1.243
KD zoper volilno pravico in volitve	Mestna	0	0	1	1	1	0	0	0	0
	Vaška	0	1	0	2	4	1	11	0	1
KD zoper čast in dobro ime	Mestna	31	56	61	62	63	43	43	57	29
	Vaška	48	52	38	72	32	43	67	47	35
KD zoper spolno nedotakljivost	Mestna	160	137	160	169	129	131	125	166	141
	Vaška	319	340	223	231	176	141	227	262	212
KD zoper človekovo zdravje	Mestna	1.070	892	1.144	1.187	963	1.086	820	798	836
	Vaška	884	821	803	722	900	822	815	990	803
KD zoper zakonsko zvezo, družino in otroke	Mestna	2.316	2.279	2.679	2.252	2.072	2.127	771	777	824
	Vaška	3.721	3.511	3.893	3.905	4.006	3.051	1.694	1.538	1.958
KD zoper delovno razmerje in socialno varnost	Mestna	176	526	1.337	1.388	3.824	1.626	1.702	865	881
	Vaška	473	963	907	1.978	2.105	1.200	1.497	611	788
KD zoper premoženje	Mestna	35.060	35.921	36.937	37.745	35.242	27.491	23.176	21.903	22.529
	Vaška	22.806	23.075	26.068	27.047	22.274	16.740	18.573	16.928	15.601
KD zoper gospodarstvo	Mestna	6.020	5.531	4.753	5.280	3.619	2.924	2.493	2.578	2.011
	Vaška	3.468	3.041	2.649	3.702	3.169	2.225	1.893	2.744	2.183

¹ Povečanje števila KD zoper človečnost je posledica migrantske krize, saj se je močno povečalo število KD trgovine z ljudmi (s štirih KD v letu 2010 na 73 KD v letu 2018) (Generalna policijska uprava, 2019).

² Grožnje predstavljajo večino KD zoper človekove pravice in svoboščine (Generalna policijska uprava, 2019).

KD zoper pravni promet	Mestna	1.948	1.533	1.471	1.696	1.965	2.079	828	1.421	537
	Vaška	2.104	1.454	1.694	1.344	1.503	2.921	1.167	1.152	1.413
KD zoper uradno dolžnost, javna pooblastila in javna sredstva	Mestna	90	139	107	172	325	279	305	155	70
	Vaška	129	172	83	128	411	113	92	82	42
KD zoper pravosodje	Mestna	288	169	138	137	154	160	128	122	108
	Vaška	197	204	188	165	195	150	170	128	134
KD zoper javni red in mir	Mestna	694	724	828	757	616	478	590	427	520
	Vaška	1.004	1.044	821	583	603	522	518	500	588
KD zoper vojaško dolžnost	Mestna	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Vaška	0	0	0	1	0	0	0	0	0
KD zoper splošna varnost ljudi in premoženja	Mestna	107	126	87	109	111	93	89	91	107
	Vaška	187	171	177	152	138	143	185	208	198
KD zoper varnost javnega prometa	Mestna	17	26	17	12	20	11	12	23	15
	Vaška	23	35	30	24	36	30	24	31	40
KD zoper okolje, prostor in naravne dobrine	Mestna	26	52	31	48	35	36	30	27	31
	Vaška	147	144	131	181	120	157	114	124	131
KD zoper suverenost Republike Slovenije in njeno demokratično ustavno ureditev	Mestna	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Vaška	0	0	0	0	0	0	0	0	2
KD zoper obrambno moč države	Mestna	0	0	0	0	1	0	0	0	0
	Vaška	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KD zoper mednarodno pravo	Mestna	2	2	0	1	2	0	0	0	0
	Vaška	0	1	0	0	0	1	0	0	0
Skupaj (mestne občine)		50.748	50.628	52.483	52.364	50.725	39.908	32.404	30.774	30.209
Skupaj (vaške občine)		39.256	38.666	40.099	41.989	37.127	29.669	29.279	27.509	26.352
Skupaj		90.004	89.294	92.582	94.353	87.852	69.577	61.683	58.283	56.561

vir: Generalna policijska uprava, 2019.

3 Zaključek

Ugotovitve so pokazale, da je število KD nižje v vaških kot v mestnih občinah ter da premoženjska kriminaliteta prevladuje v obeh tipih občin v Sloveniji. Obenem je zaradi migrantske krize v zadnjih letih prišlo do porasta KD zoper človečnost (trgovina z ljudmi). Nadalje so rezultati analize izpostavili razlike v značilnosti kriminalitete v mestnih in vaških občinah v Sloveniji. Zaradi samega okolja je kriminaliteta zoper okolje bolj značilna za vaška okolja. Prav tako so za ta okolja značilna KD, povezana z medosebnim nasiljem, nasiljem v družini, spolnimi delikti itd. (Weisheit in Donnermeyer, 2000). Nasprotno v mestnih občinah poleg premoženjske in gospodarske kriminalitete (velika koncentracija ljudi in industrije) prevladujejo KD zoper človekovo zdravje, povezana z uživanjem in preprodajo prepovedanih drog.

Literatura

- Barclay, E. (2016). Farm victimisation – The quintessential rural crime. V J. F. Donnermeyer (ur.), *The Routledge international handbook of rural criminology* (str. 107–116). London: Routledge, Taylor and Francis Group.
- Generalna policijska uprava. (2019). *Kazniva dejanja 2010–2018*. Ljubljana: Generalna policijska uprava.
- Glaeser, L. E. in Sacerdote, B. (1999). Why is there more crime in cities? *Journal of Political Economy*, 107(6), 225–258.
- Gollin, D., Jedwab, R. in Vollrath, D. (2015). Urbanization with and without industrialization. *Journal of Economic Growth*, 21(1), 35–70.
- Harkness, A. (2017). Crime prevention on farms: Experiences from Victoria, Australia. *International Journal of Rural Criminology*, 3(2), 131–156.
- Japelj, B. (2018). Kriminaliteta v Sloveniji leta 2017. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 69(2), 67–99.
- Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. (2019). *Letno poročilo o delu policije 2018*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.
- Meško, G., Sotlar, A., Lobnikar, B., Jere, M. in Tominc, B. (2012). *Občutek ogroženosti in vloga policije pri zagotavljanju varnosti na lokalni ravni: CRP(V5-1038 A): Poročilo ciljnega raziskovalnega projekta*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Pridobljeno na http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/word/Tacen_15112012/Porocilo_CRP_zagotavljanje_varnosti_v_lokalni_skupnosti_FVV_2010_2012.pdf
- Meško, G., Šifrer, J. in Vošnjak, L. (2012). Strah pred kriminaliteto v mestnih in vaških okoljih v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 14(3), 259–276.
- Pavlovič, Z. (1998). Mednarodni anketi o kriminaliteti oz. viktimizaciji Slovenija (Ljubljana) 1992–1997 (1. del). *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 49(3), 257–265.
- Weisheit, R. A. in Donnermeyer, J. (2000). Change and continuity in crime in rural America. V G. LaFree (ur.), *Criminal justice 2000, Vol. 1. The nature of crime: Continuity and change* (str. 309–357). Washington: U. S. Department of Justice.

Samovarovalni ukrepi prebivalcev Slovenije – primerjava med ruralnimi in urbanih območji bivanja

KAJA PRISLAN, GORAZD MEŠKO IN BRANKO LOBNIKAR

Povzetek V raziskavi, izvedeni v različno urbaniziranih območjih v Sloveniji, smo ugotavljali, katere samozaščitne ukrepe prebivalci najpogosteje uporabljajo, kakšne so razlike pri samozaščitnem vedenju glede na stopnjo urbaniziranosti oziroma ruralnosti območja bivanja in kakšni so trendi v spremembah tega vedenja. Trend naraščanja je največji v mestnih okoljih, najmanjši pa na najbolj ruralnih območjih v Sloveniji. Najpogostejše samovarovalne aktivnosti prebivalcev Slovenije vključujejo zavarovanje hiše oziroma stanovanja in opreme pri zavarovalnici, dosledno zaklepanje vhodnih vrat in zapiranje oken, kasko zavarovanje avtomobila in dogovor s sosedi ali znanci za varovanje stanovanja ob njihovi odsotnosti. V urbanih okoljih se pogosteje kot drugje uporabljajo tudi protivlomna vrata in okna, v strnjanih vaseh se pogosteje kot samovarovalni ukrep uporablja postavljanje zaščitnih ograj okoli hiše ali posesti in senzorska luč oziroma detektor gibanja pred vhodnimi vrati. V ruralnih območjih Slovenije je pogostejša uporaba psa čuvaja kot način varovanja premoženja.

Ključne besede: • samozaščitno vedenje • situacijska prevencija • prebivalci • Slovenija • policijska dejavnost •

NASLOVI AVTORJEV: Kaja Prislan, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: kaja.prislan@fvv.uni-mb.si. Gorazd Meško, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si. Branko Lobnikar, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: branko.lobnikar@fvv.uni-mb.si.

Self-Protective Measures of the Inhabitants of Slovenia – Comparison Between Rural and Urban Areas of Residence

KAJA PRISLAN, GORAZD MEŠKO & BRANKO LOBNIKAR

Abstract In a study, which was carried out in different urbanized areas in Slovenia, we determined which self-protective measures are most commonly used by the population, the differences in self-protective behaviour according to the degree of urbanization or rurality of the area of residence, and identified trends in changes in this behaviour. The upward trend is the highest in urban areas and the smallest in the rural areas in Slovenia. The most common self-protective activities of the residents of Slovenia include insuring a house or apartment and equipment with an insurance company, consistently locking the front door and closing the windows, car insurance and agreeing with neighbours or acquaintances to protect a house or apartment in their absence. In urban environments, security doors are used more often than in other places; in village areas, the use of protective fences around the house or property and motion detectors prevail, while in rural areas of Slovenia, it is much more common to use a guard dog as a way of (self)protecting.

Keywords: • self-protective behaviour • situational prevention • residents • Slovenia • policing •

CORRESPONDENCE ADDRESS: Kaja Prislan, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: kaja.prislan@fvv.uni-mb.si. Gorazd Meško, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si. Branko Lobnikar, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: branko.lobnikar@fvv.uni-mb.si.

1 Uvod

Varnost v lokalnih skupnostih je v veliki meri odvisna tudi od učinkovite preventivne dejavnosti. V te aktivnosti so vključeni različni deležniki, pri čemer je treba izpostaviti pomen lokalnih skupnosti, saj policija že dolgo časa ni edina institucija, odgovorna za zagotavljanje varnosti prebivalcem. V zadnjih desetletjih so v ta proces aktivno vključeni tudi drugi javni in zasebni akterji (Modic, 2015; Sotlar, 2016). Med glavne načine preprečevanja kriminalitete in zmanjševanja strahu pred kriminaliteto sodijo različni ukrepi s področja socialne preventive, formalnega in zasebnega družbenega nadzora, prav tako pa tudi samozaščitno ukrepanje prebivalcev (Meško, 2004). Policija in drugi subjekti zagotavljanja varnosti nas lahko namreč zaščitijo zgolj v določeni meri, saj je njihovo preventivno delovanje večinoma osredinjeno na splošne in najpogostejše nevarnosti. Dejstvo pa je, da so varnostna tveganja izjemno kompleksna in raznolika, prav tako pa jih je preveč, da bi lahko formalni subjekti zagotavljanja varnosti ustrezno naslovili vse potrebe vsakega posameznika. Preprečevanje groženj in zagotavljanje občutka varnosti zato vedno bolj postaja odgovornost samih prebivalcev (Lobnikar in Kosec, 2014), ki za večjo varnost poskrbijo tudi z ustreznim preventivnim ravnanjem, vključujoč različne samovarovalne ukrepe in samozaščitno vedenje.

Raziskave kažejo, da na odločitve posameznikov za preventivno ukrepanje vplivajo različni dejavniki, predvsem pa so to značilnosti okolja, stopnja (ne)zaupanja v policijo in strah pred kriminaliteto in pretekle viktimizacija (Lobnikar in Kosec, 2014; Meško, 2016; Nalla in Meško, 2015; San Juan, Vozmediano in Vegara, 2012). Poleg teh dejavnikov pa velja opozoriti tudi na potrebo po raziskovanju vpliva stopnje urbanizacije okolja na načine zagotavljanja posameznikove varnosti. Četudi je kriminaliteta v urbanih središčih bolj koncentrirana in raznolika, se strah pred kriminaliteto in stopnja kriminalitete v ruralnih okoljih vztrajno povečujeta (Mawby in Yarwood, 2016). Za ruralne skupnosti je sicer značilna večja kohezivnost (Meško, 2017), vendar je zagotavljanje varnosti podvrženo številnim oviram (manjša prisotnost policije, geografska oddaljenost med prebivalci, daljši odzivni časi v primeru nujnih dogodkov ipd.), zaradi česar je vloga preventivnega ukrepanja prebivalcev in alternativnih pristopov k zagotavljanju varnosti še bolj poudarjena (Mawby in Yarwood, 2016; Meško, Sotlar, Lobnikar, Jere in Tominc, 2012). Varnostna problematika ruralnih okolij je sicer manj raziskana in slabše dokumentirana, redke študije s tega področja pa kažejo, da je za prebivalce urbanih

okolij značilen večji strah pred kriminaliteto, posledično pa je izvajanje preventivnih aktivnosti bolj pogosto (Meško, Šiferer in Vošnjak, 2012). Giblin, Burruss, Corsaro in Schafer (2012) sicer ugotavljajo, da razlike niso tako bistvene, saj je preventivno ukrepanje podobno pogosto med prebivalci mest in podeželja, z razliko, da se prebivalci podeželja bolj odločajo za specifične vrste ukrepov (npr. psa čuvaja).

Samozaščita vključuje dejavnosti, ukrepe in postopke, ki jih izvajajo ljudje, da sebe, drugo osebo ali premoženje zaščitijo pred škodo in nevarnostmi, pri tem pa uporabljajo različne načine in tehnike (od uporabe zaščitnih sredstev in varnostnih tehnologij do previdnostnega vedenja) (Meško et al., 2012). S samozaščitnimi ukrepi prebivalcev skupnosti se lahko onemogoči izvedba kaznivih ravnanj ali izboljša zmožnost posameznikove obrambe pred napadom (Bauermann in Friehe, 2013). Za širše pozitivne učinke takšnih aktivnosti je pomembno, da se uporablja kombinacija različnih ukrepov in da je uporaba razširjena na čim večje število prebivalcev v skupnosti, saj skupnostno preventivno ravnanje prispeva k večji skupnostni kohezivnosti, urejenosti prostora in splošni varnosti. Samozaščitno ukrepanje sodi v področje situacijske prevencije, ki je najbolj značilna oblika preventivne dejavnosti. Glavni cilj situacijske prevencije je zmanjšati oziroma odpraviti priložnosti za izvrševanje kaznivih ravnanj, zmanjšati koristi, ki bi jih storilec pridobil z izvedbo kaznivih ravnanj, ali povečati tveganje za odkritje storilcev. Situacijsko preprečevanje kriminalitete je najpogosteje usmerjeno k preprečevanju klasične premoženjske kriminalitete (kot so npr. vlomi v hiše, tatvine v trgovinah, vandalizem), medtem ko je ta pristop manj primeren za preprečevanje kaznivih dejanj, storjenih iz strasti (nasilna kazniva dejanja), in kaznivih dejanjih, ki so posledica deviantnih impulzov (spolni delikti) (Meško in Hacin, 2018). Pri samozaščiti gre najpogosteje za uporabo različnih mehanskih in tehničnih sredstev ter izvajanje previdnostnih vedenj, k temu pa lahko pripišemo še uporabo storitev fizičnega varovanja. Pri uporabi mehanskih in tehničnih zaščitnih sredstev se prebivalci najpogosteje odločajo za alarmne naprave, videonadzorne sisteme, protivlomna sredstva, sisteme za nadzor gibanja, za javljanje požarov, poplav, pristopne kontrole ipd. Pri previdnostnem ravnanju pa gre za preventivna vedenja, kot so tečaji samoobrambe in drugi načini za izboljšanje psihofizičnih sposobnosti, najem sefov, označevanje premoženja, izogibanje določenim krajem, uporaba psov čuvajev ipd. (Bachman, Saltzman, Thompson in Carmody, 2002; Golob, 1997; Lobnikar in Kosec, 2014).

Lobnikar in Kosec (2014) sta v raziskavi, izvedeni med prebivalci iz Slovenije, ugotovila, da se v praksi najpogosteje izvajajo klasični samozaščitni ukrepi (zaklepanje vrat, sosedska samopomoč, protivlomna zaščita, zavarovanja lastnine), medtem ko so dražji nadzorni sistemi ali storitve fizičnega varovanja zelo redko v uporabi. Podobno so v raziskavi med prebivalci štirih mestnih občin v Sloveniji ugotovili Meško et al. (2012), kjer je bila ugotovljena tudi velika razširjenost previdnostnega vedenja (izogibanje določenim krajem, prenašanje manjše količine denarja ipd.). Prislan in Lobnikar (2017) pa sta v proučevanju stališč med prebivalci lokalnih skupnosti v Sloveniji na primer ugotovila, da si prebivalci v prihodnje želijo izboljšati svoje samoobrambne zmogljivosti, kar nakazuje na njihovo prepoznavo pomena samozaščitnega vedenja. Da bi ugotovili, katere samozaščitne ukrepe prebivalci najpogosteje uporabljajo, smo izvedli raziskavo v različno urbaniziranih območjih v Sloveniji, s katero smo analizirali razlike pri samozaščitnem vedenju glede na stopnjo urbaniziranosti oziroma ruralnosti območja bivanja in ugotavljali trende v spremembah tega vedenja.

2 Raziskava

2.1 Opis metodološkega pristopa in vzorca

Za potrebe raziskave smo na osnovi metodologije, ki sta jo predlagala Lobnikar in Kosec (2014), razvili vprašalnik o samozaščitnem vedenju in uporabi samovarovalnih ukrepov prebivalcev v Sloveniji. V prvih treh vsebinskih sklopih smo anketirance spraševali, a) katere mehanizme ali ukrepe uporabljajo za zaščito njihovih hiš ali stanovanj, b) na kakšen način ščitijo svoja prevozna sredstva ter c) ali so zanje značilna različna samozaščitna vedenja. Na ta vprašanja so anketiranci odgovarjali z odgovori DA ali NE. Udeležence raziskave smo vprašali tudi, ali danes uporabljajo manj, enako ali več mehanizmov, aktivnosti, produktov za zagotavljanje lastne varnosti oziroma varnosti njihovega premoženja kot pred petimi leti? V raziskavo je bilo vključenih 1.062 prebivalcev Slovenije (45,1 % moških, 54,9 % žensk), največ jih je imelo srednješolsko izobrazbo (49,7 %), 39 % jih je imelo končano višješolsko, visokošolsko ali univerzitetno izobraževanje, sedem odstotkov je imelo katero od podiplomskih stopenj izobrazbe, dobrih štiri odstotke pa je imelo osnovnošolsko izobrazbo. Anketiranci so bili stari med 17 in 84 let (povprečna starost je bila 40,7 let, standardni odklon – 14,2), 13,7 % jih je bilo dijakov, 72,5 % zaposlenih oziroma samozaposlenih, 4,9 % jih ni bilo zaposlenih, 8,9 % anketirancev

pa je bilo upokojeincev. 26,6 % anketirancev je prebivalo v hiši na samem ali v manjši vasi, oddaljeni od pošte, šole oziroma trgovine, 25,2 % anketirancev je živelo v strnjemem vaškem naselju s šolo, pošto oziroma trgovino, 23,8 % anketirancev je živelo v primestnem naselju ali manjšem mestu, 24,4 % pa je živelo v večjem mestu oziroma mestni občini. Anketiranci so živeli na celotnem ozemlju Republike Slovenije. Raziskavo smo izvedli v letu 2018, in sicer tako, da smo jo delno izvedli kot terensko raziskavo z usposobljenimi anketarji¹ ($n = 744$), delno pa smo jo izvedli kot spletno raziskavo ($n = 318$). Sodelovanje v raziskavi je bilo prostovoljno in anonimno.

2.2 Analiza in interpretacija rezultatov raziskave

V tabeli 1 predstavljamo odgovore na vprašanje, s katerim smo želeli ugotoviti spremembe v samovarovalnem vedenju pri anketirancih. Ugotovimo lahko, da le neznatno število v raziskavo vključenih prebivalcev sedaj uporablja manj samovarovalnih aktivnosti kot pred petimi leti, opazimo pa lahko, da se je povečalo število tistih, ki danes uporabljajo več tovrstnih aktivnosti. Takšnih je v najbolj ruralnem okolju skoraj 15 %, v bolj urbaniziranih okoljih pa je takšnih anketirancev skoraj ena četrtina. Približno tri četrtine anketirancev pa danes uporablja enak obseg samovarovalnih ukrepov kot pred petimi leti. Ugotovimo lahko, da se je samovarovalno vedenje močnejše okrepi predvsem v bolj urbaniziranih okoljih, trend naraščanja samovarovalnih aktivnosti pa je značilen tudi za zelo ruralno okolje, le da je bolj umirjen.

¹ Pri zbiranju podatkov so sodelovali študenti Fakultete za varnostne vede UM, in sicer Monika Hvalič, Mateja Krpič, Tamara Lubec, Mirjana Markovič, Katrin Sirk, Pia Demšar Šmajd in Miha Žnidarec. Za pomoč se jim avtorji iskreno zahvaljujemo.

Tabela 1: Uporaba samozaščitnih ukrepov v primerjavi s preteklimi leti

»Ali danes uporabljate manj, enako ali več mehanizmov, aktivnosti, produktov za zagotavljanje lastne varnosti oziroma varnosti vašega premoženja kot pred petimi leti?«	hiša na samem, zaselek ali manjša vas (DA – %)	strnjeno vaško naselje (DA – %)	primestno naselje ali manjše mesto (DA – %)	večje mesto/ mestna občina (DA – %)
Uporabljam manj ukrepov, aktivnosti, produktov za zagotavljanje varnosti	5,7	3,4	4,0	2,7
Uporabljam približno enako ukrepov, aktivnosti, produktov za zagotavljanje varnosti	79,4	73,5	73,9	74,1
Uporabljam več ukrepov, aktivnosti, produktov za zagotavljanje varnosti	14,9	23,1	22,1	23,2

V nadaljevanju smo anketirance vprašali, katere ukrepe uporabljajo. V tabeli 2 so prikazani rezultati analize odgovorov, vezanih na zaščito stanovanja oziroma hiše, kjer anketiranci prebivajo. Rezultati kažejo podobne ugotovitve kot predhodne raziskave. Za zaščito svojega premoženja prebivalci najpogosteje zavarujejo svoje premoženje in stanovanje pri zavarovalnicah ter dosledno zaklepajo hiše in stanovanja, skoraj polovica jih uporablja tudi senzorsko luč pred vhomom, slabih 40 % jih vgrajuje protivlomna vrata, ena tretjina anketirancev pa ima psa čuvaja. Ugotovimo lahko, da se pogosteje uporabljajo bolj enostavni in tehnološko nezahtevni ukrepi, saj je varovanje, ki je vezano na tehnološko naprednejše rešitve (na primer uporaba prstnih odtisov, označevanja lastnine, senzorji gibanja ipd.), omejeno na približno 10 % anketirancev.

Tabela 2: Načini zaščite stanovanja/hiše

»Ali v stanovanju/hiši, kjer bivate, uporabljate katerega izmed naštetih varovalnih mehanizmov?«	hiša na samem, zaselek ali manjša vas (DA – %)	strnjeno vaško naselje (DA – %)	primestno naselje ali manjše mesto (DA – %)	večje mesto/mestna občina (DA – %)
posebne varnostne ključavnice	19,5	28,0	29,6	46,3
dodatne varnostne ključavnice na oknih, balkonskih vratih	5,7	5,2	4,7	6,9
odklepanje vrat s posebnimi mehanizmi (prstni odtis, koda, čitalec kartice ipd.)	4,3	9,0	5,9	4,6
protivlomna vrata	27,7	39,9	41,1	51,0
protivlomna okna	9,6	11,2	13,3	6,6
detektor razbitja stekla/okna	4,6	5,6	2,4	3,5
dosledno zaklepanje vhodnih vrat in zapiranje oken	63,1	70,5	64,8	77,2
alarmna naprava v stanovanju/hiši	7,4	19,0	11,1	11,2
domofonski sistem z zaslonom	4,3	12,7	14,2	17,0
video nadzorni sistem v hiši/stanovanju ali pred vhodom	6,7	10,4	9,9	13,9
senzor gibanja v hiši/stanovanju	6,7	16,8	7,9	8,1
senzorska luč/detektor gibanja pred vhodnimi vrati	41,8	53,0	43,7	41,3
zaščitna ograja okoli hiše ali posesti	31,9	39,9	30,0	20,1
pes čuvaj	49,3	41,8	26,1	14,7
uporaba varnostnih služb za varovanje hiše/stanovanja	1,1	6,3	4,7	6,6
varnostni sef ali trezor v stanovanju/hiši	8,5	14,9	15,0	12,7
posebno označevanje lastnine za ugotavljanje njene identitete ob tatvini	6,4	6,0	5,9	7,3
zavarovanje hiše/stanovanja in opreme pri zavarovalnici za primere škodnih dogodkov	73,0	74,3	66,8	73,4
puščanje prižgane tv (oz. uporaba svetilke, ki imitira prižgano tv) ali luči ob odsotnosti	6,4	11,9	22,1	23,6
protipožarni sistem	6,7	11,9	10,7	17,0
protipoplavna zaščita	3,2	8,6	5,1	9,7

Zaznali smo tudi kar nekaj razlik med urbanim in ruralnim okoljem. Če je bilo pričakovati, da na ruralnih območjih pogosteje uporabljajo psa čuvaja, pa je uporaba posebnih varnostnih ključavnic v mestih dvakrat pogostejša kot na vasi. Zaščitne ograje so značilne za odročne vasi, manj pogoste pa so na območju hiš na samem ali v bolj urbaniziranih okoljih, medtem ko v strnjenih vaških naseljih najpogosteje vgrajujejo senzorske luči pred vhodi v hiše. V naslednjem vsebinskem sklopu (tabela 3) pa so prikazani samovarovalni ukrepi, vezani na prevozna sredstva.

Tabela 3: Načini zaščite prevoznih sredstev

»Ali za vašo prevozna sredstva uporabljate katerega izmed naštetih varovalnih sredstev?«	hiša na samem, zaselek ali manjša vas (DA – %)	strnjeno vaško naselje (DA – %)	primestno naselje ali manjše mesto (DA – %)	večje mesto/ mestna občina (DA – %)
kasko zavarovanje avtomobila	63,1	63,1	69,2	56,6
GPS naprava v avtomobilu	31,2	35,8	33,2	27,0
avtomobilska alarmna naprava	41,8	41,0	39,5	34,7
mehansko zaklepanje volana ali blokada menjalnika	45,0	36,2	34,0	34,4
elektronska blokada motorja na vozilu	38,3	37,3	35,2	40,5
posebne varnostne ključavnice za kolo	23,0	28,7	24,5	33,6
dosledno preverjanje, da v avtomobilu nikoli ne ostajajo pomembne stvari	83,7	84,7	81,0	90,3

Tako kot pri zaščiti stanovanja oziroma hiše se tudi pri prevoznih sredstvih kot samovarovalni ukrep najpogosteje uporablja zavarovanje za nastanek škode, pri čemer je kasko zavarovanje bolj pogosto pri anketirancih v manj urbaniziranem okolju kot v velikih mestih. Mehansko zaklepanje volana je pogosteje v ruralnem okolju kot v mestih, pri vseh anketirancih pa smo ugotovili, da za svojo lastnino najpogosteje poskrbijo tako, da dosledno preverijo, ali so v avtomobilu na vidnem mestu pustili stvari, ki bi lahko privlačili tatove ali vlomilce. Tretji vsebinski sklop glede pogostosti samovarovalnih ukrepov se je vezal na samozaščitno vedenje posameznika in je predstavljen v tabeli 4.

Samovarovalno vedenje prebivalcev ni izključno vezano na vedenje posameznika, saj se v pomembnem delu veže na zanašanje na pomoč sosedov, znancev ali sorodnikov, kar kaže na skupnostno povezanost prebivalcev. Zavedanje, da se je mogoče škodi zaradi vloma ali tatvine izogniti tudi z neobjavo podatkov o odsotnosti na socialnih omrežjih, je prisotno pri skoraj polovici anketirancev, pri tem pa velja, da je ta odstotek pri tistih, ki živijo v mestih, znatno višji kot pri anketirancih iz močno ruralnih okolij. Samozaščitno vedenje se kaže tudi v tem, da neznancev anketiranci ne puščajo v stanovanje ali hišo – takšno vedenje je značilno za polovico anketirancev v ruralnih okoljih in za kar dve tretjini anketirancev velikih mest.

Tabela 4: Samozaščitno vedenje

»Ali so za vas pri vsakodnevnih opravilih značilna katera izmed v nadaljevanju naštetih vedenj oz. previdnostnih ukrepov?«	hiša na samem, zaselek ali manjša vas (DA – %)	strnjeno vaško naselje (DA – %)	primestno naselje ali manjše mesto (DA – %)	večje mesto/ mestna občina (DA – %)
dogovor s sosedi/znanci, da pridejo pogledat vaše stanovanje/hišo v času vaše odsotnosti	57,4	70,1	68,8	61,0
dogovor s sosedi/znanci, da pobirajo vašo pošto v času vaše odsotnosti	58,5	68,3	67,1	66,8
dogovor s sosedi/znanci, da vas ob vaši odsotnosti obvestijo, če zaznajo sumljivo dogajanje	72,0	75,7	70,4	65,6
uporaba sredstev za samozaščito (npr. obrambni sprej, zvočna sirena, paralizator)	9,9	10,4	9,9	10,8
najem sefa ali trezorja v banki	6,7	6,7	9,5	6,6
treningi samoobrambe, borilnih veščin za povečanje občutka varnosti	5,3	10,1	9,9	10,8
na socialnih omrežjih ne objavljate podatkov o svojih načrtih, lokaciji ali potovanjih	41,5	50,0	47,4	57,1
prodajalcev ali svetovalcev nikoli ne pustite vstopiti v stanovanje/hišo	50,0	53,7	57,3	67,6

4 Razprava

Samozaščitno ravnanje prebivalcev, ki sodi v področje situacijske prevencije kriminalitete, prinaša številne pozitivne učinke in lahko ob sistematičnem izvajanju na ravni lokalnih skupnosti bistveno prispeva k preprečevanju kriminalitete, zagotavljanju večje varnosti in tudi učinkovitosti delovanja varnostnih organizacij. Glede na odgovore in primerjavo s preteklimi raziskavami (Lobnikar in Kosec, 2014) je razvidno, da prebivalci uporabljajo večje število varnostnih ukrepov kot v preteklosti, kar nakazuje na krepitev zavedanja pomena preventivnega ravnanja med prebivalci. Pri spodbujanju samozaščitnih ukrepov med prebivalci pa velja omeniti tudi morebitne negativne posledice takšnega ravnanja. Ukrepi situacijske prevencije imajo namreč različne učinke na kriminaliteto, poleg zmanjševanja kriminalitete na določenem območju pa med najbolj opazne vplive sodi tudi premeščanje kriminalitete na območja, kjer se ti ukrepi ne uporabljajo (Duff in Marshall, 2000; Knepper, 2009; Meško in Hacin, 2018). Izključno osredotočanje na situacijsko prevencijo prav tako zanemarja vzroke za kriminaliteto in onemogoča dolgoročno

reševanje varnostne problematike. Načrtovanje pristopov k zagotavljanju varnosti v lokalnih skupnostih mora zato upoštevati tudi morebitne negativne vplive takšnega samozaščitnega vedenja, predvsem pa je treba bolj intenzivno spodbujati skupnostno preventivno delovanje in čim večjo razširjenost samozaščitnega ukrepanja med prebivalci. Za doseganje sinergijskih učinkov na razširjenost kriminalitete in občutkov varnosti pa je pomembno, da se ti ukrepi dopolnjujejo tudi s socialno preventivnimi ukrepi, ki so prilagojeni karakteristikam in potrebam skupnosti. Zagotavljanje varnosti namreč nikoli ne moremo prepustiti samo institucijam formalnega nadzorstva, prav tako pa ni mogoče tega prelagati zgolj v odgovornost vsakega posameznika. Koncept soodvisnosti je tako še najbolj značilen prav za zagotavljanje varnega življenja v okoljih, kjer ljudje bivajo in preživljajo svoj prosti čas.

Literatura

- Bachman, R., Saltzman, E. M., Thompson, P. M. in Carmody, C. D. (2002). Disentangling the effects of self-protective behaviors on the risk of injury in assaults against women. *Journal of Quantitative Criminology*, 18(2), 135–157.
- Bauermann, F. in Friehe, T. (2013). Private protection against crime when property value is private information. *International Review of Law and Economics*, 35(13), 73–79.
- Duff, R. A. in Marshall, E. S. (2000). Benefits, burdens and responsibilities: Some ethical dimensions of situational crime prevention. V A. Von Hirsch, D. Garland in A. Wakefield (ur.), *Ethical and social perspectives on situational crime prevention* (str. 17–36). Oxford, Portland: Hart publishing.
- Giblin, J. M., Burruss, W. G., Corsaro, N. in Schafer, A. J. (2012). Self-protection in rural America: A risk interpretation model of household protective measures. *Criminal Justice Policy Review*, 23(4), 493–517.
- Golob, R. (1997). *Sistemi zaščite in varovanja oseb in premoženja*. Ljubljana: Povše.
- Knepper, P. (2009). How situational crime prevention contributes to social welfare. *Liverpool Law Review*, 30(1), 57–75.
- Lobnikar, B. in Kosec, K. (2014). Spremembe samovarovalnih ukrepov pri prebivalcih Slovenije. *Varstvoslojje*, 16(1), 37–49.
- Mawby, R. I. in Yarwood, R. (ur.). (2016). *Rural policing and policing the rural: A constable countryside?* London; New York: Routledge, Taylor & Francis.
- Meško, G. (2004). Partnersko zagotavljanje varnosti v lokalni skupnosti – želje, ideali in ovire. *Revija za kriminologijo in kriminalistiko*, 4(3), 258–265.
- Meško, G. (2016). Researching safety and security in local communities in Slovenia – a brief overview and future research challenges. V G. Meško in B. Lobnikar (ur.), *Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: Safety, security and social control in local communities: Conference proceedings* (str. 11–25). Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security.

- Meško, G. (2017). Uvodna predstavitev rezultatov raziskave o varnosti v lokalnih skupnostih v Sloveniji v letu 2017. V G. Meško, K. Eman in U. Pirnat (ur.) *Varnost v lokalnih skupnostih – izsledki raziskovanja zaznav varnosti v Sloveniji: Konferenčni zbornik* (str. 3–15). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Meško, G. in Hacin, R. (2018). Situacijsko preprečevanje kriminalitete – med obeti in nezaželenimi učinki. V G. Meško, A. Sotlar in B. Lobnikar (ur.), *4. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: Sklepne ugotovitve raziskovanja (2015–2018): Konferenčni zbornik* (str. 189–222). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Meško, G., Sotlar, A., Lobnikar, B., Jere, M. in Tominc, B. (2012). *Občutek ogroženosti in vloga policije pri zagotavljanju varnosti na lokalni ravni: Poročilo ciljnega raziskovalnega projekta*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Meško, G., Šifrer, J. in Vošnjak, L. (2012). Strah pred kriminaliteto v mestnih in vaških okoljih v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 14(3), 259–276.
- Modic, M. (2015). Vloga in vidiki sodelovanja občin pri zagotavljanju varnosti na lokalni ravni – predstavitev ugotovitev ciljnega raziskovalnega projekta. V G. Meško (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih: Zbornik prispevkov Prve nacionalne konference o varnosti v lokalnih skupnostih, Ljubljana, 27. november 2015* (str. 46–54). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Nalla, K. M. in Meško, G. (2015). What shapes security guards' trust in police? The role of perceived obligation to obey, procedural fairness, distributive justice, and legal cynicism. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 66(4), 307–319.
- Prislan, K. in Lobnikar, B. (2017). Zagotavljanje varnosti lokalnih skupnosti v prihodnje: percepcije različnih deležnikov v Sloveniji. V G. Meško, K. Eman in U. Pirnat (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – izsledki raziskovanja zaznav varnosti v Sloveniji: Konferenčni zbornik* (str. 131–142). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- San Juan, C., Vozmediano, L. in Vergara, A. (2012). Self-protective behaviours against crime in urban settings: An empirical approach to vulnerability and victimization models. *European Journal of Criminology*, 9(6), 652–667.
- Sotlar, A. (2016). Zagotavljanje varnosti v lokalni skupnosti – med lokalno izraženimi potrebami in pričakovanji ter državno določenimi strategijami. V G. Meško, K. Eman in U. Pirnat (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih: (konferenčni zbornik)* (str. 37–47). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.

Dejavniki, povezani z občutkom (ne)varnosti v lokalnih skupnostih

VANJA ERČULJ

Povzetek Občutek varnosti pred kriminaliteto je pomemben, saj vpliva na vedenje prebivalcev in je posredno povezan s stopnjo kriminalitete v lokalni skupnosti. Proučevanje dejavnikov, povezanih z občutkom varnosti pri prebivalcih, je ključno za razumevanje pojava in načrtovanje izvajanja preventivnih ukrepov. Raziskava na prebivalcih Slovenije je pokazala, da je z občutkom varnosti najmočneje povezana kakovost medosebnih odnosov v soseski. Identificirane so policijske uprave in občine, kjer je občutek varnosti prebivalcev manjši in je prisotna nizka medosebna povezanost, kar lahko vodi do povečanja kriminalitete na teh območjih.

Ključne besede: • občutek varnosti • strah pred kriminaliteto • dejavniki tveganja • medosebna povezanost • Slovenija •

Factors Associated with Perception of (un)Safety in Local Communities

VANJA ERČULJ

Abstract The perception of being safe from crime is important as it influences people's behaviour and is indirectly associated with the crime rate in the local community. Investigating factors connected to perception of residents' safety is of key importance for understanding the phenomena and planning of prevention activities. Research on Slovenia residents has shown that the most influential factor associated with perception of safety is quality of social interactions in the neighbourhood. Identified are police stations and municipalities, where the perception of safety is lower and poor social ties between residents are present, which may lead to the increase of crime rates in these areas.

Keywords: • perception of safety • fear of crime • risk factors • social ties • Slovenia •

1 Uvod

Slovenija je varna država, saj je po raziskavi Globalnega indeksa miru (ang. Global Peace Index) v letu 2019 od 163 držav na osmem mestu (Institute of Economics and Peace, 2019). Objektivni izsledki o varnosti države pa niso nujno povezani s subjektivnim doživljanjem varnosti pri prebivalcih. Raziskave so na primer pokazale, da imajo ženske in starejši prebivalci nižji občutek varnosti kot moški in mlajši prebivalci (Hale, 1996; Lupton, 1999; May, Rader in Goodrum, 2010; Meško, 2002; Ziersch, Baum, MacDougall in Putland, 2005), čeprav niso v večji meri žrtve kaznivih dejanj (Austin, Furr in Spine, 2002; Ferraro, 1996; Janson in Ryder, 1982). Proučevanje dejavnikov, povezanih s subjektivno oceno varnosti, je pomembno, saj strah pred kriminaliteto vodi do spremembe vedenja posameznika (May et al.), posledica le-te je manjša vključenost posameznika v družbene vezi in omrežja ter nižja kakovost življenja (Stamps, 2010; van Rijswijk, Rooks in Haans, 2016). Šibke socialne vezi so se izkazale za pomemben dejavnik tveganja za stopnjo kriminalitete in nasilna kriminalna dejanja (Akcomak in ter Weel, 2012; Lederman, Loayza in Menéndez, 2002).

Poleg spola in starosti je s subjektivno oceno varnosti povezan še socialno-ekonomski status (Austin et al., 2002; Austin, Woolever in Baba, 1994). Prebivalci z višjo izobrazbo in dohodkom imajo višji občutek varnosti oziroma nižji strah pred kriminaliteto (Austin et al., 1994; Grabosky, 1995). Strah pred kriminaliteto je višji v soseskah z večjo etnično in rasno raznolikostjo prebivalcev (Chilenski, Syvertsen in Greenberg, 2015; Kennedy in Silverman, 1985; Rountree in Land, 1996). Slabi medsosedski odnosi in medsebojno nezaupanje zvišujejo strah pred kriminaliteto (Mason, Kearns in Livingston, 2013; Yuan in McNeeley, 2017; Ziersch et al., 2005). Pomemben dejavnik, povezan s subjektivno oceno varnosti, je tudi urejenost soseske. Propadajoče stavbe, prisotnost grafitov in nenadzorovano zbiranje mladine na določenih mestih imajo negativni učinek na subjektivno oceno varnosti (Ahola in Mugge, 2017; Austin et al., 2002; Rountree in Land, 1996; Ziersch et al., 2005). Ravno tako je občutek varnosti nižji, če so v soseski prisotni vlomi ali je prisotno pijančevanje (Mason et al., 2013).

Raziskava Meška in sodelavcev (Meško, Šifrer in Vošnjak, 2012) je pokazala, da so med dejavniki, povezanimi s stopnjo kriminalitete v Sloveniji, spol, vpliv kriminalitete na življenje ter način in pogostost izvajanja preventivnih ukrepov. Od kaznivih dejanj je s strahom pred kriminaliteto v največji meri povezana tatvina.

Cilj pričujoče raziskave je bilo proučiti dejavnike, povezane s subjektivno oceno varnosti pri prebivalcih Republike Slovenije. Med proučevane dejavnike so vključeni tudi nekateri, ki v preteklih slovenskih raziskavah niso bili proučevani. Ključni pojasnjevalni dejavnik in ocena občutka varnosti sta analizirana po policijskih upravah (PU) z namenom identifikacije potencialno »nevarnejših« območij.

2 Metode

2.1 Opis raziskave

V študiji o varnosti v lokalnih skupnostih sta bila uporabljena posodobljena vprašalnika za policiste in prebivalce o varnosti v lokalnih skupnostih iz leta 2011 (Meško, Sotlar, Lobnikar, Jere in Tominc, 2012). Anketiranje prebivalcev tipa papir in svinčnik je potekalo v spomladanskih mesecih 2017 na območju osmih policijskih uprav, znotraj katerih je bilo izbranih 24 občin (velika, srednja in majhna občina).

2.2 Opis vzorca

V vzorec je bilo vključenih 1.266 prebivalcev. Demografski podatki niso bili na voljo za vse prebivalce. Od 1.264 prebivalcev je bilo 596 (47,2 %) moških in 617 (48,8 %) anketirancev, starih 45 let ali manj. Od 1.256 prebivalcev, ki so posredovali podatek o izobrazbi, jih ima 888 (70,7 %) dokončano višjo šolo ali manj. Podatek o osebnem dohodku je bil na voljo za 1.216 anketiranih prebivalcev. Manj kot polovica anketirancev (44,9 %) meni, da je njihov mesečni dohodek pod slovenskim povprečjem, 19,1 % pa, da je povprečen.

2.3 Opis spremenljivk

Subjektivni občutek varnosti je bil merjen z dvema trditvama (faktorska utež), in sicer »Ko se prebivalci ponoči sprehajajo po soseski, se počutijo varno« (0,94) ter »Prebivalci se počutijo varno« (0,69). Zanesljivost merjenja je visoka (Cronbachov koeficient $\alpha = 0,84$). Izračunano je bilo povprečje na obeh trditvah in uporabljeno v nadaljnji analizi ($\bar{x} = 3,86$; $s = 0,94$).

Socialni kapital (sodelovanje in povezanost med prebivalci) je bil merjen s sedmimi trditvami na 5-stopenjski Likertovi lestvici. Primer trditev z največjimi faktorskimi utežmi sta »Soseska je tesno povezana« (0,76) in »Prebivalci po potrebi stopijo skupaj in rešujejo skupne probleme« (0,76). Zanesljivost merjenja je visoka ($\alpha = 0,91$). Izračunano je bilo povprečje trditev in uporabljeno v nadaljnji analizi ($\bar{x} = 3,30$; $s = 0,93$).

Izraženost naslednjih varnostnih pojavov je bilo merjeno na 5-stopenjski lestvici: alkoholizem ($\bar{x} = 3,17$; $s = 1,15$), revščina ($\bar{x} = 3,28$; $s = 1,22$), kopičenje smeti na javnem mestu ($\bar{x} = 3,01$; $s = 1,28$), propadli in zanemarjeni stanovanjski objekti ($\bar{x} = 2,92$; $s = 1,27$), grafiti ($\bar{x} = 2,32$; $s = 1,22$), pripadniki drugih narodnosti in kultur ($\bar{x} = 2,17$; $s = 1,22$), skupine mladostnikov, ki se zbirajo na določenih mestih ($\bar{x} = 2,57$; $s = 1,24$), tatvine ($\bar{x} = 3,10$; $s = 1,19$).¹

Od demografskih podatkov so bili vključeni spol, starost (do 45 let in 45 let ali več), izobrazba (višja šola ali manj, visoka šola ali več) in dohodek (podpovprečen, povprečen, nadpovprečen).

2.4 Statistične metode

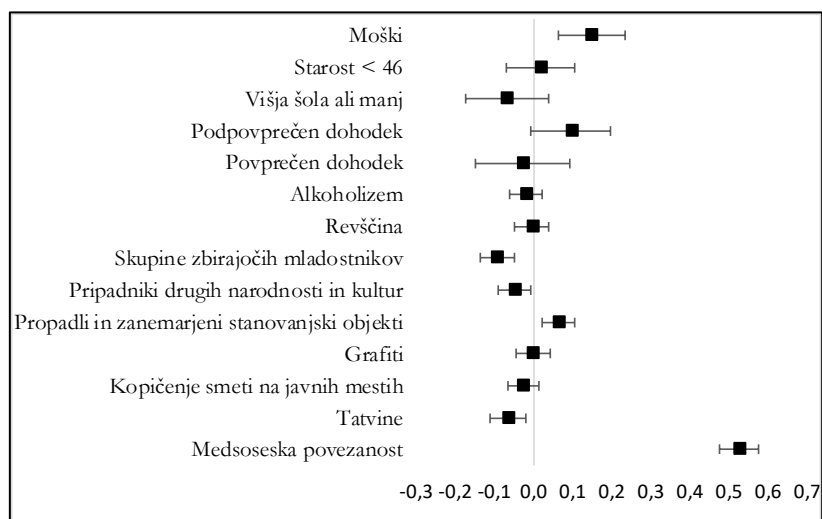
Mešani linearni model s slučajnim presečiščem je bili uporabljeni za preverjanje povezanosti med različnimi dejavniki tveganja in občutkom varnosti. Tovrstni modeli upoštevajo t. i. gnezdenost podatkov oziroma manjšo variabilnost v odgovorih prebivalcev, ki prihajajo iz iste občine. Določeni dejavniki, ki v resnici niso povezani z obravnavanim pojavom, se lahko ob neupoštevanju gnezdenosti podatkov izkažejo kot statistično značilno povezani z njim. Ugotovili smo, da je 18 % variabilnosti v oceni varnosti pojasnjeno z razlikami med občinami. Ob vključitvi neodvisnih spremenljivk v model kot fiksnih dejavnikov in upoštevanjem občine kot slučajnega dejavnika v modelu, se ta variabilnost ustrezno zmanjša (5,6 %).

Dejavnik, najmočnejše povezan z oceno varnosti, je skupaj s kazalniki varnosti vključen v hierarhično razvrščanje anketirancev v skupine z evklidsko razdaljo kot mero podobnosti med anketiranci ter Wardovo metodo združevanja enot v skupine.

¹ Vlomi kot varnostni pojav niso vključeni v model, ker visoko in statistično značilno korelirajo s tatvinami ($r = 0,77$; $p < 0,001$).

3 Rezultati

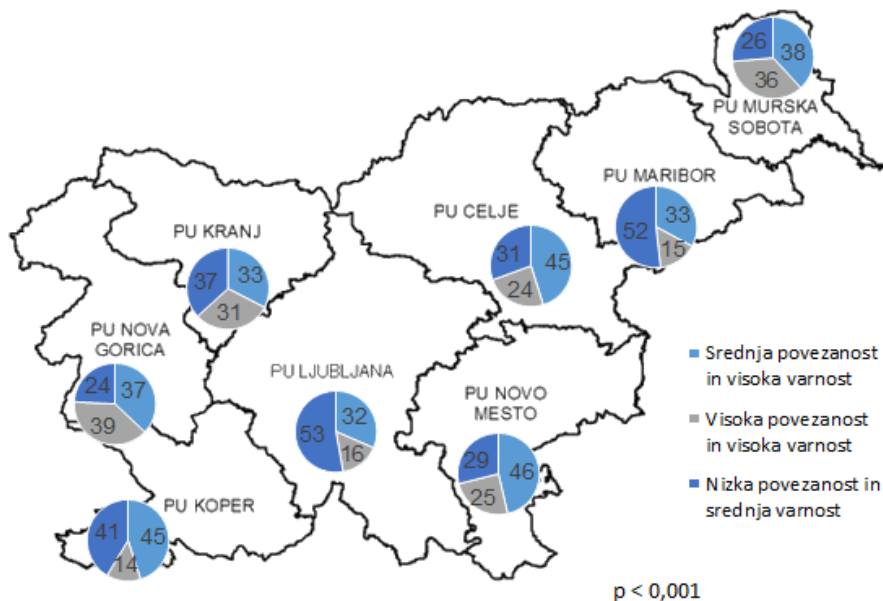
Slika 1 prikazuje regresijske koeficiente s 95-odstotnimi intervali zaupanja po posamezni neodvisni spremenljivki. Spremenljivke, kjer 95-odstotni interval zaupanja za regresijski koeficient ne vključuje 0, so statistično značilno povezane z oceno varnosti. Iz slike lahko razberemo, da ima pozitivni učinek na občutek varnosti povezanost med prebivalci soseske (visok socialni kapital). Moški ocenjujejo varnost višje kot ženske. Ob kontroli na ostale spremenljivke v modelu so propadli in zanemarjeni stanovanjski objekti pozitivno povezani z občutkom varnosti. Ocena varnosti je nižja ob prisotnosti skupin mladostnikov, ki se zbirajo na določenih mestih, prisotnosti pripadnikov drugih narodnosti in kultur ter prisotnosti tatvin v soseski.

Slika 1: Regresijski koeficienti in 95-odstotni intervali zaupanja (rezultat linearnega mešanega modela)

Od vseh pojasnjevalnih spremenljivk je z oceno varnosti najmočnejše povezana medsosedska povezanost. S pomočjo hierarhičnega razvrščanja v skupine so bile identificirane tri kohezivne skupine prebivalcev glede na vse kazalnike varnosti ter medsosedske povezanosti (in zaupanja): visoka medsosedska povezanost – visoka varnost (22,8 % anketirancev), srednja medsosedska povezanost – visoka varnost (37,2 %), nizka medsosedska povezanost – srednja varnost (40,1 %).

Največji delež prebivalcev z nizko povezanostjo in srednje močnim občutkom varnosti (slika 2) je na območju PU Ljubljana (53 %), PU Maribor (52 %) in PU Koper (41 %).

Slika 2: Policijske uprave po moči povezanosti med prebivalci in občutku varnosti

Pregled po občinah pokaže, da je največji delež anketiranih z nizko stopnjo medosebne povezanosti in srednjo oceno varnosti v občinah Ljubljana (59,8 %), Maribor (54 %), Vipava (51,4 %), Železniki (48,4 %) in Kranj (42 %).

4 Razprava

Raziskava, narejena med prebivalci Republike Slovenije v letu 2017, je pokazala, da so z občutkom varnosti prebivalcev povezani številni dejavniki. Od demografskih dejavnikov je z zaznavanjem varnosti povezan spol prebivalca. Skladno z ugotovitvami številnih tujih in slovenskih raziskav (Hale, 1996; Meško et al., 2012) se moški čutijo na splošno bolj varne kot pa ženske. V nasprotju z ugotovitvami tujih raziskav (Austin et al., 2002; Hale, 1996) starost in socialno-ekonomski status v Sloveniji nista povezana z občutkom varnosti v lokalni skupnosti.

Podobno, kot ugotavljajo nekatere tuje raziskave (Chilenski et al., 2015), se je tudi v Sloveniji izkazalo, da je z občutkom varnosti povezana etnična čistost prebivalstva. Če so v soseski prisotni pripadniki drugih kultur, obstaja večje nezaupanje med prebivalci, ki se odraža v nižjem občutku varnosti oziroma večjem strahu pred kriminaliteto.

Raziskava Masona in sodelavcev (2013) je pokazala, da je občutek varnosti prebivalcev nižji, če je v soseski prisotno pijančevanje ali prihaja do vlomov. V naši raziskavi se prisotnost alkoholizma v soseski ni izkazala kot dejavnik tveganja za občutek varnosti. Se je pa, skladno z ugotovitvijo Meška in sodelavcev (2012), za pomemben dejavnik zaznavanja varnosti izkazala prisotnost tatvin v soseski. Kadar so v soseski prisotne tatvine, je občutek varnosti pri prebivalcih nižji.

V nasprotju s študijami, ki so pokazale, da je urejenost soseske negativno povezana z občutkom varnosti (Ahola in Mugge, 2017), se v pričujoči raziskavi izkaže, da se prebivalci v soseski s propadlimi in neurejenimi stanovanjskimi objekti počutijo celo bolj varne, prisotnost grafitov ali smeti pa nista povezana z občutkom varnosti. Razlog za razhajanje v ugotovitvah je lahko v tem, da so anketiranci na splošno nizko ocenili problematiko, povezano z urejenostjo soseske ($\bar{x} = 2,92$; $s = 1,27$), ter da so problematiko visoko ocenili prebivalci nekaterih podeželskih občin.

Najmočnejše so z občutkom varnosti povezani dobri medsosedski odnosi in medsebojno zaupanje, kar je skladno z ugotovitvami nekaterih tujih raziskav (Akcomak in ter Weel, 2012). Kadar so prebivalci povezani med seboj in si zaupajo, opravljajo tudi neformalni nadzor nad potencialnimi kriminalnimi dejavnostmi v soseski. S tem se strah pred kriminaliteto in stopnja kriminalitete manjšata. Po drugi strani pa lahko prisotnost kriminalitete v soseski poveča strah pred kriminaliteto, ki se odraža v izogibanju javnim prireditvam in druženjem, kar spodkopava dobre medsosedske odnose (Forrest in Kearns, 2001; Ziersch et al., 2005).

Na podlagi kazalnikov medosebne povezanosti in varnosti je bilo mogoče identificirati tvegano skupino prebivalcev s šibkimi socialnimi vezmi in nižjim občutkom varnosti. Največji delež pripadnikov te skupine je na območju PU Maribor, Ljubljana in Koper, torej PU iz velikih mest.

Literatura

- Ahola, M. in Mugge, R. (2017). Safety in passenger ships: The influence of environmental design characteristics on people's perception of safety. *Applied Ergonomics*, 59, 143–152.
- Akçomak, İ. S. in ter Weel, B. (2012). The impact of social capital on crime: Evidence from the Netherlands. *Regional Science and Urban Economics*, 42(1–2), 323–340.
- Austin, D. M., Furr, L. A. in Spine, M. (2002). The effects of neighborhood conditions on perceptions of safety. *Journal of Criminal Justice*, 30(5), 417–427.
- Austin, D. M., Woolever, C. in Baba, Y. (1994). Crime and safety-related concerns in a small community. *American Journal of Criminal Justice*, 19(1), 79–97.
- Chilenski, S., Syvertsen, A. in Greenberg, M. (2015). Understanding the link between social organization and crime in rural communities. *Journal of Rural Community Development*, 10(1), 109–127.
- Ferraro, K. F. (1996). Women's fear of victimization: Shadow of sexual assault? *Social Forces*, 75(2), 667–690.
- Forrest, R. in Kearns, A. (2001). Social cohesion, social capital and the neighbourhood. *Urban Studies*, 38(12), 2125–2143.
- Grabosky, P. N. (1995). Fear of crime, and fear reduction strategies. *Current Issues in Criminal Justice*, 7(1), 7–19.
- Hale, C. (1996). Fear of crime: A review of the literature. *International Review of Victimology*; 4(2), 79–150.
- Institute of Economics and Peace. (2019). *Global Peace Index 2019: Measuring peace in a complex world*. Pridobljeno na <http://visionofhumanity.org/reports>
- Janson, P. in Ryder, L. K. (1982). Crime and the elderly: The relationship between risk and fear. *American Intra-Ocular Implant Society Journal*, 8(3), 207–212.
- Kennedy, L. W. in Silverman, R. A. (1985). Perception of social diversity and fear of crime. *Environment and Behavior*, 17(3), 275–295.
- Lederman, D., Loayza, N. in Menéndez, A. M. (2002). Violent crime: Does social capital matter? *Economic Development and Cultural Change*, 50(3), 509–539.
- Lupton, D. (1999). Dangerous places and the unpredictable stranger: Constructions of fear of crime. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 32(1), 1–14.
- Mason, P., Kearns, A. in Livingston, M. (2013). »Safe Going«: The influence of crime rates and perceived crime and safety on walking in deprived neighbourhoods. *Social Science and Medicine*, 91, 15–24.
- May, D. C., Rader, N. E. in Goodrum, S. (2010). A gendered assessment of the »threat of victimization«: Examining gender differences in fear of crime, perceived risk, avoidance, and defensive behaviors. *Criminal Justice Review*, 35(2), 159–182.
- Meško, G. (2002). *Osnove preprečevanja kriminalitete*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Meško, G., Šifrer, J. in Vošnjak, L. (2012). Strah pred kriminaliteto v mestnih in vaških okoljih v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 14(3), 259–267.
- Meško, G., Sotlar, A., Lobnikar, B., Jere, M. in Tominc, B. (2012). *Občutek ogroženosti in vloga policije pri zagotavljanju varnosti na lokalni ravni: CRP(V5-1038 A): Poročilo ciljnega raziskovalnega projekta*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Pridobljeno na http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/word/Tacen_15112012/Porocilo_CRP_zagotavljanje_varnosti_v_lokalni_skupnosti_FVV_2010_2012.pdf
- Van Rijswijk, L., Rooks, G. in Haans, A. (2016). Safety in the eye of the beholder: Individual susceptibility to safety-related characteristics of nocturnal urban scenes. *Journal of Environmental Psychology*, 45, 103–115.
- Rountree, P. W. in Land, K. C. (1996). Burglary victimization, perceptions of crime risk, and routine activities: A multilevel analysis across Seattle neighborhoods and census tracts. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 33(2), 147–180.
- Stamps, A. E. (2010). Effects of permeability on perceived enclosure and spaciousness. *Environment and Behavior*, 42(6), 864–886.
- Yuan, Y. in McNeeley, S. (2017). Social ties, collective efficacy, and crime-specific fear in Seattle neighborhoods. *Victims and Offenders*, 12(1), 90–112.

Ziersch, A. M., Baum, F. E., MacDougall, C. in Putland, C. (2005). Neighbourhood life and social capital: The implications for health. *Social Science and Medicine*, 60(1), 71–86.

Zaznava varnostnih problemov v lokalnih skupnostih – primerjava med regijami v Sloveniji

URŠKA PIRNAT IN GORAZD MEŠKO

Povzetek V prispevku predstavljamo primerjavo med zaznavami varnostnih problemov v lokalnih skupnostih med regijami v Sloveniji. Za namene primerjave smo analizirali podatke o varnosti v lokalnih skupnostih iz leta 2017. V raziskavo je bilo zajetih 1.266 občanov iz 24 slovenskih občin. Ugotovitve so pokazale, da varnostni problemi (socialni problemi, ekološki problemi, javni red in mir ter zloraba alkohola in drog) ne predstavljajo večjega problema v severnoprimorski in gorenjski regiji. Nadalje varnostni problemi (migracije, ulična kriminaliteta in drzno vedenje, socialni problemi, ekološki problemi ter javni red in mir ter zloraba alkohola in drog) predstavljajo večji problem v štajerski, obalno-kraški in pomurski regiji. Analize so pokazale razlike med zaznavanjem varnostnih problemov glede na regije.

Ključne besede: • zaznava • varnostni problemi • primerjave • regije • Slovenija •

NASLOVA AVTORJEV: Urška Pirnat, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: urska.pirnat@fvv.uni-mb.si. Gorazd Meško, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-318-0.8>
Dostopno na: <http://press.um.si>

ISBN 978-961-286-318-0

Perception of security issues in local communities – A comparison between regions in Slovenia

URŠKA PIRNAT & GORAZD MEŠKO

Abstract In the paper, a comparison between residents' perception of security threats in local communities in different regions in Slovenia, is presented. For the purpose of comparison, the data on safety and security in local communities from 2017 were analysed. The study comprised 1,266 residents from 24 Slovenian municipalities. Findings showed that security problems (social problems, environmental problems, public order, and abuse of drugs and alcohol) do not pose a major problem in the Severnaprimorska and Gorenjska regions. Furthermore, security problems (migrations, street crime, social problems, environmental problems, public order, and drug and alcohol abuse) pose a major problem in Štajerska, Obalno-kraška, and Pomurska regions. Findings confirmed the differences between residents' perception of security problems in different regions.

Keywords: • perception • security issues • comparison • regions • Slovenia •

CORRESPONDENCE ADDRESS: Urška Pirnat, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: urska.pirnat@fvv.uni-mb.si. Gorazd Meško, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-318-0.8>
Dostopno na: <http://press.um.si>

ISBN 978-961-286-318-0

1 Uvod

Preučevanje zaznav prebivalcev glede varnostnih problemov v njihovih skupnostih predstavlja pomemben vidik merjenja varnosti v lokalnih skupnostih (European Forum for Urban Security, 2007). Merjenje zaznav glede varnostnih problemov je pomembno, saj tovrstne zaznave prebivalce opominjajo na tveganje za viktimizacijo in odsevajo šibko družbeno nadzorstvo ter posledično vplivajo na kakovost življenja prebivalcev (Innes, 2004). Pretekle študije, ki so se osredotočale na preučevanje zaznav varnostnih problemov v Sloveniji, so pokazale, da občani bolj kot znake kriminalitete ogrožajoče zaznavajo dejavnike negotovosti (revščina, brezposelnost in gospodarska negotovost), problematiko alkohola in drog (alkoholizem, točenje alkohola pijanim osebam, preprodaja drog, kajenje marihuane na javnih mestih) ter ekološko problematiko (kopičenje smeti na javnih mestih in v okolju) (Flander in Hribernik, 2017; Meško, Sotlar, Lobnikar, Jere in Tominc, 2012; Tominc in Sotlar, 2018). Ker so bile zaznave občanov glede varnostnih problemov v preteklosti že preučevane, se v prispevku osredotočamo na preučevanje teh zaznav glede na regije, kjer občani živijo. Namen prispevka je identificirati in primerjati zaznave varnostnih problemov v lokalnih skupnostih med regijami v Sloveniji.

2 Študija

Študija o zaznavi varnostnih problemov v lokalnih skupnostih je potekala v spomladanskih mesecih 2017. Uporabljen je bil vprašalnik o varnosti v lokalnih skupnostih, ki je bil predhodno uporabljen v študiji iz leta 2011 (Meško et al., 2012). Podatki so bili zbrani na domovih občanov, njihovo sodelovanje pa je bilo prostovoljno in anonimno. V vsaki od osmih policijskih uprav (v nadaljevanju PU) v Sloveniji so bile izbrane tri občine (majhna, srednja in velika), anketirani občani so bili izbrani naključno in po ključu, ki je zagotavljal reprezentativnost glede na velikost občine po številu prebivalcev, spol in starost. Vzorec občanov je sestavljalo 1.266 občanov iz 24 slovenskih občin (Meško, 2017).

Pred samo analizo podatkov smo PU razvrstili glede na območje slovenskih regij: 1) gorenjska regija (PU Kranj); 2) severnoprimska regija (PU Nova Gorica); 3) obalno-kraška regija (PU Koper); 4) osrednjeslovenska regija (PU Ljubljana); 5) štajerska regija (PU Maribor); 6) dolenska regija (PU Novo mesto); 7) pomurska regija (PU Murska Sobota) in 7) savinjska regija (PU Celje).

2.1 Rezultati

Rezultati diskriminantne analize, s katero smo ugotavljali razlike med zaznavo varnostnih problemov v regijah, so predstavljeni v tabeli 1. Rezultati so pokazali, da obstajajo statistično značilne razlike med regijami v zaznavi naslednjih varnostnih problemov pri občanih: 1) migracije (največji problem v obalno-kraški regiji in štajerski regiji, najmanjši pa v severnoprimorski regiji), 2) ulična kriminaliteta in drzno vedenje (največji problem v štajerski regiji, najmanjši pa v severnoprimorski regiji), 3) socialni problemi (največji problem v štajerski regiji, najmanjši pa v gorenjski regiji in dolenski regiji), 4) ekološki problemi (največji problem v štajerski regiji, najmanjši pa v severnoprimorski regiji), 5) zloraba alkohola in drog (največji problem v obalno-kraški regiji in štajerski regiji, najmanjši pa v gorenjski regiji) in 6) javni red in mir (v nadaljevanju JRM) (največji problem v štajerski regiji, najmanjši pa v gorenjski regiji in severnoprimorski regiji).

Tabela 1: Rezultati diskriminantne analize glede zaznav varnostnih problemov po regijah

		Migracije	Ulična kriminaliteta in držno vedenje	Socialni problemi	Ekološki problemi	Zloraba alkohola in drog	JRM
Gorenjska regija	M.	2,12	2,53	2,96	2,70	2,79	2,03
	S.O.	1,14	1,04	1,19	1,12	1,11	1,03
Severnoprimorska regija	M.	1,63	2,25	2,66	2,38	2,95	2,04
	S.O.	0,65	0,79	0,92	0,89	0,85	0,90
Obalno-kraška regija	M.	2,38	2,70	3,14	2,98	3,37	2,36
	S.O.	1,07	0,97	0,99	0,99	0,85	1,06
Osrednjeslovenska regija	M.	2,21	2,73	3,21	2,93	3,16	2,37
	S.O.	1,11	1,01	1,06	0,96	1,02	0,99
Štajerska regija	M.	2,40	2,96	3,91	3,38	3,36	2,49
	S.O.	1,11	1,10	1,06	1,11	1,04	1,02
Dolenjska regija	M.	1,92	2,56	2,97	3,05	3,16	2,27
	S.O.	0,91	0,94	0,93	0,90	1,05	1,13
Pomurska regija	M.	1,90	2,50	3,37	2,90	3,34	2,18
	S.O.	1,11	1,09	0,99	1,00	1,04	1,04
Savinjska regija	M.	1,88	2,70	3,42	3,00	3,27	2,38
	S.O.	0,88	0,97	1,02	1,09	1,00	0,90
Wilksova lambda <i>F</i>		0,95*	0,96*	0,89*	0,93*	0,97*	0,98*
		10,26	7,38	22,99	13,16	6,37	4,54

* $p < 0,001$.

^a Spremenljivke so bile merjene na Likertovi lestvici 1 – sploh ni problem, 2 – ni problem, 3 – niti ni problem, niti je problem, 4 – je problem, 5 – popolnoma je problem.

V nadaljevanju smo izvedli Pearsonov hi-kvadrat test, s katerim smo primerjali zaznave varnostnih problemov med prebivalci iz posameznih regij. Natančnejša analiza varnostnih problemov migracij je pokazala, da obstajajo pomembne razlike v zaznavah naslednjih skupin pri prebivalcih v različnih regijah: 1) begunci ($X^2 = 92,97; p < 0,001$), 2) berači ali klateži ($X^2 = 62,15; p < 0,001$), 3) migranti ($X^2 = 84,50; p < 0,001$), 4) pripadniki drugih narodnosti ($X^2 = 53,06; p < 0,001$) in 5) tuji delavci ($X^2 = 54,07; p < 0,001$). 89,2 % občanov iz gorenjske regije je menilo, da begunci ne predstavljajo varnostnega problema, medtem ko je 31 % občanov iz štajerske regije menilo, da predstavljajo problem. 84 % občanov severnoprimorske regije je menilo, da berači ali klateži ne predstavljajo varnostnega problema, medtem ko je 23 % občanov osrednjeslovenske in 23,3 % občanov štajerske regije menilo, da

predstavljajo problem. 89,9 % občanov severnoprimske regije je menilo, da migranti ne predstavljajo varnostnega problema, medtem ko je 25,1 % občanov štajerske regije menilo nasprotno. 81,7 % občanov severnoprimske regije je menilo, da pripadniki drugih narodnosti ne predstavljajo varnostnega problema, medtem ko je 24 % občanov obalno-kraške in 22 % občanov dolenske regije menilo obratno. 79,2 % občanov severnoprimske regije je menilo, da tuji delavci ne predstavljajo varnostnega problema, medtem ko je 17,4 % občanov gorenjske, 17,9 % občanov obalno-kraške in 18,8 % občanov osrednjeslovenske regije menilo nasprotno.

Natančnejša analiza varnostnih problemov ulične kriminalitete in drznega vedenja je pokazala, da obstajajo pomembne razlike v zaznavah naslednjih pojavov pri prebivalcih v različnih regijah: 1) prostaško ogovarjanje ($X^2 = 54,10; p < 0,001$), 2) vandalizem ($X^2 = 59,29; p < 0,001$), 3) nasilje na ulici ($X^2 = 51,20; p < 0,001$), 4) tatvine ($X^2 = 22,96; p < 0,001$), 5) roparski napadi ($X^2 = 54,69; p < 0,001$), 6) skupine mladostnikov, ki se zbirajo na določenem območju ($X^2 = 45,31; p < 0,001$) in 7) preprodaja droge ($X^2 = 74,17; p < 0,001$). 66,7 % občanov severnoprimske in 67 % občanov dolenske regije je menilo, da prostaško ogovarjanje ne predstavlja problema, medtem ko je 31,8 % občanov štajerske regije menilo, da ga predstavlja. 54,2 % občanov severnoprimske in 58 % občanov dolenske regije je menilo, da vandalizem ne predstavlja problema, medtem ko je 45,8 % občanov štajerske regije menilo, da ga predstavlja. 74,2 % občanov severnoprimske in 71 % občanov dolenske regije je menilo, da nasilje na ulici ne predstavlja problema, medtem ko je 29,4 % občanov štajerske regije menilo obratno. 38,7 % občanov pomurske regije je menilo, da tatvine ne predstavljajo problema, medtem ko je 46 % občanov dolenske regije menilo nasprotno. 78,3 % občanov severnoprimske regije je menilo, da roparski napadi ne predstavljajo problema, medtem ko je 29,9 % občanov štajerske regije menilo, da predstavljajo problem. 66,7 % občanov severnoprimske regije je menilo, da skupine mladostnikov, ki se zbirajo na določenem območju, ne predstavljajo problema, medtem ko je 29,8 % občanov osrednjeslovenske in 28,7 % občanov štajerske regije menilo nasprotno. 50,8 % občanov severnoprimske regije je menilo, da preprodaja droge ne predstavlja problema, medtem ko je 44,9 % občanov obalno-kraške, 43,9 % občanov osrednjeslovenske in 46,4 % občanov štajerske regije menilo obratno.

Natančnejša analiza socialnih problemov je pokazala, da obstajajo pomembne razlike v zaznavah naslednjih pojavov pri prebivalcih v različnih regijah: 1) brezposelnost ($X^2 = 178,59$; $p < 0,001$), 2) revščina ($X^2 = 174,51$; $p < 0,001$) in 3) gospodarsko nazadovanje ($X^2 = 91,06$; $p < 0,001$). 38 % občanov dolenske regije je menilo, da brezposelnost ne predstavlja problema, medtem ko je 75,8 % občanov štajerske regije menilo, da predstavlja problem. 58,3 % občanov severnoprimske regije je menilo, da revščina ne predstavlja problema, medtem ko je 66,7 % občanov štajerske regije menilo obratno. 46,7 % občanov severnoprimske regije je menilo, da gospodarsko nazadovanje ne predstavlja problema, medtem ko je 59,4 % občanov štajerske regije menilo nasprotno.

Natančnejša analiza ekoloških problemov je pokazala, da obstajajo pomembne razlike v zaznavah naslednjih pojavov pri prebivalcih v različnih regijah: 1) onesnaženost naravnega okolja ($X^2 = 64,06$; $p < 0,001$), 2) propadli in zanemarjeni stanovanjski ter poslovni objekti ($X^2 = 73,76$; $p < 0,001$) in 3) kopičenje smeti na javnih mestih ($X^2 = 95,28$; $p < 0,001$). 60,8 % občanov severnoprimske regije je menilo, da onesnaženost naravnega okolja ne predstavlja problema, medtem ko je 43,4 % občanov štajerske in 40 % občanov savinjske regije menilo obratno. 49,3 % občanov gorenjske in 51,7 % občanov severnoprimske regije je menilo, da propadli in zanemarjeni stanovanjski in poslovni objekti ne predstavljajo problema, medtem ko je 52,3 % občanov štajerske regije menilo nasprotno. 65,8 % občanov severnoprimske regije je menilo, da kopičenje smeti na javnih mestih ne predstavlja problema, medtem ko je 50 % občanov štajerske regije menilo, da predstavlja problem.

Natančnejša analiza varnostnih problemov, povezanih z zlorabo alkohola in drog, je pokazala, da obstajajo pomembne razlike v zaznavah naslednjih pojavov pri prebivalcih v različnih regijah: 1) alkoholizem ($X^2 = 52,48$; $p < 0,001$), 2) točenje alkohola mladoletnim osebam ($X^2 = 63,54$; $p < 0,001$), 3) točenje alkohola pijanim osebam ($X^2 = 58,45$; $p < 0,001$), 4) pijančevanje na javnih mestih ($X^2 = 46,87$; $p < 0,001$) in 5) kajenje marihuane na javnih mestih ($X^2 = 30,86$; $p < 0,01$). 44,7 % občanov gorenjske regije je menilo, da zloraba alkohola in drog ne predstavlja problema, medtem ko je 47,7 % občanov pomurske in 47,6 % občanov obalno-kraške regije menilo, da ga predstavlja. 44,7 % občanov gorenjske regije je menilo, da točenje alkohola mladoletnim osebam ne predstavlja problema, medtem ko je 56,9 % občanov savinjske in 53,1 % občanov obalno-kraške regije menilo obratno.

38,9 % občanov gorenjske regije je menilo, da točenje alkohola pijanim osebam ne predstavlja problema, medtem ko je 60,3 % občanov obalno-kraške, 59,1 % občanov štajerske in 59,5 % občanov pomurske regije menilo nasprotno. 44 % občanov gorenjske regije je menilo, da pijančevanje na javnih mestih ne predstavlja problema, medtem ko je 52,7 % občanov štajerske in 52,3% občanov pomurske regije menilo, da predstavlja problem. 50,8 % občanov severnoprimske regije je menilo, da kajenje marihuane na javnih mestih ne predstavlja problema, medtem ko je 40,4 % občanov štajerske regije menilo obratno.

Natančnejša analiza varnostnih problemov, povezanih z javnim redom in mirom, je pokazala, da obstajajo pomembne razlike v zaznavah naslednjih pojavov pri prebivalcih v različnih regijah: 1) hrup ali glasna glasba iz lokalov ($X^2 = 31,06$; $p < 0,01$), 2) hrup ali glasna glasba z zasebnih zabav ($X^2 = 40,36$; $p < 0,001$) in 3) prireditve na prostem ponoči ($X^2 = 41,12$; $p < 0,001$). 69,3 % občanov gorenjske regije je menilo, da hrup/glasna glasba iz lokalov ne predstavlja problema, medtem ko je 23,3 % občanov štajerske regije menilo, da predstavlja problem. 75,8 % občanov severnoprimske regije je menilo, da hrup/glasna glasba z zasebnih zabav ne predstavlja problema, medtem ko je 18,8 % občanov štajerske in 18 % občanov dolenske regije menilo nasprotno. 80,5 % občanov gorenjske regije je menilo, da prireditve na prostem ponoči ne predstavljajo problema, medtem ko je 16,3 % občanov štajerske in 15,8 % občanov obalno-kraške regije menilo obratno.

3 Zaključek

V prispevku smo z analizo podatkov glede zaznavanja raznovrstnih varnostnih problemov prikazali razlike v zaznavah varnostnih problemov pri občanih glede na regije, kjer živijo. Iz rezultatov je razvidno, da glede na zaznavo varnostnih problemov kot najmanj problematičnih izstopata severnoprimska in gorenjska regija, saj so občani zaznavali socialne probleme, ekološke probleme, zlorabo alkohola in drog ter javni red in mir kot najmanj problematične. Glede zaznavanja problemov kot problematičnih najbolj izstopajo štajerska, obalno-kraška in pomurska regija, saj so občani teh regij v največji meri zaznavali navedene varnostne probleme kot problematične v primerjavi z ostalimi regijami.

Varnostni problem migracij so prebivalci štajerske regije zaznavali kot bolj problematičen, zlasti begunce, berače/klateže, migrante in tuje delavce, prebivalci obalno-kraške regije pa tuje delavce ter pripadnike drugih narodnost in kultur. V zvezi z zaznavo ulične kriminalitete in drznega vedenja so prebivalci štajerske regije kot najbolj problematične pojave zaznavali prostaško ogovarjanje, vandalizem, nasilje na ulici, roparske napade, skupine mladostnikov, ki se zbirajo na določenem območju in preprodajo droge; prebivalci dolenske regije pa tatvine. Glede socialnih problemov so prebivalci štajerske regije kot bolj problematične zaznavali gospodarsko nazadovanje, brezposelnost in revščino. V zvezi z zaznavo ekoloških problemov so prebivalci štajerske regije kot bolj problematične zaznavali onesnaženost naravnega okolja, propadle in zanemarjene stanovanjske in poslovne objekte ter kopičenje smeti na javnih mestih. Glede zlorabe alkohola in drog izstopajo obalno-kraška, štajerska in pomurska regija, saj so prebivalci kot bolj problematične zaznavali alkoholizem, točenje alkohola pijanim osebam in mladoletnim osebam ter pijančevanje na javnih mestih. V zvezi z zaznavo javnega reda in miru so prebivalci Štajerske regije zaznavali hrup iz lokalov in prireditve na prostem ponoči kot bolj problematične.

Glede na predhodno izvedene študije v Sloveniji (Meško et al., 2012; Tominc in Sotlar, 2018) so tudi tokratne ugotovitve pokazale, da občani v večji meri bolj problematično zaznavajo socialne probleme, zlorabo alkohola in drog ter ekološke probleme kot samo kriminaliteto. Da se zaznave občanov glede virov ogrožanja varnosti razlikujejo glede na regije, je bilo ugotovljeno že v raziskavi Ministrstva za notranje zadeve (2017), saj so se najmanj ogrožajoče počutili prebivalci gorenjske regije, najbolj pa prebivalci štajerske. Ugotovitve naših analiz prav tako kažejo, da se pri prebivalcih pojavljajo razlike med zaznavami varnostnih problemov glede na regije, zato lahko preučevanje zaznav s tovrstnega vidika prinese pomembne ugotovitve glede zaznavanja varnostnih problemov tudi v prihodnje.

Literatura

- European Forum for Urban Security. (2007). *Guidance on local safety audits: A compendium of international practice*. Paris: European Forum for Urban Security.
- Flander, B. in Hribnik, N. (2017). Socialna kohezija in varnost v lokalnih skupnostih – stališča prebivalcev. V G Meško, K. Eman in U. Pirnat (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – izsledki raziskovanja zaznav varnosti v Sloveniji: Konferenčni zbornik* (str. 45–54). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.

- Innes, M. (2004). Signal crimes and signal disorders: Notes on deviance as communicative action. *The British Journal of Sociology*, 55(3), 335–355.
- Meško, G. (2017). Uvodna predstavitev rezultatov raziskave o varnosti v lokalnih skupnostih v Sloveniji v letu 2017. V G. Meško, K. Eman in U. Pirnat (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – izsledki raziskovanja zaznav varnosti v Sloveniji: Konferenčni zbornik* (str. 3–16). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Meško, G., Sotlar, A., Lobnikar, B., Jere, M in Tominc, B. (2012). *Občutek ogroženosti in vloga policije pri zagotavljanju varnosti na lokalni ravni: Poročilo ciljnega raziskovalnega projekta*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Ministrstvo za notranje zadeve. (2017). *Ocene in stališča prebivalcev Slovenije o delu policije 2016: Poročilo*. Pridobljeno na https://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/POROCILO_Ocene_Prebivalcev_O_Delu_Policije_2016.pdf
- Tominc, B. in Sotlar, A. (2018). Ni pomembno, kaj je res, ampak kar ljudje verjamejo, da je res – stabilnost javnega mnenja o virih ogrožanja. V G. Meško, A. Sotlar in B. Lobnikar, (ur.), *4. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: Sklepne ugotovitve raziskovanja (2015–2018): Konferenčni zbornik* (str. 73–104). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.

Pojavne oblike kriminalitete in posebnosti policijskega dela v ruralnih predelih Pomurja

KATJA EMAN, DAMIR IVANČIĆ IN DEJAN BAGARI

Povzetek Varnost v lokalnih skupnostih se deli na urbana in ruralna okolja. V prispevku smo analizirali posebnosti pri kriminaliteti in policijskem delu v ruralnih območjih Pomurja. Z analizo policijske baze o kriminaliteti in rezultati strukturiranih intervjujev smo ugotovili, da se tudi v podeželskih predelih Pomurja pojavljajo za ruralna območja značilne oblike kriminalitete, kot so ekološka kriminaliteta, nasilje v družini ter gojenje in proizvodnja marihuane. Odmaknjenost in izoliranost posameznih vaških okolij ali hiš pa sta na tem področju tudi razlog za težave pri odkrivanju vedno bolj prisotnega nasilja nad starostniki. Glede policijskega dela smo ugotovili, da majhnost, medsebojno poznavanje in povezanost zaradi življenja na podeželju zmanjšujejo strogost delovanja policije. Delo policistov na podeželju je bolj vsesplošno. Policisti se odzovejo na skoraj vsak klic, čeprav samo približno tretjina prijav sodi na njihovo področje dela. Tako se je tudi v Pomurju pokazalo, da imajo policisti včasih težave z vzdrževanjem socialne distance.

Ključne besede: • varnost v lokalnih skupnostih • ruralno okolje • kriminaliteta • policijska dejavnost • Pomurje •

NASLOVI AVTORJEV: Katja Eman, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: katja.eman@fvv.uni-mb.si. Damir Ivančić, Policijska uprava Murska Sobota, Murska Sobota, Slovenija, e-pošta: damir.ivancic@policija.si. Dejan Bagari, Policijska uprava Murska Sobota, Murska Sobota, Slovenija, e-pošta: dejan.bagari@policija.si.

Forms of Crime and Particularities of Policing in Rural Areas of Pomurje

KATJA EMAN, DAMIR IVANČIĆ & DEJAN BAGARI

Abstract Safety/Security in local communities is divided to urban and rural environments. In this paper, specifics of crime and policing in rural areas of Pomurje are analysed. Analysing the police crime database and the results of structured interviews, we have found that rural areas of Pomurje are also characterized by specific forms of crime, such as environmental crime, domestic violence and cultivation and production of marijuana. The isolation and remoteness of individual village environments or houses are also the reason for the difficulties in detecting the increasing prevalence of violence against the elderly. Concerning the policing, we have found that small size, mutual knowledge and connection due to rural life reduce the rigorousness of police operations. The work of police officers is more universal. Rural police respond to almost every call, although only about a third of the reports fall within their field of work. Thus, also in Pomurje, police officers sometimes find it difficult to maintain social distance.

Keywords: • security/safety in local communities • rural environment
• crime • policing • Pomurje •

CORRESPONDENCE ADDRESS: Katja Eman, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: katja.eman@fvv.uni-mb.si. Damir Ivančič, Police Directorate Murska Sobota, Murska Sobota, Slovenia, e-mail: damir.ivancic@policija.si. Dejan Bagari, Police Directorate Murska Sobota, Murska Sobota, Slovenia, e-mail: dejan.bagari@policija.si.

1 Kriminaliteta in policijsko delo v ruralnem okolju

Pomurje leži na severovzhodnem delu Slovenije in meji na severu z Avstrijo, na vzhodu z Madžarsko in na jugu s Hrvaško. Na območju, ki meri 1.337 km², v 27 občinah oziroma 346 naseljih prebiva 121.824 prebivalcev (Ajpes, 2018). Na lokalni ravni v okviru Policijske uprave Murska Sobota deluje 5 območnih in 3 področne policijske postaje (PP). Sedeži območnih PP so v Murski Soboti, Lendavi, Gornji Radgoni, Ljutomeru in Gornjih Petrovcih. Področne PP na območju Policijske uprave Murska Sobota so postaja prometne policije Murska Sobota, PP za izravnalne ukrepe Murska Sobota in postaja mejne policije Petišovci. V Pomurju ima več kot 320 naselij lastnosti vaškega okolja.

Policijska dejavnost se v vaškem okolju do določene mere razlikuje od urbanega okolja, saj majhnost in medsebojna povezanost vplivata na strogost delovanja policije, ki je na splošno prizanesljivejša kot v urbanih okoljih. V vaških okoljih igrajo pomembno vlogo ekonomski, socialni in kulturni dejavniki manjših okolij, saj pogojujejo odziv policije (npr. omejeni viri), prav tako pa so lokalni policisti del družabnega vaškega okolja, kar vpliva na njihovo presojo in odločanje. Pomembno je, da policija na podeželju pridobi zaupanje in spoštovanje prebivalcev, saj je njihovo delo potem lažje (sodelovanje s policijo) (Yarwood in Wooff, 2016).

Kriminalitete je v ruralnih okoljih sorazmerno malo, vendar je policijsko delo drugačno. Ruddell (2015) je označil policiste v ruralnih okoljih kot t. i. 'splošne', ki se odzovejo na skoraj vse, kar se dogaja, čeprav le okrog 30 % prijav sodi na njihovo področje dela. Smith in McElwee (2013) ugotavljata, da je težava podeželskih policistov vzdrževanje socialne distance. Ponekod se pojavlja vedno več primerov osamljenosti, povezanih z občutki ogroženosti oz. strahom pred kriminaliteto. Glede tega Yarwood (2011) sprašuje, kdo je dejansko odgovoren za policijsko delo na podeželju in katere smernice za podeželje policija izvaja.

Pregled kriminalitete pokaže, da se v Sloveniji več kot 60 % kriminalitete zgodi v 11 mestnih občinah, katerih skupna površina šteje le 1.942,3 km². Razlogi za manj kriminalitete so različni, med največkrat izpostavljenimi v preteklih študijah (Japelj, 2018; Rebernik, 2008) pa so: 1) manjša gostitev prebivalcev, 2) urejena okolica, 3) bolj osebni družbeni odnosi oz. večji občutek pripadnosti z višjo stopnjo socialne

kohezije in 4) dobro poznavanje sosedov, višja stopnja medsosedske pomoči in okrepljeno neformalno družbeno nadzorstvo.

Kowalski in Duffield (1990) sta ugotovila, da podeželje ni konstantni napovedovalec stopnje kriminalitete, medtem ko ima revščina v obeh okoljih pozitivno povezavo s kriminaliteto. Duncet in Lee (2016) sta odkrila tudi, da na kriminaliteto na podeželju vplivajo: 1) nestabilnost prebivalstva (priseljavanje/izseljevanje), 2) etnična heterogenost in 3) neurejeni odnosi v družini. Behrendt, Porter in Vivian (2016) so preučevali dejavnike, ki vplivajo na kriminaliteto na podeželju in ugotovili, da je kriminaliteta pogostejša v ruralnih okoljih, ki imajo visoko stopnjo brezposelnosti in nizko stopnjo izobrazbe (npr. Aborigini v Avstraliji, Romi v Sloveniji). Za ta okolja so značilni tudi: 1) težki socialno-ekonomski pogoji, 2) alkoholizem in brezposelnost, 3) pretirana prisotnost in dejavnost policije ter omejeno poročanje o kaznivih dejanjih in 4) omejene možnosti kaznovanja in reševanja problemov. Poleg tega so za podeželsko okolje z visoko stopnjo kriminalitete značilni tudi slabi odnosi med lokalno skupnostjo in neurejeni odnosi med policijo in skupnostjo (problematika odnosov z Romi v Sloveniji).

Za ruralno okolje so poleg klasičnih značilne tudi nekatere posebne oblike kriminalitete: 1) kriminaliteta zoper kmete in kmetije¹, 2) nasilje nad ženskami (fizično in psihično nasilje v družini, pogosto tudi spolni napadi in posilstva), 3) za mladostniško prestopništvo je v ruralnih okoljih bolj značilno 'klasično' (fizično) nasilje, kot pa spletno trpinčenje, prav tako vandalizem ni tako pogost kot v urbanih okoljih; in 4) oddaljena podeželska območja so idealna za gojenje in pridelavo nezakonitih drog (Weisheit in Brownstein, 2016).

¹ Tatvine živine, žit, poljščin, volne, jajc, sadja, oreškov, zelenjave, školjk in drugih kmetijskih proizvodov; vlomi in tatvine iz hiš in gospodarskih poslopij (npr. strojev, opreme, goriva, škroplilnic, gnojil itd.); vandalizem na poljih ali objektih; goljufija (na izdelkih ali hipotekah); požig; kršitve biološke varnosti; nezakonito odlaganje odpadkov; kraje vode in lesa iz naravnih habitatov; gojenje marihuane ali proizvodnja prepovedanih drog na kmetijskih zemljiščih; zloraba živali in včasih kmečkih delavcev; in nezakonit lov (pogost pojav na podeželju kot težava družbenega ozadja posameznika, lahko pa tudi dejavnost organizirane kriminalitete) (Lovell, 2016).

2 Študija

V prispevku analiziramo pojavne oblike kriminalitete in z njimi povezane posebnosti policijskega dela v ruralnih predelih Pomurja. Gre za relativno neraziskane pojave, zato smo v pričujoči študiji analizirali statistiko kriminalitete na območju Policijske uprave Murska Sobota in v septembru 2019 opravili strukturirane intervjuje s komandirji petih PP na območju Policijske uprave Murska Sobota. Sledeč smernicam ruralne kriminologije smo rezultate analizirali in interpretirali.

2.1 Podatki o kriminaliteti

Pregled statistike kriminalitete za obdobje 2010–2018 (tabela 1) pokaže, da po številu obravnavanih kaznivih dejanj (KD) poleg MO Murska Sobota, ki ima tudi 100 ali 200-krat več zabeleženih KD od drugih manjših pomurskih občin na letni ravni, izstopajo večje občine, kot so Gornja Radgona, Lendava, Ljutomer, Radenci in Moravske Toplice, ki imajo v povprečju več kot 100 zabeleženih KD na leto.

Tabela 1: Obravnavana kriminaliteta na območju PU po občinah v obdobju 2010–2018

Občina \ Leto	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Apače	57	56	57	27	23	23	14	15	14
Beltinci	66	96	116	102	236	76	81	63	88
Cankova	15	13	19	20	38	18	8	9	14
Črenšovci	34	43	34	51	25	42	37	31	22
Dobrovnik	10	17	21	20	10	10	21	10	23
Gornja Radgona	172	162	151	149	142	106	41	123	116
Gornji Petrovci	14	24	32	19	13	19	16	12	17
Grad	14	12	6	9	1	10	6	6	6
Hodoš	4	8	5	2	2	5	5	5	2
Kobilje	1	2	5	3	4	10	6	0	5
Križevci	17	37	28	30	34	32	31	22	30
Kuzma	8	24	10	5	10	10	6	11	17
Lendava	234	268	259	317	264	319	282	223	201
Ljutomer	169	119	166	121	168	199	100	102	165
Moravske Toplice	82	73	93	96	172	178	70	72	57
Murska Sobota	444	403	597	623	640	654	435	474	386
Odranci	9	11	16	16	16	11	9	19	12
Puconci	46	26	41	42	55	39	31	24	30
Radenci	82	79	83	83	68	233	34	80	58
Razkrižje	6	12	7	6	4	12	3	6	6
Rogašovci	25	7	21	18	19	14	8	12	16
Sveti Jurij ob Ščavnici	45	55	84	62	54	46	31	45	45
Šalovci	12	20	11	9	6	13	13	16	1
Tišina	30	26	28	29	23	20	28	21	46
Turnišče	52	43	51	55	32	34	21	46	27
Velika Polana	11	7	22	17	16	15	10	2	6
Veržej	25	13	9	19	24	14	13	11	18
Skupaj	1.684	1.656	1.972	1.950	2.099	2.162	1.360	1.460	1.428

vir: Policijska uprava Murska Sobota, 2019.

Kar zadeva pojavne oblike kriminalitete, je analiza pokazala, da so posamezna KD značilna na vseh območjih in se ne razlikujejo od KD v urbanih okoljih (npr. tatvine, ropi, poškodovanje tuje stvari, vandalizem, goljufije), vendar jih je v ruralnih okoljih manj (zaradi manjšega števila prebivalcev in privlačnosti objektov kaznivih dejanj?). Je pa zaradi značilnosti ruralnih okolij v vaseh manj KD s področja gospodarske kriminalitete, vandalizma in vrstniškega nasilja, več pa je določenih oblik ekološke

kriminalitete (nezakonita sečnja dreves, krivolov, uničevanje ali tatvine kmetijskih pridelkov in mehanizacije, onesnaženje potokov in pomori rib), nezakonitih laboratorijev za proizvodnjo prepovedanih drog, z Romi povezane problematike (kršitve javnega reda in miru ter nasilje v družini, družinski spori, premoženjska kriminaliteta itd.).

Vendar pa posamezne PP beležijo tudi določene posebnosti pri KD:

- Na *PP Gornja Radgona* kot varnostno obremenjeno območje obravnavajo avtocestno postajališče Grabonoš (KD tatvine goriva, vlomi v rezervoarje tovornih vozil, drzne tatvine in ponarejanje denarja), ki pa je na srečo odmaknjeno od lokalnih prebivalcev in zanje ne predstavlja grožnje varnosti. Drug pogostejši varnostni problem pa so vlomi v stanovanjske hiše in stanovanja, predvsem v večjih naseljih (Gornja Radgona, Radenci itd.) ali v vikende, pri čemer so storilci praviloma tujci (madžarski Romi ali romunski in bolgarski Romi, ki zavijejo z avtoceste).
- *PP Gornji Petrovci* so s kriminaliteto najmanj obremenjena PP na območju Pomurja. Varnostni problem predstavljajo madžarski Romi, ki prehajajo čez mejo in izvajajo drzne tatvine ali celo serije tatvin, pri čemer jih je težje odkrivati. Zaradi odročnosti in pokritosti z gozdom,² je veliko več nezakonite sečnje lesa, krivolova in gojenja marihuane. Zabeleženih je bilo več primerov, ko so tujci kupili domačije in jih predelali v laboratorije za proizvodnjo nezakonitih drog. Nekaj težav imajo policisti tudi z Romi (tatvine in kršitve javnega reda in miru) ter medsosedske spori okrog zemlje, ki jih poskušajo reševati na miren način (mediacija). Poseben problem na tem območju predstavljajo starejši in osamljeni prebivalci (pogosto tudi žrtve tatvin ali prevar ali nasilja v družini).
- Na *PP Lendava* velik varnostni problem predstavlja avtocestno počivališče Pince, tik pred madžarsko mejo, kjer so pogosta KD tatvine goriva, vlomi v rezervoarje tovornih vozil, drzne tatvine in ponarejanje denarja. Občasno prihaja do množičnih kršitev javnega reda v romskih naseljih, ki so posledica sporov med Romi oz. njihovimi družinami, ali z Romi v drugih romskih naseljih. Posebnost tega območja je socialnovarstveni zavod Dom Lukavci, kjer so pogosti pobegi varovancev in kriminaliteta, ki jo le-ti opravljajo.

² Gre za dodatno zaščiteno območje krajinskega parka, zato je posledično tu več KD ogrožanja okolja.

- Na *PP Ljutomer* so velik varnostni problem nezakonite migracije, ko policisti skoraj dnevno obravnavajo nezakonite prehode državne meje na območju Razkrižja (in imajo posledično manj časa za druge (npr. preventivne) dejavnosti). Ker gre za bogato vinorodno območje, so pogost problem vinjeni vozniki (pogosto povratniki, ki vozijo neregistrirana in nezavarovana vozila) in z alkoholom povezano nasilje v družini.³ Tretji varnostni problem na tem območju pa so turistična središča (Banovci, Mala Nedelja), kjer je gibanje ljudi večje in posledično tudi več kriminalitete.
- *PP Murska Sobota* je s kriminaliteto najbolj obremenjena, pri čemer je razvidna izrazita razlika med urbanim in ruralnim okoljem na območju PP. Na tem območju je več premoženjske kriminalitete in vrstniškega nasilja na šolah, vandalizma in zlorabe ali preprodaje prepovedanih drog. Tudi tukaj je veliko storilcev premoženjske kriminalitete Romov (madžarski, romunski, bolgarski), ki tranzitirajo skozi območje (npr. na turističnih destinacijah izstopajo tatvine koles). Varnostni problem predstavljajo tudi določena romska naselja, njihovi kulturni običaji (poroke mladoletnih oseb) in mešanje z Romi z drugih območij (npr. incident na urgenci v Rakičanu). Komandir Tomislav Habulin je izpostavil, da je vedno večji problem neurejenost področja duševnega zdravja, ko imajo vedno več storilcev s hudimi duševnimi motnjami, policisti pa imajo tako rekoč zvezane roke in ne morejo/smejo ukrepati, dokler se ne zgodi kaj hujšega.

V Pomurju izstopajoči problem, ki ga je v ruralnih okoljih zaradi odmaknjenosti in izoliranosti tudi težje zaznati, je v Sloveniji vedno bolj prisotno nasilje nad starostniki, ki se kaže v obliki splošnega zanemarjanja, odvzemanja prejete pokojnine, odrekanja nujenja potrebne nege in medikamentozne terapije, ponekod tudi verbalno in fizično nasilje. Komandirji PP so povedali, da so s septembrom začeli z akcijo, kjer v sodelovanju s patronažno službo in drugimi organizacijami več pozornosti namenjajo ravnanju s starostniki na njihovih območjih.

³ Pogosti so primeri brezposelnih oseb ali ljudi, ki delajo na kmetijah, stari so čez 50 let in njihovi otroci so se že odselili. Pri nasilju v družini, kjer nasilnežu izrečejo ukrep prepovedi približevanja, pride potem do začaranega kroga, ko žrtev ostane sama doma z vsem težkim delom na kmetiji, ki ga le stežka zmore. Ker prepovedi približevanja trajajo po več mesece ali še dlje, jih kršitelji velikokrat kršijo.

2.2 Posebnosti policijskega dela v ruralnih predelih Pomurja

Razgovori s komandirji so potrdili, da majhnost, medsebojno poznavanje in povezanost zmanjšujejo strogost delovanja policije. To, da so del podeželskega okolja, ker v njem živijo, vpliva na presojo policistov in njihovo odločanje, pri čemer gre praviloma za manjše kršitve. Komandirji PP so se strinjali, da zaupanje in spoštovanje prebivalcev do policije pomembno vpliva na njihovo pripravljenost sodelovati s policijo.

Ker je kriminalitete v ruralnih okoljih manj, je manj tudi zaposlenih policistov in posledično je njihovo delo drugačno. Obvladati morajo vsa področja policijskega dela in ker so tudi posamezna KD redka, določenih preiskav ne opravljajo pogosto (to zanje ni vsakodnevna rutina) in jim vzame več časa. Policisti v ruralnih okoljih se odzovejo na skoraj vse, čeprav veliko stvari ne sodi na njihovo področje dela. Tako se je tudi v Pomurju pokazalo, da imajo policisti včasih težave z vzdrževanjem socialne distance. Prav tako se morajo soočiti tudi s kakšnimi 'neumnostmi' (npr. prijave zaradi nenehnega gledanja na sosedovo dvorišče skozi zadnje okno, spori zaradi škropljenja gnojevke, podtikanje jeklenih palic v nasade koruze tik pred žetvijo itd.) ter iskati rešitve (npr. svetovati, da se postavi kombi, ki sosedu zastira pogled; spiti čaj z ostarelo občanko in jo poslušati, drugače na PP kliče vsak dan), čeprav to ni njihovo področje dela – ljudje prijavljajo (vse), kar jih moti.

Ugotovili smo še, da ruralna okolja predstavljajo problem, kar zadeva prikritosti posameznih KD, kot so družinsko nasilje (še posebej nasilje nad ženskami in nasilje nad starostniki)⁴ ter tudi pridelava in proizvodnja prepovedanih drog.

Vsi komandirji PP so se strinjali, da vaščani KD prijavljajo, ko so oškodovani, prav tako vaščani velikokrat obveščajo policijo v primeru zaznave različnih varnostnih pojavov, kot so pojav sumljivih oseb, neznanih vozil oz. drugih dogodkih, ki ljudi v njihovi lokalni skupnosti zmotijo (v Pomurju pogosti Romi iz Madžarske, ki izvajajo (drzne) tatvine ali rope).⁵ Komandirji so poudarili, da imajo praviloma vaščani s policisti (in obratno) zelo dober in odprt odnos ter so pripravljeni sodelovati s

⁴ Poudariti je treba, da so strokovne službe (Policija, CSD, zdravstveno osebje, tožilci in sodniki idr.) v Pomurju izredno dobro organizirane in med seboj odlično sodelujejo ter se ves čas trudijo priti do vseh žrtev, ki njihovo pomoč potrebujejo (Meško in Pirnat, 2018).

⁵ V prvem begunskem valu, ko so bili mnogi tihotapci migrantov čez mejo domačini, vaščani tega policiji niso prijavljali, sedaj, ko domačini niso vpleteni, prebivalci policiji prijavijo vsako sumljivo osebo ali dogajanje.

policijo. Veliko policistov živi v vaških okoljih, kjer se ljudje med seboj zelo dobro poznajo in imajo veliko stikov, prav zaradi tega je odnos med vaščani in policisti še bolj oseben in pristen. Vaščani zelo radi sodelujejo tudi z upokojenimi policisti iz njihovih vasi, ki so potem vezni člen med vaščani in policijo. Roman Zver, komandir PP Ljutomer, je poudaril, da če se zgodi, da policija potrebuje pomoč lokalne skupnosti (vaščanov), jo dobi, kar je po njegovem mnenju »uresničevanje oz. rezultat projekta 'Nazaj k ljudem'«, ki ga na Policijski upravi Murska Sobota izvajajo že od leta 2010.

Veliko policistov živi v vaških okoljih, zato so policisti v primerih zaznane kriminalitete še toliko bolj zavzeti pri odpravljanju negativnih pojavov.⁶ Poleg tega policisti v vaških okoljih zelo dobro poznajo ljudi, s katerimi imajo pogoste stike. Zaradi zaupanja ljudi policisti lažje prihajajo do potrebnih informacij in podatkov, ki so pomembni pri preiskovanju kaznivih dejanj. Navedeno dejstvo potrjujejo tudi statistični podatki o preiskanosti kaznivih dejanj, ki se na PP v Pomurju v zadnjih petih letih giblje med 60 in 70 %. Željko Križanič, komandir PP Lendava, je poudaril, da »ravno pri takšnem sodelovanju in odnosu ljudi do policistov v vaških okoljih policijsko delo v skupnosti prihaja do pravega pomena«.

3 Zaključek

Analiza kriminalitete in policijskega dela v ruralnih predelih Pomurja je razkrila določene posebnosti, vezane na podeželsko okolje severovzhodne Slovenije. Nezakonite migracije, kriminaliteta, vezana na avtocestna postajališča ob pomurski hitri cesti, vlomi in tatvine, ekološka kriminaliteta, kriminaliteta, povezana z Romi, problematika, vezana na zavode in pobege mladostnikov, nasilje v družini, še posebej nad starejšimi, ter gojenje in proizvodnja nezakonitih drog zaradi odročnosti in skritosti podeželskih območij so najbolj izstopajoče pojavnne oblike kriminalitete v ruralnih predelih Pomurja. Pri tem je treba poudariti, da ima vsako območje PP svoje posebnosti (npr. ponekod ni naseljenih Romov, drugje ni državne meje in nezakonitih prehodov itd.) in temu primerno organizirano policijsko delo. Majhnost, medsebojno poznavanje in povezanost zmanjšujejo strogost delovanja policije ter vplivajo na presojo policistov. Dobri, spoštljivi medsebojni odnosi in sodelovanje s

⁶ Policisti v vaških okoljih praviloma zelo dobro sodelujejo s policisti, ki preiskujejo KD, tako da tem policistom preiskovalcem nudijo potrebne informacije, ki so pomembne za preiskavo.

prebivalci, zavzeti in strokovni (ter tudi človeški) policisti in podpora vodstva so prav tako pomembni dejavniki za uspešno policijsko delo v podeželski skupnosti, kar se med drugim kaže tudi v visokem odstotku preiskanosti kaznivih dejanj. Pomurski policisti se držijo reka 'skupaj z ljudmi za varno lokalno skupnost', kar potrjuje tudi pripravljenost vaščanov, da prijavljajo KD in druge neobičajne dogodke ter pojave ljudi v njihovem kraju.

Literatura

- Ajpes. (2018). *Policijska uprava Murska Sobota*. Pridobljeno na https://www.ajpes.si/podjetje/POLICIJSKA_UPRAVA_MURSKA_SOBOTA?enota=137436&EnotaStatus=2
- Behrendt, L., Porter, A. in Vivian, A. (2016). Factors affecting crime rates in six rural indigenous communities. V J. F. Donnermeyer (ur.), *The Routledge international handbook of rural criminology* (str. 33–44). London: Routledge, Taylor and Francis Group.
- Duncet, J. in Lee, M. (2016). Civic community and violence in rural communities. V J. F. Donnermeyer (ur.), *The Routledge international handbook of rural criminology* (str. 15–22). London: Routledge, Taylor and Francis Group.
- Policijska uprava Murska Sobota. (2019). *Kazniva dejanja po občinah 2010–2018*. Murska Sobota: Policijska uprava Murska Sobota.
- Lovell, J. S. (2016). Understanding farm animal abuse: Legal and extra-legal factor. V J. F. Donnermeyer (ur.), *The Routledge international handbook of rural criminology* (str. 137–146). London: Routledge, Taylor and Francis Group.
- Japelj, B. (2018). Kriminaliteta v Sloveniji leta 2017. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 69(2), 67–99.
- Kowalski, G. S. in Duffield, D. (1990). The impact of the rural population component on homicide rates in the United States: a country-level analysis. *Rural Sociology*, 55(1), 76–90.
- Meško, P. in Pirnat, U. (2018). *Pregled raziskovanja nasilja v družini in statistični pokazatelji nasilja v družini*. Prispevek na Strokovnem posvetu »Multidisciplinarni pristop k prepoznavi in obravnavi nasilja v družini, kot potreba po usklajenem delovanju vseh institucij v Pomurju«, 19. 11. 2018, Murska Sobota.
- Rebernik, D. (2008). *Urbana geografija: geografske značilnosti mest in urbanizacije v svetu*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Ruddell, R. (2015). *Policing rural Canada: The police, partners, and public safety*. Whitby: de Sitter.
- Smith, R. in McElwee, G. (2013). Confronting social constructions of rural criminality: A case story on 'illegal pluriactivity' in the farming community. *Sociologia Ruralis*, 53, 113–118.
- Weisheit, R. in Brownstein, H. (2016). Drug production in the rural context. V J. F. Donnermeyer, (ur.), *The Routledge international handbook of rural criminology* (str. 235–244). London: Routledge, Taylor and Francis Group.
- Yarwood, R. (2011). Whose blue line is it anyway? Community policing and partnership working. V R. Mawby in R. Yarwood (ur.), *Rural policing and policing the rural: A constable countryside* (str. 57–67). Farnham: Ashgate.
- Yarwood, R. in Wooff, A. (2016). Policing the countryside in a devolving United Kingdom. V J. F. Donnermeyer (ur.), *The Routledge international handbook of rural criminology* (str. 375–386). London: Routledge, Taylor and Francis Group.

Posebnosti korupcije v ruralnem okolju v Sloveniji

BOJAN DOBOVŠEK

Povzetek Skozi sodobna hibridna ogrožanja se kot rdeča nit vleče pojav korupcije, ki med seboj poveže še tako raznolika ogrožanja varnosti v kompleksno celoto. Zato je namen tega dela raziskati posebnosti korupcije v ruralnem okolju in poudariti razlike do drugih zaznav korupcije. Pri tem nas zanima, kako korupcijska ravnanja vplivajo na varnost. Glede na dostopne raziskave lahko ugotovimo, da je izredno veliko kršitev na ravni lokalne skupnosti, še posebej v zvezi z razpolaganjem s stvarnim premoženjem. Gre za tipično okolje, kjer so še posebej zaradi geografskih značilnosti (manjši skupni prostor) poudarjene osebne povezave med ljudmi – in s tem tudi med lokalnimi oblastniki in funkcionarji (župani, podžupani, občinskimi svetniki). Prav tako gre za manjši nadzor in nezmožnost sankcioniranja kolektivnih organov za posamezna kazniva dejanja. Problematika korupcije v ruralnem okolju je malo raziskana, poudarjene so razlike med korupcijo v urbanem in ruralnem okolju, kar nas usmerja na nadaljnje raziskovanje problematike.

Ključne besede: • korupcija • ruralno okolje • lokalni nivo • integriteta
• lokalna samouprava •

NASLOV AVTORJA: Bojan Dobovšek, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: bojan.dobovsek@fvv.uni-mb.si.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-318-0.10>
Dostopno na: <http://press.um.si>

ISBN 978-961-286-318-0

Specific Features of Corruption in Rural Areas in Slovenia

BOJAN DOBOVŠEK

Abstract Through modern hybrid threats, the phenomenon of corruption is intertwined with diverse security threats to create a complex whole. Therefore, the purpose of this work is to investigate the specifics of corruption in rural areas and highlight differences in regard to other perceptions of corruption. We are especially interested in how corruption practices affect security. According to the available research, it can be concluded that there are an extremely high number of infringements at the local community level, especially with regard to the management of community property. This is a typical environment where, because of geographical characteristics there are more frequent personal connections between people - and thus also between local authorities and officials (mayors, vice mayors, municipal councillors). It also involves less government control and the inability to penalise collective bodies for individual offences. The issue of corruption in rural areas is poorly researched and the differences between corruption in urban and rural areas are highlighted, which leads us to suggest the need for further investigation into the problem.

Keywords: • corruption • rural environment • local level • integrity • local government •

CORRESPONDENCE ADDRESS: Bojan Dobovšek, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: bojan.dobovsek@fvv.uni-mb.si.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-318-0.10>
Available at: <http://press.um.si>

ISBN 978-961-286-318-0

1 Uvod

Korupcija, kot poudarjajo Lambsdorff, Taube in Schramm (2005) in Vande Walle (2010), pooseblja vladno oziroma upravljavsko krizo, s čimer se zmanjšujeta stopnja pravne države oziroma vladavine prava in zaupanje v samo državo ter njene institucije. Strokovnjaki ter posamezniki iz kazensko-procesne in preventivne prakse, ki obravnavajo korupcijo (Kregar 1997, 2006, 2010; Rose-Ackerman, 2010; Šelih, 2000), so si v teoriji enotni, da korupcija pomeni grožnjo posamezniku, družbi, državam in svetu, demokraciji ter ekonomskemu sistemu držav. Korupcija kot takšna torej predstavlja nevarnost politični in socialni stabilnosti, splošni družbeni in posameznikovi varnosti, demokratičnim vrednotam ter postavlja na kocko socialni, ekonomski in politični razvoj. S tem lahko korupcija povzroči politične in socialne stroške, kar privede do neozdravljive in nepopravljive škode vsaki družbi, saj spodkopava tudi uporabo objektivnih demokratičnih kriterijev, ki naj bi vodili uradno osebo pri njenem sprejemanju odločitev.

Heidenheimer (2002) ter Dobovšek (2002) zagovarjata široka stališča o različnih oblikah korupcije v javnem sektorju:

- majhna oziroma neznatna korupcija (ang. »petty« – mikro korupcija), ki predstavlja majhna darila javnim uslužbencem za dosego želenih uslug, ki pa bi jih uslužbenci morali narediti že po svoji dolžnosti.
- srednji nivo zajema javne uslužbence na višjem nivoju. Najbolj je razširjena na lokalnem nivoju, kjer lokalna politika z njeno pomočjo dosega rešitve, ki so v pristojnosti srednjega nivoja javnih uslužbencev.
- makro nivo (ang. »grand corruption«) korupcije je povezan z vladnimi naročili, sklepanjem večjih pogodb, z opravljanjem večjih del v državi (npr. gradnja infrastrukture) ter z ostalimi večjimi investicijami.

Izpostavljenost korupcije na lokalnem nivoju pokažejo tudi letna poročila Komisije za preprečevanje korupcije, ki je od leta 2004 do leta 2012 sprejela 237 načelnih mnenj o korupciji, od teh 48 primerov na lokalnem nivoju. Škrbec in Dobovšek (2013) pri tem ugotavljata:

- da se največ prijav domnevno korupcijskih ravnanj nanaša na delo organov lokalne samouprave in funkcionarjev, pri postopkih javnih naročil, gradbeništva,

zaposlovanja, izobraževalnih institucij, sodišč, tožilstev in zdravstvenih delavcev;

- da Republika Slovenija glede korupcijskih kaznivih dejanj ni preveč obremenjena (vsaj v primerjavi z ostalimi članicami EU), ampak je zgolj »sredstvo« za nezakonito dodatno izboljšanje materialnega položaja posameznikov, ki se z njo ukvarjajo;
- da se sicer protikorupcijska kultura krepi, na drugi strani pa se stanje na področju zaznanih in odkritih koruptivnih ravnanj slabša;
- da je korupcija problem, ki ga ljudje doživljajo kot enega najresnejših v slovenski družbi in večjega, kot si ga je stroka in javnost pripravljena priznati.

Evropska komisija (European Commission, 2017), ki v okviru študije Evrobarometer opravlja študije o korupciji, v kateri sodeluje 28 držav članic Evropske unije, ugotavlja, da več kot dve tretjini Evropejcev meni, da je korupcija v njihovi državi zelo razširjena, vendar obstaja med državami veliko razlik. Delež vprašanih, ki menijo, da je korupcija v njihovi državi razširjen pojav, se v zadnjih letih manjša. Vendar pa v Sloveniji kar 89 % prebivalcev meni, da je korupcija v državi zelo razširjena. Raziskava je tudi pokazala, da korupcija v vsakdanjem življenju osebno prizadene le eno četrtno Evropejcev. V Sloveniji se je s to trditvijo strinjalo 35 % prebivalcev. Svoje nestrinjanje pa je izrazilo 61 % vprašanih, ki s korupcijo nima neposrednih izkušenj. Velika večina Evropejcev meni, da je korupcija prisotna v javnih institucijah na lokalni in regionalni ravni. Tudi tukaj slovensko prebivalstvo ne izstopa od povprečja, saj se s trditvijo strinja 82 % vprašanih. Večina Evropejcev, ki so doživeli ali pa so bili priča korupciji, tega kaznivega dejanja sploh ne prijavi.

Kot vidimo, se koruptivna dejanja izvajajo tudi v ruralnem okolju, zato je pojav vreden nadaljnjega raziskovanja. Koncept ruralnega lahko razumemo kot območje, kjer je kmetijstvo prevladujoči gospodarski temelj in kjer je število prebivalstva nižje. Ruralna območja veljajo za regije, ki mestnim območjem zagotavljajo različne resurse. Razlikujejo se glede na dostopnost mestnih območij, bližine naravnih virov, gospodarske težnje in gostote poselitve (Levend, Mešhur in Serdaroğlu Sağ, 2016). Kar 49 % svetovnega prebivalstva živi na takšnem ali drugačnem kontekstu podeželja. Znotraj teh 49 % so gospodarstva, kulture in ljudje, ki ustvarjajo raznoliko paleto okolij in neskončno število načinov izražanja konformnega, deviantnega in kriminalnega vedenja (Donnermeyer in DeKeseredy, 2014). Za preučevanje

korupcije in kriminalitete je značilno osredotočanje na urbana okolja, kar odraža prostorsko koncentracijo nezakonitih dejavnosti v večjih mestnih okoljih in težnjo preiskovalnih organov, da se osredotočajo na urbana območja. Koncentracija pozornosti na urbana območja pa zakriva pomembno resnico o preučevanju korupcije in študiju organizirane kriminalitete. Čeprav nezakonita dejavnost v podeželskih krajih ni deležna enake pozornosti kot mesto, je kljub temu povsem resnična in postaja vse bolj javna (Potter in Gaines, 1992). Majhnost ruralnih območij in nizko število prebivalstva omogoča lažjo pridobitev povezovalnega socialnega kapitala, ki povezuje ljudi na različnih ravneh moči. Zavedati pa se je treba, da ima tudi povezovanje kapitala temno plat in negativne učinke. Privilegiran dostop do virov in informacij lahko privede do nepotizma, korupcije in supresij (Lang in Fink, 2018). Glede na navedeno so nas zanimale dosedanje raziskave o korupciji na lokalnem nivoju v Sloveniji.

2 Predstavitev dosedanje raziskave o korupciji na lokalnem nivoju v Sloveniji

Pregled literature o korupciji v ruralnem okolju pokaže, da je korupcijo možno zaznati na lokalnem nivoju, kjer je lokalna samouprava stična točka med državljan in tistimi, ki so med njimi izbrani za upravljanje z javnimi dobrinami. Vsakodnevne dejavnosti lokalne samouprave zagotavljajo storitve, ki segajo od ravnanja z odpadki, urbanističnega načrtovanja, varstva otrok, urejanja pokopališč in vse do kulturnih zanimivosti. Korupcija na lokalni ravni lahko povzroči številne izzive, na primer na področju neustreznega načrtovanja šol, cest, vode in gradnje stanovanj z visokimi požarnimi in varnostnimi tveganji ter druge pomanjkljivosti pri zagotavljanju dobrega upravljanja z dobrinami lokalne skupnosti. Pomembno je poudariti, da je korupcija na tem nivoju državljanom veliko bolj vidna kot korupcija na regionalni ali državni ravni (Masters in Graycar, 2015). Vsaka razprava o korupciji mora potekati ob upoštevanju dvojne narave lokalne oblasti. Na eni strani je zadolžena za zagotavljanje storitev in izvajanje regionalnih, državnih ali nacionalnih vladnih politik. Po drugi strani pa je demokratična institucija, ki je odgovorna za zastopanje glasu in volje ljudi. Kombinacija današnjih upravljalnih izzivov in vgrajenih konfliktov, značilnih za lokalno samoupravo, povečuje potencial za korupcijo na lokalni ravni in skorumpirane prakse lokalnih oblasti. To pomanjkanje jasnosti je močan dejavnik korupcije na individualni in institucionalni ravni. Napetosti so lahko povezane tudi s konkurenco med lokalno oblastjo in lokalno skupnostjo, torej z dejavniki znotraj lokalne ravni. Pričakovanja in dojemanja lokalnih prebivalcev pa

predstavljajo dejavnike na intralokalni ravni, ki tudi vplivajo na pojav korupcije (Beerl in Navot, 2013). Po besedah Iztoka Suhadolnika iz Komisije za preprečevanje korupcije je korupcija na lokalni ravni, v največji meri, povezana z urejanjem okolja in prostora (Hreščak, 2012). Hreščak (2012) navaja, da »na Komisiji za preprečevanje korupcije dobijo največ prijav glede suma korupcije pri pripravi občinskih prostorskih aktov, med drugim zaradi domnevno sporne umestitve objektov v prostor, denimo plinskih in vetrnih elektrarn, ter glede spornega izdajanja mnenj in soglasij k okoljskim investicijam, ki so v nasprotju z načeli in nameni ureditve prostora«.

Na podlagi analize literature je ugotoviti, da v Sloveniji ni raziskave, ki bi na enotni in empirični način ugotavljala, ali korupcija vpliva na vladanje oziroma pravno državo v lokalni samoupravi. Dostopna raziskava, fokusirana na korupcijo na lokalni ravni, je raziskava Škrbca in Dobovška o korupcijskem prevzemu lokalne samouprave v Sloveniji (Škrbec in Dobovšek, 2013), ki jo nameravamo ponoviti. V skladu z identificiranim problemom v tem delu povzemamo ključne ugotovitve raziskave, v kateri so uporabili metodo analize besedila oziroma študijo primera, s katero so raziskali osnove in značilnosti koruptivnih ravnanj in vpliv slednjih na vladanje oziroma (pravno) državo Republike Slovenije na lokalnem nivoju (metodo so nadgradili oziroma jo opravili s pomočjo programskega orodja ATLAS.Ti6, ki je pripomoček za raziskovanje in študijo večje količine besedil) ter na ta način opravili analizo:

- a) korupcijskih ravnanj, ki so bila identificirana v Sloveniji (zgolj za lokalno samoupravo), ter
- b) poglavljenih intervjujev s strokovno in laično javnostjo.

Ugotovitve, ki izhajajo iz raziskave, pokažejo vse pomembnejše značilnosti identificiranih korupcijskih ravnanj, ki so se izvršila v Sloveniji od leta 2004 do avgusta 2012. Iz pregleda ter analize vseh dokumentov Komisije za preprečevanje korupcije je razvidno, da je bilo v Sloveniji skupno identificiranih 167 korupcijskih ravnanj. Ugotoviti je, da je komisija identificirala koruptivno ravnanje na podlagi prijave ali lastne pobude in jo s tem v zvezi obravnavala in zaključila. Znotraj posameznega postopka obravnave prijave pa se je lahko ugotovilo več kršitev in neupravičenih koristi, kar posledično pomeni večje število korupcijskih ravnanj.

Najbolj problematična skupina javnih uslužbencev so glede na izvedene oblike korupcijskih ravnanj v Sloveniji posamezniki znotraj javnih zavodov (23 % vseh kršiteljev); sledijo javni uslužbenci na ministrstvih in organih v sestavi (16 % vseh kršiteljev); uradne osebe v organih lokalne samouprave (14 % vseh kršiteljev); osebe v policiji, na vladi in v drugih organih. Iz navedenega izhaja, da so najbolj problematični javni zavodi (tudi javni skladi (4 primeri) in javne agencije (3 primeri)), pri katerih so uslužbenci največkrat izvedli koruptivno ravnanje na področju zdravstva in šolstva; najbolj pogosta kršitev pa je bila povezana z gospodarnostjo in poslovanjem; javnimi naročaji in drugimi razpisi in zaposlovanjem.

S ciljem prikazati primerjavo značilnosti med državnim in lokalnim sektorjem je bila opravljena raziskava, ki zajema tri nivoje (vsa populacija, državni in lokalni sektor). Iz raziskave jasno izhaja, da je lokalna samouprava svoje poglavje v Republiki Sloveniji. Do razlik v primerjavi z državnim sektorjem oziroma celotno populacijo prihaja že pri oblikah storjene korupcije – pri lokalni ravni je veliko višji odstotek kršitev dolžnega ravnanja, kot pa pri državni oziroma celotni populaciji – izredno malo je opustitev obveznosti na strani občinskih uslužbencev oziroma funkcionarjev kot pa kršitev predpisov o zapovedih. Naslednja velika razlika, ponovno v prid lokalne samouprave, je odstotek kršitev določil o razpolaganju s stvarnim premoženjem, kjer je kar za dvakrat oziroma štirikrat večji odstotek od ostalih ravni. Iz podatkov tudi izhaja, da je na lokalni ravni večji odstotek kršitev s strani funkcionarjev (županov, podžupanov in občinskih svetnikov), na državni ravni pa je višji odstotek kršitev na strani javnih uslužbencev. Na lokalni ravni je opazen tudi večji ekonomski izpad, medtem ko je na državni ravni višji odstotek izgube zaupanja do javnih institucij. Omeniti še velja, da glede na področja koruptivnosti zdravstvo na lokalni ravni ne predstavlja večjih težav, pač pa na državni, saj je država odgovorna za bolnišnice, lokalna skupnost pa je odgovorna za primarno zdravstveno oskrbo – zdravstvene domove, kjer pa ni toliko postopkov javnih naročanj in finančnih tokov kot na sekundarni in terciarni (torej bolnišnični) ravni. Podatki so prikazani v tabeli 1.

Tabela 1: Primerjava značilnosti koruptivnih ravnanj med različnimi sektorji

Raven	Celotna populacija (%)	Državna raven (%)	Lokalna raven (%)
Kršitev dolžnega ravnanja	68	59	70
Opustitev dolžnega ravnanja	32	41	15
Področja kršitev:			
– Javna naročila in drugi razpisi	39	39	44
– Razpolaganje s stvarnim premoženjem	21	11	44
– Zdravstvo in farmacija	16	26	2
– Zaposlovanje	13	10	10
– Gradbeništvo	12	8	24
– Okolje in prostor	14	9	32
– Notranje zadeve in pravosodje	9	14	2
– Nasprotje interesov	11	13	10
– Premoženska korist	72	63	88
Nepremoženjska korist	28	37	12
Subjekti korupcije:			
– Javni uslužbenci	69	85	60
– Funkcionarji	17	10	34
– Fizične osebe	14	5	6
Posledice korupcije:			
– Izguba zaupanja v formalne institucije	39	48	28
– Ekonomski učinek	28	30	38
– Okolje in prostor	3	2	6
– Posameznik	13	11	12
Vrsta postopka:			
– Upravni postopek	77	83	88
– Civilni postopek	20	13	12
– Kazenski postopek	3	4	0

vir: Škrbec in Dobovšek, 2013.

Na podlagi navedenega vidimo, da je lokalna skupnost v številnih primerih različna od ostalih ravnj, s čimer se (lahko) jasno prikazuje, da je slednja pod manjšim nadzorom kot pa državna raven oziroma bolj dovzetna za kršitve. Med razloge, zakaj je temu tako, bi lahko prišteli manjši geografski prostor, ki ga občine urejajo, kjer prihaja do večjih poznanstev med krajani, kar hitro lahko privede do izmenjave uslug in zadovoljevanje (neupravičenih) zasebnih interesov.

3 Sklep

Glede na predstavljeno lahko ugotovimo, da je tematika korupcije v ruralnem okolju zanimiva za raziskovanje. Iz dosedanje raziskave, fokusirane na korupcijo v Sloveniji v lokalnem okolju, lahko zaključimo, da je izredno veliko kršitev na ravni lokalne skupnosti, še posebej v zvezi z razpolaganjem s stvarnim premoženjem. Kot ugotavlja Komisija v svojih dokumentih in kot smo ugotavljali v raziskavi o neformalnih mrežah (Dobovšek in Meško, 2008), gre za tipično okolje, kjer so še posebej zaradi geografskih značilnosti (manjši skupni prostor) izpostavljene osebne povezave med ljudmi – in s tem tudi med lokalnimi oblastniki in funkcionarji (župani, podžupani, občinskimi svetniki). Prav tako gre za manjši nadzor in nezmožnost sankcioniranja kolektivnih organov (občinskega sveta, ki je edini organ odločanja v občini) za posamezna kazniva dejanja.

Manjši nadzor se kaže v več smereh: na ravni občine imamo najprej župana, ki je glede na določbe Zakona o lokalni samoupravi¹ zakoniti zastopnik občine in hkrati skrbnik za zakonito delovanje lokalnega samoupravnega telesa. Organ odločanja tega istega samoupravnega telesa pa je občinski svet, ki je politično sestavljeno telo, praviloma z večino »županove liste«. S tem se občinsko telo spremeni v voljo župana. Vprašanje je, koliko župan, kot skrbnik zakonitosti, objektivno in nepristransko spremlja tovrstno ocenjevanje. Drugega neposrednega zakonskega nadzornega mehanizma nad delom občinske samoupravne skupnosti ni. Obstaja sicer še nadzorni odbor občin, vendar pa slednji izvaja zgolj dela in naloge podobnim Računskemu sodišču – torej nadzira racionalnost, smotrnost in gospodarnost ravnanja z občinskim premoženjem. Ne govori pa toliko o splošnem zakonitem ravnanju občine. Obstaja še sicer tretji nadzor – nadzor volivcev – torej, če ljudje niso zadovoljni z delom občine, na naslednjih volitvah ne izvolijo ponovno istih posameznikov, vendar pa se to v določenih primerih ne izkazuje kot učinkovito, saj ljudje, kljub temu, da je bil župan obsojen nezakonitih ravnanj, še vedno izvolijo isto osebo, saj je po njihovem mnenju veliko naredil za občino (gradnja infrastrukture, vrtcev in drugih stvari). S tem v zvezi je že Komisija za preprečevanje korupcije opozorila na pomanjkanje integritete funkcionarjev v nekaterih občinah in njihov brezbržni odnos do etičnosti ravnanja ter ugleda, ki bi ga morali uživati in varovati pri svojem delu ter v javnosti. Komisija tako opozarja na pomanjkljivo zakonsko ureditev, ki bi, podobno kot pri državnih organih, omogočala razrešitev lokalnih

¹ Zakon o lokalni samoupravi (ZLS), Uradni list RS, št. 94/2007.

funkcionarjev – možnost izreka nezaupnice, odpoklica funkcionarja in tako naprej (Komisija za preprečevanje korupcije, n. d.; Dobovšek, 2008).

Kot vidimo, je problematika korupcije v ruralnem okolju malo raziskana in da obstajajo razlike me korupcijo v urbanem in ruralnem okolju, kar nas usmerja na nadaljnje raziskovanje problematike. Globalna finančna, gospodarska in socialna tveganja ter varčevalni programi so prizadeli tudi upravljanje varnosti v lokalnem okolju, pri tem opažamo, da se korupcija vleče kot rdeča nit skozi vse primere ogrožanja varnosti in ji zato velja nameniti večjo pozornost. Potencialni izzivi za upravljanje varnosti v skupnosti ležijo v dejavnih negotovosti, revščini in brezposelnosti. V okviru zmanjšanih zmogljivosti gospodarstva obstaja verjetnost, da se bo razširila neformalna ekonomija, na katero bo vezana korupcija in organizirana kriminaliteta. Naraščajoči problemi korupcije in davčne utaje zmanjšujejo zaupanje v javne institucije, kar je predmet bodočih raziskav.

Literatura

- Beerl, I. in Navot, D. (2013). Local political corruption: Potential structural malfunctions at the central–local, local–local and intra-local levels. *Public Management Review*, 15(5), 712–739.
- Dobovšek, B. (2002). Sodobni problemi korupcije v upravi. V B. Dobovšek (ur.), *Korupcija v javni upravi* (str. 43–53). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
- Dobovšek, B. (2008). *Korupcija v tranziciji*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Dobovšek, B. in Meško, G. (2008). Informal networks in Slovenia: A blessing or a curse? *Problems of Post-Communism*, 55(2), 25–37.
- Donnermeyer, J. F. in DeKeseredy W. S. (2014). *Rural criminology: New directions in critical criminology* (1. izd.). New York: Routledge.
- European Commission (2017). *Special Eurobarometer 470: Corruption*. Pridobljeno na http://www.stopcorrupt.lu/wp-content/uploads/2018/02/ebs_470_summary_en.pdf
- Heidenheimer, A. (2002). Perspectives on the perception of corruption. V A. J. Heidenheimer in M. Johnston (ur.), *Political corruption: Concepts & contexts* (3. izd.) (str. 141–155). Piscataway: Transactions Publishers.
- Hreščak, A. (25. 1. 2012). Največ lokalne korupcije se pojavlja pri posegih v okolje in prostor. *Dnevnik*. Pridobljeno na <https://www.dnevnik.si/1042504687/lokalno/1042504687>
- Komisija za preprečevanje korupcije. (n. d.). *O komisiji*. Pridobljeno na <https://www.kpk-rs.si/komisija-2/o-komisiji/>
- Kregar, J. (1997). Korupcija. *Financijska praksa*, 21(5–6), 893–898. Pridobljeno na <http://www.ijf.hr/pojmovnik/korupcija.htm>
- Kregar, J. (2006). Globalizacija i regulacija. V E. Matanović, A. Milardovi, D. Pauković in D. Vidović (ur.), *Globalizacija i neoliberalizem: refleksije na hrvaško društvo* (str. 83–97). Zagreb: Centar za politološka istraživanja.
- Kregar, J. (2010). *Izgradnja institucija: etika i korupcija*. Zagreb: Pravna fakulteta.
- Lambsdorff, G. J., Taube, M. in Schramm, M. (2005). *The institutional economics of corruption*. London: Routledge.

- Lang, R. in Fink, M. (2019). Rural social entrepreneurship: The role of social capital within and across institutional levels. *Journal of Rural Studies*, 70, 155–168.
- Levend, S., Meşhur, M. in Serdaroglu Sağ, N. (2016). Settlement pattern corruption problem in rural areas and alternative approaches: Beyşehir – Emen, Turkey experiences. *International Planning History Society Proceedings*, 17(6), 41–52.
- Masters, A. B. in Graycar, A. (2015). Making corruption disappear in local government. *Public Integrity*, 18(1), 42–58.
- Potter, G. W. in Gaines L. K. (1992). Country comfort: Vice and corruption in rural settings. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 8(1), 36–61.
- Rose-Ackerman, S. (2010). Corruption: Greed, culture, and the state. *The Yale Law Journal Online*. Pridobljeno na http://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID1709571_code355401.pdf?abstractid=1648859&mirid=1
- Šelih, A. (2000). Poskus kriminološke razlage korupcije. *Podjetje in delo*, 26(6-7), 1007–1013.
- Škrbec, J. in Dobovšek, B. (2013). Corruption capture of local self-governments in Slovenia. *Lex localis*, 11(3), 615–630.
- Vande Walle, G. (2010). The continuum of conflict of interest: From corruption to clubbing and the underlying risks at victimisation. V Cools, G., de Ruywer, B., Easton, M., Pauwels, L., Ponsaers, P., Vande Welle, G. in Vynckier, G. (ur.), *Safety, societal problems and citizens perceptions: New empirical data, theories and analyses* (str. 203–219). Antwerpen: Maklu.

Varnost uporabnikov kibernetnega prostora

GORAZD MEŠKO, KAJA PRISLAN IN ROK HACIN

Povzetek V prispevku se osredotočamo na varnost uporabnikov kibernetnega prostora. V študiji je sodelovalo 258 študentov Univerze v Mariboru. Ugotovitve so pokazale, da so študenti najpogosteje viktimizirani z naslednjimi kibernetnimi grožnjami: 1) nezaželenimi zasebnimi sporočili, ki so vsebovala seksualno vsebino ali prošnjo, 2) okužbo z virusi (drugimi kot ransomware) in 3) nepooblaščenim dostopom uporabnikov do njihove e-pošte, računa socialnega omrežja ali drugega spletnega računa. Obenem se študenti počutijo najbolj ranljive pred temi grožnjami. Kot najbolj resne posledice viktimiziranosti s kibernetno kriminaliteto so študenti izpostavili tiste, ki jim povzročijo finančno škodo.

Ključne besede: • kibernetne grožnje • viktimizacija • kibernetni prostor • študenti • Slovenija •

NASLOVI AVTORJEV: Gorazd Meško, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si. Kaja Prislan, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: kaja.prislan@fvv.uni-mb.si. Rok Hacin, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: rok.hacin@fvv.uni-mb.si.

Safety of Cyberspace Users

GORAZD MEŠKO, KAJA PRISLAN & ROK HACIN

Abstract The paper focuses on the safety of cyberspace users. The study involved 258 students from the University of Maribor. Findings showed that students are most often victimized with the following threats: 1) receiving unwanted private messages containing sexual content or request, 2) infection of device with a virus (other than ransomware), and 3) unauthorised access to the e-mail, social network account or other online account. Moreover, students feel most vulnerable to these threats. As the most severe consequences of cybercrime victimization, students exposed those that cause them financial harm.

Keywords: • cyberthreats • victimisation • cyberspace • students • Slovenia •

CORRESPONDENCE ADDRESS: Gorazd Meško, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si. Kaja Prislan, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: kaja.prislan@fvv.uni-mb.si. Rok Hacin, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: rok.hacin@fvv.uni-mb.si.

1 Uvod

Zagotavljanje varnosti ljudi v skupnostih sodi med temeljne sodobne varnostne usmeritve, pri čemer morajo ukrepi in aktivnosti nasloviti tudi grožnje, povezane z uporabo kibernetskega prostora. Kibernetški prostor prav tako predstavlja okolje, v katero smo nenehno vpeti, kibernetske grožnje, s katerimi se soočamo vsakodnevno, pa postajajo vse bolj nevarne. Z varnostnega vidika se v kibernetskem prostoru soočamo s podobno dinamiko izkušenj kot v lokalnih skupnostih – ogroženost je odvisna od spletnih okolij, ki jih obiskujemo, pripadnosti skupinam in interakcij, ki jih imamo z drugimi uporabniki. Pri tem je treba upoštevati tudi, da se izkušnje in problemi pogosto prenašajo iz fizičnega v kibernetsko okolje; in obratno, kar je še posebej vidno pri posledicah viktimizacije s kibernetsko kriminaliteto. Tako skupnosti kot organizacije morajo zato zagotoviti ustrezne preventivne ukrepe in podporno okolje, ki bo prispevalo k lažjemu obvladovanju tovrstne problematike.

Kibernetška kriminaliteta sodi med najhitreje rastoče in razširjene oblike kriminalitete (Saunders, 2017). Glede na strokovna poročila je večina uporabnikov interneta že imela izkušnjo s kibernetsko kriminaliteto, kar je posledica velike razširjenosti groženj na eni strani in visoke ranljivosti oziroma nizke zmogljivosti samozaščite uporabnikov na drugi (Symantec, 2019). To potrjujejo tudi ugotovitve študij, ki kažejo, da se med 50 in 80 % vseh uporabnikov sooča z različnimi oblikami nadlegovanja, zlorab in napadov pri uporabi kibernetskega prostora (Halder, Jaishankar, Enanalap Periyar in Sivakumar, 2013; Raskauskas in Stoltz, 2007; Shariff, 2008).

Med najpogostejše žrtve pri uporabi sodobnih tehnologij in spleta sodijo mlajši uporabniki (Okasanen in Keipi, 2013), ki imajo sicer bolj razvita digitalna in računalniška znanja, vendar njihova pogosta uporaba kibernetskega prostora in spletne navade vodijo do večje izpostavljenosti različnim grožnjam (Holt, Bossler, Holinski in May, 2016; Leukfeldt in Yar, 2016; Livingstone, Haddon., Görzig in Ólafsson, 2011; Ngo in Paternoster, 2011). Mladi odrasli, študenti in najstniki se najpogosteje soočajo z različnimi oblikami kibernetskega nasilja (npr. nadlegovanje, ustrahovanje, obrekovanje, spolni napadi) pri uporabi spleta, pogoste pa so tudi okužbe z zlonamerno programsko opremo, prevare pri spletnem nakupovanju in finančne prevare (Kaakinen, Keipi, Räsänen in Oksanen, 2018; Kersten in Jansen, 2016).

Kljub temu, da ocene ogroženosti uporabnikov kibernetskega prostora poročajo o zelo visoki razširjenosti kibernetskih groženj, zaradi neotipljivosti posledic, prikritosti delovanja storilcev in pomanjkljivega poročanja žrtev dejanskega stanja pravzaprav ne poznamo (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC], 2013). V primerjavi z obstoječimi raziskavami, uradne statistike namreč kažejo drugačno, manj problematično sliko, kar pomeni, da obstaja veliko temno polje na področju kibernetske kriminalitete, in dokazuje, da poročanje formalnim organom ni splošna reakcija žrtev ob viktimizaciji (Clevenger, Navarro in Gilliam, 2017; Wall, 2004).

Neraziskanost področja je značilna tudi za Slovenijo. Dosedanje raziskave, opravljene med uporabniki v Sloveniji, so tematsko ozko usmerjene in neprimerljive in čeprav so že bili izvedeni nekateri osnovni raziskovalni koraki v smeri splošnejšega pregleda stanja (Bernik in Meško, 2011), celovitejše študije, ki bi sistematično ocenile viktimizacijo pred konkretnimi oblikami kibernetske kriminalitete in odnos do tovrstnih groženj, še niso bile opravljene. Izvajanje takšnih raziskav je v Sloveniji nujno, da bomo lahko postavili trdne temelje za znanstveno in longitudinalno proučevanje kibernetske kriminalitete in prispevali k ozaveščenosti uporabnikov ter stroke o realnih grožnjah ter možnostih izboljšanja preventivnega ravnanja.

Z namenom prispevati k razumevanju razširjenosti problematike v Sloveniji v nadaljevanju predstavljamo rezultate raziskave o izkušnjah mlajših uporabnikov z različnimi oblikami kibernetskih groženj in njihovem zaznavanju nevarnosti groženj, osebne ranljivosti oziroma ogroženosti pri uporabi spleta.

2 Študija o varnosti kibernetskega prostora

Študija o varnosti uporabnikov kibernetskega prostora je potekala v aprilu in maju 2019. Študentom Univerze v Mariboru je bila posredovana spletna anketa (1KA spletna anketa). Sodelovanje študentov v raziskavi je bilo prostovoljno in anonimno. Vprašalnik je bil sestavljen iz petih sklopov: 1) pretekla viktimiziranost s kibernetskimi grožnjami, 2) ogroženost s kibernetskimi grožnjami, 3) posledice viktimizacije s kibernetskimi grožnjami in 4) demografski podatki. Zbrani podatki so bili vneseni v program SPSS, s katerim so bile izvedene statistične analize podatkov.

V vzorec je bilo zajetih 258 posameznikov, ki so v času izvedbe anketiranja študirali na Univerzi v Mariboru, med katerimi je bilo 96 moških in 139 žensk. Večina anketirancev je bila mlajših od 25 let (76,8 %) in je imela dokončano srednjo šolo (62,6 %). Ugotovili smo, da anketiranci internet največ uporabljajo za: 1) iskanje informacij, 2) komunikacijo s prijatelji in 3) delo.

2.1 Rezultati

Rezultate predstavljamo v tabelah, kjer smo odgovore razvrstili glede na frekvenco pozitivnih odgovorov in glede na povprečne vrednosti odgovorov na lestvicah. V tabeli 1 so predstavljeni rezultati izkušenj anketirancev z viktimizacijo v kibernetnem prostoru. Anketiranci navajajo, da so bili v zadnjih 12 mesecih najpogosteje viktimizirani z naslednjimi kibernetnimi grožnjami: 1) nezaželenimi zasebnimi sporočili, ki so vsebovala seksualno vsebino ali prošnjo, 2) okužbami z virusi (drugimi kot ransomware) in 3) nepooblaščenim dostopom uporabnikov do njihove e-pošte, računa socialnega omrežja ali drugega spletnega računa.

Tabela 1: Viktimizacije v preteklih dvanajstih mesecih

Spremenljivka	Da		Ne		Ni odgovora	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
V zadnjih 12 mesecih ... sem prejel neželena zasebna sporočila s seksualno vsebino ali prošnjo.	84	32,6	156	60,5	18	7,0
V zadnjih 12 mesecih ... je bila moja naprava okužena z virusom (razen izsiljevalskega virusa – ransomware).	60	23,3	182	70,5	16	6,2
V zadnjih 12 mesecih ... je nepooblaščen uporabnik dostopal do moje e-pošte, računa socialnega omrežja ali drugega spletnega računa.	43	16,7	198	76,7	17	6,6
V zadnjih 12 mesecih ... sem prejel žaljiva ali sovražna zasebna sporočila.	40	15,5	201	77,9	17	6,6
V zadnjih 12 mesecih ... sem bil tarča trolanja (izzivanja) ali skupinskega nadlegovanja z žaljivimi ali sovražnimi javnimi objavami na spletu.	28	10,9	211	81,8	19	7,4

Lestvica: od 1 – Močno se ne strinjam do 5 – Močno se strinjam.

V tabeli 2 so predstavljeni rezultati zaznav ogroženosti študentov v kibernetnem prostoru in možnih posledic viktimizacije. Anketiranci se počutijo najbolj ranljivi pred naslednjimi kibernetnimi grožnjami: 1) okužbami z virusi (drugimi kot

ransomware), 2) nezaželenimi zasebnimi sporočili, ki vsebujejo seksualno vsebino ali prošnjo, in 3) prejemanjem žaljivih ali sovražnih zasebnih sporočil.

Anketiranci zaznavajo 1) zlorabo kreditne kartice, 2) nepooblaščen dostop do njihovega spletnega bančnega računa in 3) šifriranje datotek z izsiljevalskim virusom (ransomware) kot najbolj škodljive oblike kibernetških ogrožanj.

Tabela 2: Ogroženost s kibernetškimi grožnjami in posledice viktimizacije

Spremenljivka	<i>M</i>	<i>S. O.</i>	<i>Me</i>	<i>Mo</i>
<i>Ogroženost s kibernetškimi grožnjami (V bližnji prihodnosti je zelo verjetno, da ...)</i>				
... bo moja naprava okužena z virusom (razen izsiljevalskega virusa – ransomware).	2,50	1,07	2	3
... bom prejel neželena zasebna sporočila s seksualno vsebino ali prošnjo.	2,45	1,20	2	1
... bom tarča trolanja (izzivanja) ali skupinskega nadlegovanja z žaljivimi ali sovražnimi javnimi objavami na spletu.	2,22	1,05	2	2
... bodo moje datoteke šifrirane z izsiljevalskim virusom (ransomware).	2,20	0,95	2	2
<i>Posledice viktimizacije (Resne posledice zame bi nastale, če ...)</i>				
... bi bila zlorabljena moja kreditna kartica.	4,41	0,91	5	5
... bi nepooblaščen uporabnik dostopal do mojega spletnega bančnega računa.	4,31	1,03	5	5
... bi bile moje datoteke šifrirane z izsiljevalskim virusom (ransomware).	3,88	1,00	4	4
... bi bila moja naprava okužena z virusom (razen izsiljevalskega virusa – ransomware).	3,81	0,98	4	4
... bi bil žrtev spletne prevare (npr. prevare pri nakupih, uporabi kriptovalut ali loteriji, lažno oglaševanje ali spletne igre).	3,72	1,03	4	4

Lestvica: od 1 – Močno se ne strinjam do 5 – Močno se strinjam.

3 Zaključek

Ugotovitve so pokazale, da so študenti najpogosteje viktimizirani z naslednjimi kibernetškimi grožnjami: 1) nezaželenimi zasebnimi sporočili, ki so vsebovala seksualno vsebino ali prošnjo, 2) okužbami z virusi (drugimi kot ransomware) in 3) nepooblaščenim dostopom uporabnikov do njihove e-pošte, računa socialnega omrežja ali drugega spletnega računa. Obenem so izpostavili, da se počutijo najbolj

ranljive ravno pred temi grožnjami. Do podobnih ugotovitev sta prišla tudi Bernik in Meško (2011). Kot najbolj resne posledice viktimiziranosti s kibernetsko kriminaliteto so študenti izpostavili tiste, ki jim povzročijo finančno škodo. Večina študentov ima namreč nizek dohodek v obliki štipendije ali opravljanja študentskega dela. Posledično ima vsaka izguba dohodkov resne posledice za njihovo normalno življenje, kar se odraža tudi v zaznavi groženj s finančnimi posledicami v kibernetskem prostoru.

Opomba

Pričujoče delo je nastalo v okviru temeljnega raziskovalnega projekta *Varnost uporabnikov kibernetskega prostora – kriminološke, viktimološke in preventivne perspektive* (J5-9345, 2018–2020), ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS). Projekt izvaja Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, Slovenija.

Literatura

- Bernik, I. in Meško, G. (2011). Internetna študija poznavanja kibernetskih groženj in strahu pred kibernetsko kriminaliteto. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 62(3), 242–252.
- Clevenger, S. L., Navarro, J. N. in Gilliam, M. (2018). Technology and the endless «cat and mouse» game: A review of the interpersonal cybervictimization literature. *Sociology Compass*, 12(12). doi: 10.1111/soc4.12639
- Halder, D., Jaishankar, K., Enanalap Periyar, E. in Sivakumar, R. (2013). Cyber victimization in India: Preliminary study. V K. Jaishankar in N. Ronel (ur.), *Global criminology: Crime and victimization in a globalized era* (str.115–136). Tamil Nadu: CRC Press.
- Holt, T. J., Bossler, A. M., Malinski, R. in May, D. C. (2016). Identifying predictors of unwanted online sexual conversations among youth using a low self-control and routine activity framework. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 32(2). doi: 10.1177/1043986215621376
- Kaakinen, M., Keipi, T., Räsänen P. in Oksanen, A. (2018). Cybercrime victimization and subjective well-being: An examination of the buffering effect hypothesis among adolescents and young adults. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 21(2). doi: 10.1089/cyber.2016.0728
- Kersten, J. in Jansen, J. (2016). The victim–perpetrator overlap in financial cybercrime: Evidence and reflection on the overlap of youth’s on-line victimization and perpetration. *Deviant behavior*, 37(5). doi: 10.1080/01639625.2015.1060796
- Leukfeldt, E. R. in Yar, M. (2016). Applying Routine Activity Theory to cybercrime: A theoretical and empirical analysis. *Deviant Behavior*, 37(3), 263–280.
- Livingstone, S. Haddon, L. Görzig in Ólafsson, K. (2011). *EU kids online: Final report*. London: London School of Economics and Political Science.
- Ngo, F. T. in Paternoster, R. (2011). Cybercrime victimization: An examination of individual and situational level factors. *International journal of Cyber Criminology*, 5(1), 773–779.
- Okasanen, A. in Keipi, T. (2013). Young people as victims of crime on the internet: A population-based study in Finland. *Vulnerable Children and Youth studies: An International Interdisciplinary Journal for Research, Policy and Care*, 8(4), 298–309.
- Raskauskas, J. in Stoltz, A. D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology*, 43(3), 564–575.
- Saunders, J. (2016). Tackling cybercrime – The UK response. *Journal of Cyber Policy*, 2(1), 4–15.
- Shariff, S. (2008). *Cyber-bullying: Issues and solutions for the school, the classroom and the home*. New York: Routledge.

- Symantec. (2019). *Internet security threat report*. Pridobljeno na <https://www.symantec.com/security-center/threat-report>
- United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2013). *Comprehensive study on cybercrime*. New York: United Nations Office on Drugs and Crime. Pridobljeno na http://www.unodc.org/documents/organized-crime/UNODC_CCPCJ_EG.4_2013/CYBERCRIME_STUDY_210213.pdf
- Wall, D. S. (2004). Digital realism and the governance of spam as cybercrime. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 10(4), 309–335.

Je varnost uporabnika globalnega kibernetskega prostora pogojena z realnim okoljem?

IGOR BERNIK

Povzetek Pri proučevanju uporabe kibernetskega prostora in varnosti uporabnikov se pogosto izpostavlja tudi realno okolje, iz katerega uporabnik prihaja. Realno okolje definira različne elemente, ki vplivajo na varnost, kot so uporaba različnih tehnologij in storitev, odprtost za novosti, sprejemanje neznanih oseb ipd. Čeprav večina raziskav ne razkriva neposredne povezave realnega in kibernetskega okolja, pa se zavedamo, da posamezne kulturne in lokalne karakteristike vplivajo na odziv uporabnikov. Varnost uporabnikov pri rabi kibernetskega prostora je soodvisna od poznavanja odziva uporabnikov. Na podlagi poznavanja odzivov pripravljene ustrežni kibernetskovarnostni ukrepi, s katerimi se zoperstavimo zlorabam in ustrezno dvignemo zavedanje uporabnikov, zmanjšujejo njihovo ogroženost. Prikazujemo posamezne razlike med uporabniki kibernetskega prostora glede na karakteristike realnega okolja in morebitne razlike v ogroženosti pri njegovi uporabi. Prispevek je del prizadevanja za pripravo ustrežnih ukrepov za dvig zavedanja in posledično varne uporabe kibernetskega prostora na podlagi razumevanja realnega okolja, iz katerega prihaja uporabnik.

Ključne besede: • kibernetski prostor • globalni dostop • realno okolje
• varnost • različnost delovanja •

Is the Security of User in the Global Cyberspace Dependent on the Real Environment?

IGOR BERNIK

Abstract When considering the use of cyberspace and the security of user the real environment from which a user comes is often highlighted. The real environment defines various elements that affect security, such as how users are open to new technologies, how they accept strangers etc. Although most of the known research does not reveal the direct link between the real and cyber environments, we are aware that individual cultural and local characteristics influence the user's response to threats. By understanding the user's response, we can counteract abuse and raise awareness of users, and accordingly reducing their vulnerability. Through a review of available research, the real differences between cyberspace users in terms of the characteristics of the real environment and the potential differences in their use will be shown. The paper is part of an effort to develop appropriate awareness-raising training and consequently secure use of cyberspace based on an understanding of the real environment the user comes from.

Keywords: • cyberspace • global access • real environment • security • variety of actions •

CORRESPONDENCE ADDRESS: Igor Bernik, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia, e-mail: igor.bernik@fvv.uni-mb.si.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-318-0.12>
Available at: <http://press.um.si>

ISBN 978-961-286-318-0

1 Uvodna izhodišča

Pri ugotavljanju varnosti uporabnikov in sposobnosti samozaščite in samoobrambe pred kibernetško kriminaliteto ter predlogu potrebnih rešitev, da bi zagotovili »normalno« stanje, uporabljamo raziskave, ki naslavljajo ogroženost uporabnikov pri uporabi omenjenega, navideznega, neotipljivega – kibernetškega prostora.

Zavedamo se, da posamezni, poznani kibernetkovarnostni ukrepi ne dosegajo enakih učinkov pri vseh uporabnikih. Različnost uporabnikov v delovanju, pristopu v kibernetški prostor, čas in hitrost povezanosti, uporabi različnih storitev, drugačne pogojenosti kulturnega okolja, starostne skupine ter drugi dejavniki vplivajo na drugačne odzive pri izpostavljenosti varnostnim grožnjam. Zaradi neotipljivosti posledic, prikritosti delovanja storilcev in pomanjkljivega poročanja žrtev, dejanskega stanja (UNODC, 2015) kibernetške kriminalitete pravzaprav ne poznamo.

Različne študije odnosov družbe in medijev ter političnih sistemov kažejo, da večji odstotek med uporabniki kibernetškega prostora (ali kot jih angleško vse pogosteje imenujemo cyber-citizens) prevladujejo posamezniki, ki živijo v urbanem okolju. Na podeželju uporaba interneta narašča, vendar je dostop v ruralnih okoljih tudi še v letu 2020 ponekod omejen in občasno manj dostopen (Chen in Wellman, 2004; Hughes in Eng, 2018; Norris, 2001) – nižje hitrosti, manjša pokritost prebivalstva, manj ur povprečne uporabe in podobno. Študija Maoneke, Shava, Gamundani, Bere-Chitauru in Nhamu (2018) ugotavlja neenakomeren dostop do informacijsko komunikacijskih tehnologij (IKT) in dosegljivost širokopasovnega interneta. Manjša možnost dostopa je ugotovljena predvsem v ruralnih okoljih. S tem prihaja do socialne izključenosti in manj izkušenj pri uporabi kibernetškega prostora, kar dokazano vpliva na zavedanje o kibernetkovarnostnih grožnjah in povečuje izpostavljenost uporabnikov, da postanejo žrtve. Zaradi omenjene manjše dostopnosti in pomanjkanja sodobnih, s kibernetškim prostorom povezanih storitev, kot so npr. navigacija in povezane storitve, vozni redi, obveščanje o okoliških realnih storitvah in dogodkih, lokalno prilagojene novice in drugo, v ruralnem okolju prihaja do delitev uporabnikov ter razlik v varnostnem zavedanju (Warf, 2019). Redke posamezne raziskave na področju kibernetške varnosti v ruralnem okolju ugotavljajo, da je, tudi zaradi slabega zagotavljanja ustrezne stopnje kibernetške varnosti (Li, Bing in Yang, 2018), razvoj rešitev za lokalno okolje z manjšo gostoto prebivalstva omejen. To posledično vpliva na varnost uporabnikov

iz ruralnega okolja pri uporabi kibernetnega prostora in obenem pomeni večanje razkoraka med urbano in ruralno napredno uporabo kibernetnega prostora. Slaba ozaveščenost o grožnjah v kibernetnem prostoru in načinu samozaščite pred njimi (Al-Nemrat, Jahankhani in Preston, 2010; Wall, 2004) posledično ogroža uporabnike. Stopnja poznavanja tveganj je odvisna od izkušenosti z rabo IKT, izkušenj z ogroženostjo in morebitnimi posameznimi primeri, ko so uporabniki postali žrtve kibernetne kriminalitete. Zaradi omenjenih dejavnikov se uporabniki kibernetnega prostora ne zavedajo vseh groženj in tveganj v kibernetnem prostoru, pogosto pa tudi niso tehnično dovolj usposobljeni za učinkovito samozaščito pred njimi. Uporabniki, ki se zavedajo groženj in tveganj kibernetne kriminalitete ter imajo potrebno znanje za samozaščito pred njimi, pa se pred grožnjami, kljub poznavanju, ne zaščitijo. Zato je nujno pripraviti in uporabnike obveščati o ustreznih okvirih varnostnega delovanja v kibernetnem prostoru.

2 Okviri varnostnega delovanja

Zavedanje o možnostih ogrožanja in (osebnega) zagotavljanja kibernetne varnosti v kibernetnem prostoru je odvisna od poznavanja virov ogrožanja pri posamezniku in od dojemanja groženj, ki na uporabnika prežijo pri uporabi kibernetnega prostora. Če želimo zmanjšati vplive groženj na posameznika, je nujno poznavanje stanja in zavedanje ogroženosti. Za zmanjšanje ogroženosti pred kibernetno kriminaliteto in zagotavljanje ustrezne stopnje kibernetne varnosti uporabnikov, je treba uporabnike izobraziti o pojavih pri uporabi tehnologije in storitev v kibernetnem prostoru. Kibernetni prostor je s poceni elektronskimi napravami in vseprisotnostjo interneta postal lahko dosegljiv, varnostnega znanja in razumevanja tehnologije pa uporabniki nimajo. S tem pa se brez zavedanja o nevarnostih podajajo v kibernetni prostor. Zato se uporabnikom predlaga uporaba osnovnih varnostnih pristopov za zmanjšanje ogroženosti pred kibernetno kriminaliteto (D'Arcy, Hovan in Galletta, 2009): povečanje uporabnikovega poznavanja mogočih groženj, izobraževanje o varnosti in ozaveščanje uporabnikov o samovarovanju. Različna raven znanja in zavedanja groženj ter poznavanja načinov obrambe pred viri ogrožanja v kibernetnem prostoru se, kot ugotavljajo Bulgurcu, Cavusoglu in Benbasat (2010), kaže v (varnostnem) obnašanju posameznika v kibernetnem prostoru. Mnogo uporabnikov nepremišljeno vsakodnevno objavlja in omogoča prost dostop do osebnih podatkov – s tem pa ustvarijo možnost oziroma nevarnost, da bodo le-ti podatki zlorabljeni. V primeru, da se pomembni, zaupni ali tajni podatki

odtujijo podjetju, lahko nastane ogromna ekonomska škoda in/ali škoda ugleda. Z boljšim razumevanjem problematike kibernetke varnosti in zavedanjem možnosti zlorab so uporabniki sposobni zaščititi zasebnost, uporabljano (lastno) tehnologijo in omejiti objavlanje ali odtekanje podatkov v kibernetki prostor. S tem prispevajo pomemben delež k lastni varnosti, varnosti delovanja organizacije, v kateri delajo in zaščititi kibernetkega prostora ter zmanjšanju zlorab – tako podatkov kot uporabnika. Trenutno družba in posamezniki preveč sredstev vlagamo v varnostne ukrepe, ki delujejo na pričakovane mehanizme napadov za izvajanje kibernetke kriminalitete. Te rešitve bolj ali manj preprečujejo napade, treba pa je vzpostaviti nove mehanizme, ki bodo omogočili identifikacijo ogrožanja in njihovim izogibanjem. Kot je potrebno biti za lastno varnost v realnem, fizičnem prostoru aktiven, je tudi k varnosti v kibernetkem prostoru treba aktivno pristopiti. Za razliko od fizičnega prostora v kibernetkem prostoru potrebujemo več razumevanja, znanja in kompetenc; razumevanje tehnologije, načina napadov, procese zlorabe in pozornost na lastne, uporabniške odzive ipd., predvsem pa se je treba zavedati možnih nevarnosti pri uporabi kibernetkega prostora.

3 Ugotovitve in zaključki

Zaradi razvoja groženj, ki vplivajo na zasebnost uporabnikov, zmanjšanje varnosti podatkov (zaradi različnih napak v tehnoloških rešitvah, uporabljenih procesih in uporabniškega delovanja) ter vplivov kibernetke kriminalitete v kibernetkem prostoru je treba izvajati ustrezne kibernetkovarnostne ukrepe. S tem se zagotovi ustrezna stopnja zasebnosti, varnosti in občutka pri uporabnikih, da interakcija s kibernetkim prostorom lahko (p)ostane brezskrbna. Uporabniki tako uporabljajo vse dobrobiti kibernetkega prostora, globalne povezljivosti in neskončne možnosti kombiniranja in uporabe storitev brez bojazni, da se dogaja oziroma da se bo zgodilo kaj neželenega.

Je varnost uporabnika globalnega kibernetkega prostora torej pogojena z realnim okoljem? Odgovor ni enoznačen. Neodvisno od realnega okolja in dostopnosti širokopasovnega interneta so uporabniki lahko visoko usposobljeni za rabo tehnologij in imajo visoko zavedanje o kibernetkovarnostnih grožnjah. To vodi v visoko stopnjo kibernetkovarnostnega delovanja. Določeni rezultati raziskav (npr. Hughes in Eng, 2018; UNODC, 2015) pa kažejo, da so kibernetkovarnostno znanje, dostopnosti do IKT in zavedanja ogroženosti, predvsem v okoljih, kjer je tehnologija manj dostopna, drugačna od okolij, kjer je omenjenih »dobrin« v izobilju

oziroma niso ozko omejene. Ta razlika ni nujno primerljiva z mestnim in ruralnim okoljem, pogosto pa sta okolji povezani.

V nadaljnjih raziskavah bomo raziskali vplive ruralnega okolja in različne dostopnosti do naprednih storitev v kibernetnem okolju in njihov vpliv na vsakdanje življenje uporabnikov ter ugotavljali razlike na informacijsko/kibernetno varnostno zavedanje uporabnikov, njihovo ogroženost in načine odzivanja uporabnikov. Cilj je predstaviti rešitve – tako tehnološke kot storitve opismenjevanja za zagotavljanje ustrezne stopnje varnosti uporabnikov v kibernetnem prostoru. Pri pripravi rešitev je smiselno uporabnike deliti na bolj in manj izkušene, na uporabnike, ki imajo stalen širokopasoven, in tiste, ki nimajo stalnega oziroma širokopasovnega dostopa v kibernetni prostor, in tudi tiste, ki imajo omejen dostop do IKT ter z njim povezanih sodobnih, naprednih storitev. Nekaterim posameznikom stalna uporaba naprednih storitev pomeni vsakdanjik – predvsem v mestnih okoljih z veliko gostoto prebivalcev, nekateri pa se z omenjenimi storitvami šele srečujejo in posledično do njih pristopajo drugače kot tisti, ki so storitev vajeni. Vsem omenjenim skupinam pa je treba zagotoviti ustrezno varnost in zavedanje nevarnosti v kibernetnem prostoru.

Literatura

- Al-Nemrat, A., Jahankhani, H. in Preston, D. S. (2010). Cybercrime victimisations/criminalisation and punishment. *Global Security, Safety, and Sustainability*, 92(1), 129–139.
- Bulgurcu, B., Cavusoglu, H. in Benbasat, I. (2010). Information security policy compliance: an numerical study of rational-based beliefs and information security awareness. *MIS Quarterly*, 34, 523–A7.
- Chen, W. in Wellman, B. (2004). The global digital divide – Within and between countries. *IT&Society*, 1(7), 18–25.
- D'Arcy, J., Hovan, A. in Galletta, D. (2009). User awareness of security countermeasures and its impact on information systems misuse: A deterrence approach. *Information Systems Research*, 20(1), 79–98.
- Hughes, C in Eng, N. (2018). Facebook, contestation and poor people's politics: Spanning the urban-rural divide in Cambodia?. *Journal of Contemporary Asia*, 49(3), 365–388.
- Li, J. H., Bing, Z. H. O. U. in Yang, J. P. (2018). Analysis and countermeasure research on the vulnerability mining of rural e-commerce websites in China. *DEStech Transactions on Computer Science and Engineering*, (amms). Pridobljeno na <http://www.dpi-proceedings.com/index.php/dtcse/article/view/26242>
- Maoneke, P. B., Shava, B. F., Gamundani, A. M., Bere-Chitauro, M. in Nhamu, I (2018). ICT's use and cyberspace risks faced by adolescents in Namibia. V *AfriCHI: 2018: Proceedings of the 2nd African Conference for Human Computer Interaction: Thriving Communities* (str. 11). Windhoek. Pridobljeno na <http://africhi.net/wp-content/uploads/2018/11/FinalProgramme.pdf>

- Norris, P. (2001). *Digital divide: Civic engagement, information poverty, and the internet worldwide*. Cambridge: Cambridge University Press.
- UNODC. (2015). *Doha Declaration on integrating crime prevention and criminal justice into the wider united nations agenda to address social and economic challenges and to promote the rule of law at the national and international levels, and public participation*. Pridobljeno na https://www.unodc.org/documents/congress/Declaration/V1504151_English.pdf
- Wall, D. S. (2004). Digital realism and the governance of spam as cybercrime. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 10(4), 309–335.
- Warf, B. (2019). Teaching digital divides, *Journal of Geography*, 118(2), 77–87.

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede